

A scenic landscape of the Flemish Ardennes. In the foreground, several cows are grazing in a grassy field. In the middle ground, there are rolling green hills, a few trees, and a small village with a church spire in the distance. The sky is dramatic, with dark, heavy clouds on the left and a bright, golden light on the right, suggesting a sunset or sunrise. The overall mood is peaceful and rural.

LANDSCHAPSPARK VLAAMSE ARDENNEN

MASTERPLAN 2024-2048

COLOFON

mei 2023

Landschapspark Vlaamse Ardennen MASTERPLAN 2024-2048

REGIONAAL LANDSCHAP VLAAMSE ARDENNEN

Veemarkt 27

9600 Ronse

PROVINCIE OOST-VLAANDEREN

Gouvernementstraat 1

9000 Gent

SOLVA

Gentssteenweg 1B

9520 Sint-Lievens-Houtem

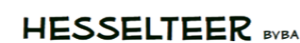
Begeleiding masterplan

- landschapsstedenbouw: OMGEVING cv
- procesbegeleiding: UForce
- ecologie: Hesselteer
- landbouw: ILVO
- toerisme&strategie: IDEA consult

Dit masterplan werd opgemaakt op basis van het ontwerp van decreet voor Vlaamse Parken en algemene landschapszorg zoals gekend dd. 31 maart 2023. De indiener van het dossier, concreet: Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen vzw (RLVA), behoudt zich het recht voor om het masterplan aan te passen indien dit ontwerp van decreet nog aangepast wordt na 31 maart 2023 en indien de uitvoeringsbesluiten bij dit decreet nopen tot aanpassingen volgens de indiener van het dossier. RLVA heeft hiertoe het mandaat gekregen van alle partners uit het bestuursorgaan van de Landschapsparkcoalitie gelet op de inhoud van de betekende samenwerkingsovereenkomsten.

SOIGNEURS VAN DE VLAAMSE ARDENNEN

2024-2048

INHOUDSTAFEL

0 SOIGNEURS VAN DE VLAAMSE ARDENNEN 6

SOIGNEREN VAN HET BRONLANDSCHAP 8

SOIGNEREN VAN HET VERWEVEN LANDSCHAP 10

SOIGNEREN VAN DORPEN VOL LEVEN 12

1 EIGENHEID EN UITDAGINGEN 15

ONTWIKKELING BRONLANDSCHAP 16

UITDAGINGEN BRONLANDSCHAP 18

ONTWIKKELING VERWEVEN LANDSCHAP 20

UITDAGINGEN VERWEVEN LANDSCHAP 22

ONTWIKKELING LEVENDIG LANDSCHAP 24

UITDAGINGEN LEVENDIG LANDSCHAP 26

2 LANDSCHAPSLOGICA 29

LANDSCHAPSLOGICA GELOST 30

LANDSCHAPSLOGICA HERONTDEKKEN 31

3 MISSIE 33

4 LANDSCHAPPELIJKE AFBAKENING 37

VLAAMSE ARDENNEN 38

LANDSCHAPPELIJKE AFBAKENING 40

INVLOEDSGEBIED 43

5 VISIE 2048 47

DOELSTELLINGEN 48

SD1 IEDEREEN SOIGNEUR 50

SD2 HERBRONNEN 54

SD3 VERWEVEN 58

SD4 OPLEVEN 62

6 GOVERNANCE 67

7 CO-CREATIE LEIDT TOT STERKE GEBIEDSCOALITIE 81

8 BIJLAGEN 87

Sfeercollage soigneurs van de Vlaamse Ardennen

SOIGNEURS VAN DE VLAAMSE ARDENNEN

In de Vlaamse Ardennen soigneren we al generaties ons land.

Een land vol bergen en bronnen.

Een land vol verweven landbouw en natuur.

Een land vol levendige dorpen en cultuur.

Van de eerste jager verzamelaars, Gallo-Romeinen, de Franken over de Vlamingen vandaag. Elke generatie zocht een manier om met de uitdagingen en opportuniteiten van dit unieke landschap om te gaan.

Het landschapspark Vlaamse Ardennen wil de huidige en volgende generatie soigneurs van de Vlaamse Ardennen ondersteunen om een antwoord te vinden op almaar complexere uitdagingen.

De landbouw- en klimaattransitie en het verhogen van de biodiversiteit en het leven in de dorpen zijn belangrijke lokale uitdagingen. Dat werd door meer dan honderd lokale en bovenlokale actoren bekrachtigd op de 3 ateliers, 6 werkgroepen en 4 stuurgroepen.

Landbouwers, natuurbeheerders, lokale en bovenlokale overheden, sociale organisaties, waterbeheerders, toeristische actoren, erfgoedpartners en inwoners vragen om meer samenwerking op het terrein. Ze vragen om experimenteerruimte zodat ze kunnen inspelen op kansen en een streekeigen antwoord kunnen formuleren op de uitdagingen.

Het parkbureau van het Landschapspark Vlaamse Ardennen neemt de rol op van verbinder en aanjager. Samen met de soigneurs willen we langdurig, lokaal en over de sectoren heen verandering op het terrein realiseren en de kernkwaliteiten van het landschap weerbaar maken tegen de huidige en toekomstige uitdagingen. Dat doen we met de laarzen in het veld, met overzicht vanop de heuvels en in de taal van het landschap.

De soigneurs van de Vlaamse Ardennen

Verwonderen u met bronbossen en valleien

Brengen u samen in pittoreske dorpen en boerderijen

Trakteren u op hellingen vol kasseien

Vlaamse Ardennen,
mei 2023

© Burt Heirweg

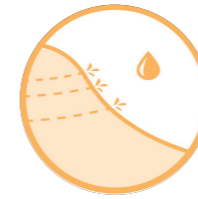
SOIGNEREN VAN HET BRONLANDSCHAP

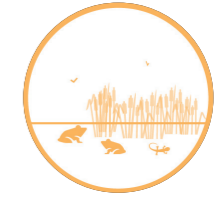
'bergen' van 5 tot 150m
met 9 deelbekkens

bron- en valleibossen
met typische voorjaarsfauna

3 bronlijnen
honderden bronnen

*meest westelijke leefgebied in Vlaanderen van
beekprik, rivierdonderpad en gewone bronlibel*

49 watermolens

5 bronwaterproducenten

UITDAGINGEN

*hoogste sedimentaanvoer van alle
Vlaamse stroomgebieden*

*laagste rioleringsgraad
van Vlaanderen*

recente verdroging van de bronnen

verhoging overstromingsrisico

© Bart Heirweg

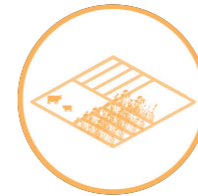
SOIGNEREN VAN HET VERWEVEN LANDSCHAP

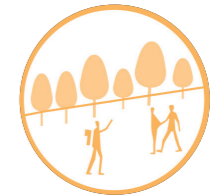
bocagelandschap sinds ca. 1200 na Chr.

34 windmolens, honderden hoeves, veldkapellen, en bakovens

kouters sinds ca. 800 na Chr.

wandelwalhala

unieke samenwerking tussen landbouw en natuur

leefgebied van veldleeuwerik, geelgors en eikelmuis

© Bart Heirweg

UITDAGINGEN

lage rendabiliteit en rechtszekerheid landbouw

afname gemengde landbouw

afname oppervlakte graslanden

residentialisering van landbouwgronden en hoeves

biodiversiteit onder druk

© Ashley Gruber

SOIGNEREN VAN DORPEN VOL LEVEN

121 kerken

De schoonste koersen van Vlaanderen
444 kuitenbijters op legendarische heuvels

4 steden

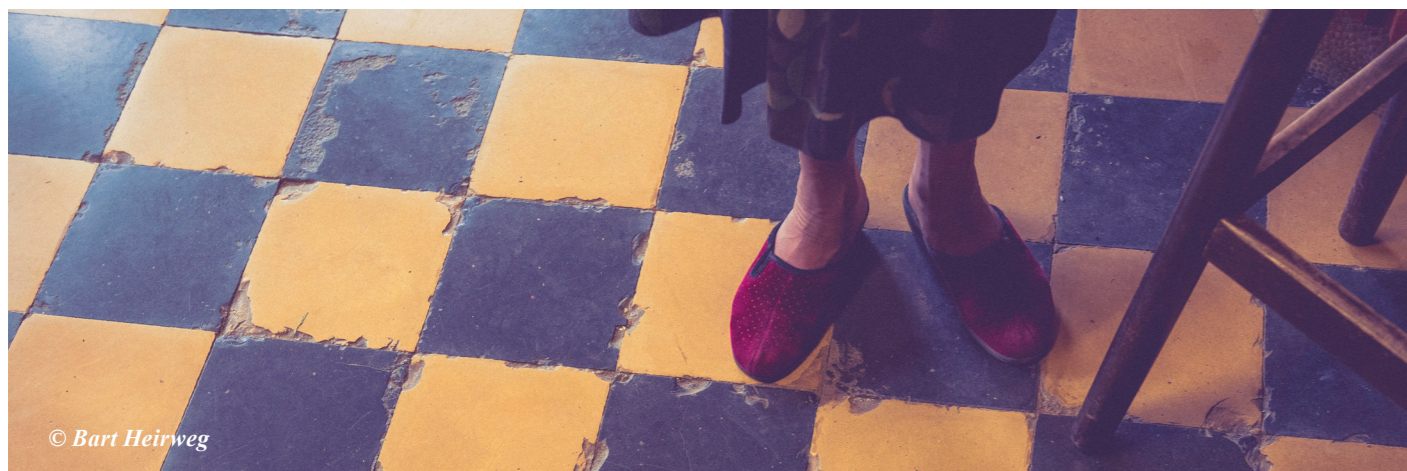
230.476 inwoners
(vervoerregio Vlaamse Ardennen)

streekgebak en -bier

leefgebied van
boerenzwaluw en kerkuil

© Bart Heirweg

UITDAGINGEN

verdwijnen van dorpse voorzieningen

verlies van tradities en streekproducten

leegstand erfgoed

verlies van beeldkwaliteit dorpen

EIGENHEID EN UITDAGINGEN

1

ONTWIKKELING BRONLANDSCHAP

VORMING VLAAMSE ARDENNEN LANDSCHAP

Het tertiair tijdperk heeft gezorgd voor een opeenvolging van zandige en kleiige mariene afzettingen, die de basis vormt voor het landschap van de Vlaamse Ardennen. Zo'n 11 miljoen jaar geleden werd op de toppen ijzerzandsteen gevormd door het samenklitten van zandsteen vanwege de regelmatige blootstelling aan lucht. Met de komst van de ijstijden 2,5 miljoen jaar geleden (Quartair tijdperk - Pleistoceen) schakelen de natuurkrachten een versnelling hoger. De grote temperatuurschommelingen zorgen voor grote gevolgen voor de landschapsvorming van de Vlaamse Ardennen. Zonder de bescherming van de zee, hebben wind, ijs en zoet water vrij spel. Zij snijden valleien uit in het zachte zand, terwijl de ijzerzandsteen op de hoge toppen meer weerstand biedt. De hoogteverschillen nemen toe. Door de geologische gesteldheid van de ondergrond, die een aantal tertiaire waterafvoerende lagen bevat, ontspringen talrijke waterbronnen langs de flanken van de getuigenheuvels en voeden het watersysteem van de Vlaamse Ardennen. Bovendien komen vaak meerdere bronnen voor langs dezelfde ondoorlaatbare (klei)laag en ontstaan bronlijnen. Binnen de Vlaamse Ardennen voeden drie bronlijnen het landschap. Vanaf de bronnen stroomt het water naar beneden, waar ze bodemdeeltjes losmaken en meenemen. Op die manier ontstaan bronamfitheaters, snijden de beken en rivieren diepe asymmetrische valleien uit en stromen zij verder naar de Schelde en Dendervallei.

BRON VAN LEVEN

Omstreeks 4000 v.C. zetten jager-verzamelaars hun kampen op ter hoogte van de valleigebeden en de open plekken in het beboste landschap. 2000 jaar later vestigen zich de

eerste landbouwvolkeren zich op de overgang van heuvel naar plateau. De beschikbaarheid van water aan de bovenste bronlijnen, het overzicht over de vallei en de aanwezigheid van silex trok vele semi-permanente nederzettingen aan. De Kelten volgen een 1300 jaar later. De drukke occupatie doet het oerbos geleidelijk verdwijnen. Waar bos wordt gekapt, blijft een kale leembodem over die veel gevoeliger is aan de eroderende kracht van water. Leem spoelt af, komt in de beken en uiteindelijk in de Schelde terecht. De Schelde transformeert van een kleine bosgeul naar een wilde meanderende rivier die regelmatig buiten haar oevers treedt. Ook tijdens de Romeinse overheersing blijft de erosie toenemen. Het is pas na de val van het West-Romeinse Rijk, onder de Franken, dat de bossen zich herstellen en er minder erosie plaatsvindt in de Vlaamse Ardennen. Hierdoor krijgen de beken en de rivieren, waaronder ook de Schelde, terug een lager en constanter debiet.

RELATIE MET HET WATER VERDWIJNT

Tot de twaalfde eeuw meandert de Schelde vrij door de vallei. De bedding verlegt zich en meanders worden afgesneden. Door haar groeiend belang als transportas wordt in de twaalfde eeuw een stuw gebouwd ter hoogte van Oudenaarde. Meer en meer beïnvloeden stuwen en sluizen het waterpeil van de Schelde. Dat aangepast waterpeil leidt tot bedijking op sommige plaatsen. Langzaam wordt de rivier naar de hand van de mens gezet. Vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw ondergaat de rivier steeds meer gedaanteverwisselingen. Bochten worden afgesneden en de rivier wordt rechtgetrokken en volledig bedijkt. Verschillende dorpen liggen niet langer aan de Schelde maar langs een gedempte of geïsoleerde meander. Melden en Ename verliezen zo haar relatie met de rivier.

bronhuisje

Zwalmolen

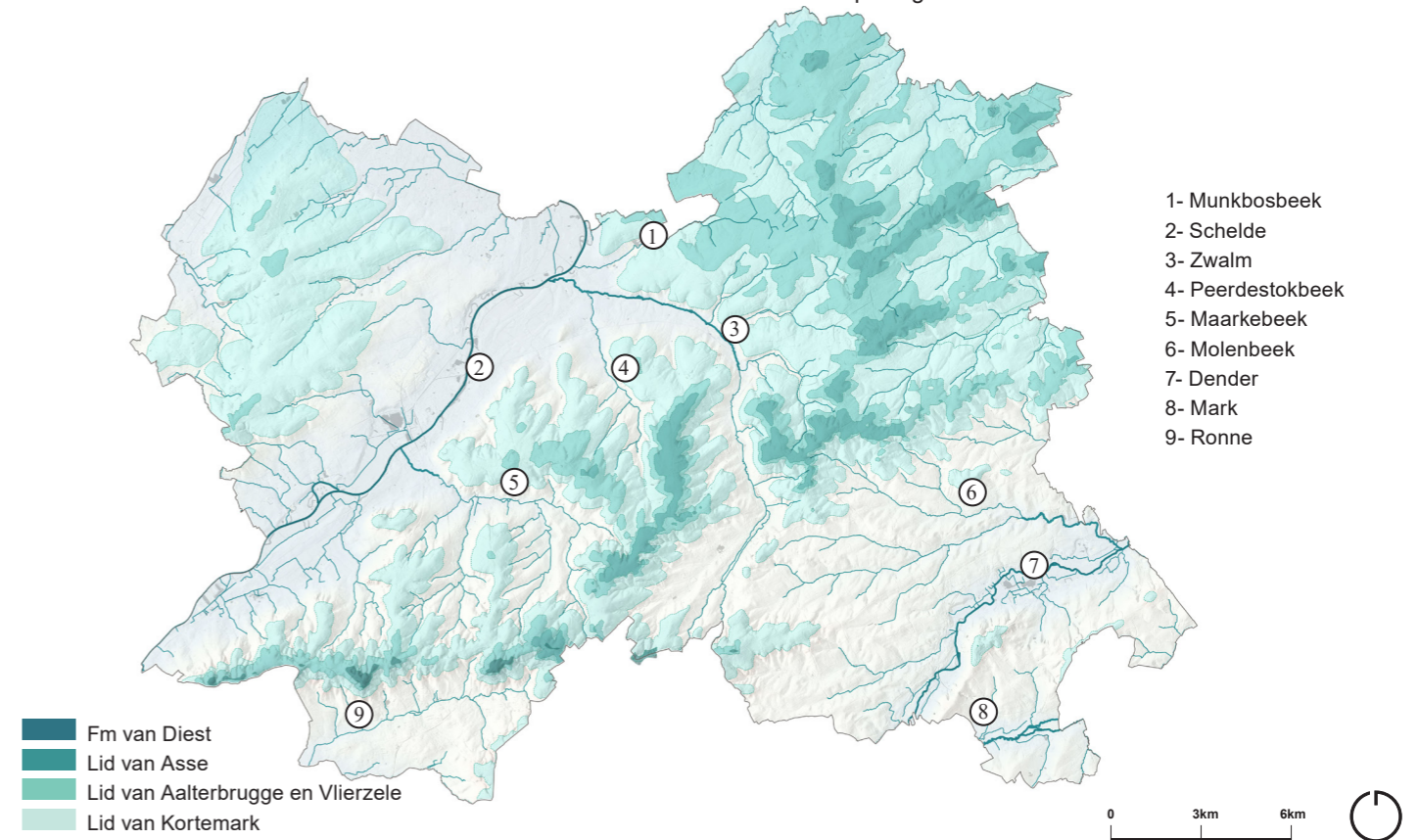
ONTGINNEN VAN HET BRONLANDSCHAP

De waterlopen van de Vlaamse Ardennen worden ingezet in functie van de dorpen. Tijdens de middeleeuwen worden vele watermolens in de beekvalleien gebouwd, met de Zwalm op kop. De Zwalmolen in Munkzwalm is één van de oudste watermolens van Vlaanderen. De Vlaamse Ardennen tellen vandaag nog 49 watermolens. Het vele zuivere water trekt vanaf de 17de eeuw ook de interesse van steden. Via aarde potten buizen leidden Ronse, Oudenaarde, Geraardsbergen en Zottegem bronwater af naar hun inwoners. Sinds de industriële revolutie ontdekten waterbottelarijen, stokerijen en brouwerijen het water dat hier spontaan aan de oppervlakte komt. Vandaag kennen we nog 5 bronwaterproducenten.

Doorheen de eeuwen ontstaat een rijk pallet aan immaterieel en materieel bronerfgoed. Bronnen worden overbouwd door huisjes, prieeltjes of kapelletjes. Verhalen en tradities tonen het belang van de bronnen in het leven van de inwoners. Helaas gaat veel van dit erfgoed verloren door de loskoppeling van de huidige generaties met hun watersysteem.

DE NATUURPARELS VAN HET BRONLANDSCHAP

De brongebieden krijgen de kans om uit te groeien tot natuurparels in het landschap. De beukenbossen kleuren in het voorjaar blauw door de wilde hyacint. Waar beekvalleitjes het beukenbos doorsnijden kleurt de bosbodem dan weer wit door de daslook. In natte valleibossen groeien essen en elzen en bloeien dotterbloemen in felgeel en in de bronbossen vinden we delicate tapijten goudveil. De meanderende bronbeekjes vormen het leefgebied van zeldzame soorten zoals rivierdonderpad, beekprik, bittervoorn, bermpje en beekforel. De bovenlopen van de Zwalm, de Maarkebeek, de Terkleppebeek en de Hollebeek vormen het leefgebied van de zeldzame rivierdonderpad. Deze typische bodemvis heeft ondiepe, zuurstofrijke, snelstromende beken nodig. De doelstellingen voor 'Ondiepe beken met goede structuur en watervegetaties' werken aan de versterking van hun biotopen. De middenlopen zijn omgeven door bossen, (potentieel soortenrijke) ruigtes, natte graslanden en houtige kleine landschapselementen. Verder stroomafwaarts strekken zich grotere aaneengesloten valleibossen en populierenbossen uit. Het stroomgebied kent hierdoor heel wat beschermde, maar kwetsbare, natuur die valt binnen habitatrichtlijngebied (Natura 2000), VEN en IVON. De volledige omschrijving van de natuurdoelstellingen zijn terug te vinden in de landschapsbiografie.

kaart 1 het bronlandschap met zijn bronlijnen en asymmetrische beken (afbakening vervoerregio Vlaamse Ardennen).

UITDAGINGEN BRONLANDSCHAP

EROSIE

De beken van de Vlaamse Ardennen hebben de hoogste sedimentaanvoer van Vlaanderen. Het stroomgebied van de Maarkebeek spant de kroon. Van de 550 stroomgebieden in Vlaanderen staat ook de Zwalmbeek bovenaan. Het karakteristiek heuvelachtig landschap met een zandlemige tot lemige bodem is zeer vatbaar voor erosie. Bij onaangepast landgebruik en verharding in de dorpen en landbouwgebieden zorgt dit meteen voor extra erosie. Bodemcompactie in de landbouw, verhardingen en het verdwijnen van graslanden en houtkanten vergroot de afstroming en sedimentaanvoer. Dit heeft zowel invloed op de bodemvruchtbaarheid, als de waterkwaliteit voor beeknatuur. Zo is er na hevige regenval sprake van 'chocomelkbeken', waarbij de zuurstofgraad en waterkwaliteit sterk afnemen.

OVERSTROMINGEN

Door hevige regenval krijgt de Vlaamse Ardennen de laatste jaren regelmatig te kampen met overstromingen. In 2010 volstonden de beschikbare GOG's niet om stroomafwaartse dorpen te vrijwaren van overstromingen. Volgens berekeningen van het Riviercontract Zwalmbeek hebben 1168 huizen in het stroomgebied van de Zwalm een hoge kans op overstromingen. De projectie van de hoogklimaatscenario's bedreigen nog eens 1200 extra huizen. Gerichte maatregelen werden voorgesteld, maar zijn moeilijk te realiseren. De natte natuurgebieden zijn vrijwel de enige gebieden die nog in aanmerking komen om water gecontroleerd op te zetten. Daarnaast kan er gestreefd worden om de valleien deels te gebruiken voor waterberging, zodat eventuele overlast beperkt is en het water over zo'n groot mogelijke oppervlakte kan infiltreren in de bodem. De sediment- en nutriëntenlast van riolering en landbouw is zonder erosie- en brongerichte maatregelen te groot om de natuurdoelstellingen te halen en de inwoners te beschermen.

DROOGTE

Het opgebouwde neerslagtekort zorgt ook in de Vlaamse Ardennen voor een uitputting van de grondwatertafels. Het grondwater op de kouters, valleien en in de dorpen wordt onvoldoende aangevuld wat voor een problematische cyclus zorgt waar steeds meer en dieper naar water wordt gezocht. Daarnaast drogen de bovenlopen en middenlopen van bronbeken uit wat leidt tot vissterfte en het vrijkomen van nutriënten die in de waterbodem zijn opgeslagen. Door het sterk hellende karakter en lemige/kleiige ondergrond van de Vlaamse Ardennen wordt een meerderheid van het regenwater snel afgevoerd. Het krijgt hierdoor te weinig tijd om te infiltreren. Veel voorgestelde maatregelen om waterbeschikbaarheid te vergroten, pakken het probleem niet bij de bron aan en zijn dus maar een doekje tegen het bloeden. Een landschapssystemische aanpak dringt zich op.

WATERKWALITEIT

Door erosie komt veel slib en leem in de beken terecht, wat een negatieve impact heeft op de waterkwaliteit (zie hoger). Maar ook de lage rioleringsgraad in de Vlaamse Ardennen heeft een belangrijke negatieve impact op de waterkwaliteit. Horebeke voert de lijst aan van gemeentes met een lage rioleringsgraad. Met 14,6% van de huizen aangesloten op de riolering tonen ze samen met Maarkedal (39,5%) en Zwalm (49,8%) een typisch probleem van regio's met een sterk verspreide bebouwing en veel reliëf. Veel woningen lozen hun afvalwater niet aan de straatkant, maar achteraan het huis. Dat heeft te maken met het reliëf: vaak liggen lozingspunten lager dan de straat. En dus laten gezinnen hun afvalwater naar sloten en beken stromen.

Rioleringen en reliëfrijke gebieden met een lage bevolkingsdichtheid zijn duur. Daardoor worden ze laag op de prioriteitenlijst gezet. Om de reductiedoelstellingen te behalen worden de goedkopere gebieden die hoger op de prioriteitenlijst staan eerst aangepakt. Alleen voor Maarkedal worden de kosten om te voldoen aan de Europese Richtlijn Stedelijk Afvalwater geschat op 24 miljoen euro. De aanleg van IBA's (individuele afvalwater behandelingen) kan een deel van de oplossing vormen. Huizen die op (lange) termijn op de collectieve riolering moeten aansluiten, kunnen echter geen aanspraak maken op subsidies voor de aanleg van een IBA. En zo blijft de vervuiling voortduren. Nog decennia-lang.

Het falende beleid heeft een direct effect op de waterkwaliteit van waardevolle bron- en beeknatuur. Bepaalde vissoorten zoals de rivierdonderpad en de beekforel zitten geïsoleerd in de bovenlopen, omdat stroomafwaarts de vervuiling te groot is. De laatste populaties in Oost- en West-Vlaanderen kunnen hun genenpoel daardoor niet kruisen, waardoor ziektes populaties kunnen doen uitsterven.

Ook de historische en de huidige nitraat- en fosfaat concentraties vanuit landbouwgebieden in de grondwaterstromen blijven een belangrijke bron van vervuiling die nog decennia effect kan hebben op de beeknatuur.

VERLIES VAN BRONIDENTITEIT

De uitputting van het bronsysteem raakt de identiteit van de Vlaamse Ardennen in haar kern. Een eeuwenoud landschapssysteem dat is opgebouwd op de beschikbaarheid van voldoende en kwaliteitsvol water dreigt stil te vallen. De vraag naar een robuust watersysteem klinkt steeds luider bij landbouwers, natuurbeheerders, lokale en hogere overheden. De projecten die landen in de Vlaamse Ardennen om dit mogelijk te maken missen echter nog vaak hun uitrol op het terrein. Het landschapspark zal de noodzakelijke rol vervullen om de acties lokaal, effectief en duurzaam te maken. Het bronerfgoed, van bronamfitheatres, bronhuisjes en bronverhalen vormen een ideaal aanknopingspunt om de bronnen terug kenbaar te maken.

gemetste waterput aan een bron aan de rand van het muziekbos

grondverschuiving op zuidflank Scherpenberg

VERLIES VAN BIODIVERSITEIT

De waterlopen van de Vlaamse Ardennen vormen het leefgebied van verschillende bijzondere soorten zoals de beekprik en de zeldzame rivierdonderpad. Rivierdonderpadden zijn zeer gevoelig voor waterverontreiniging en voor veranderingen in de fysische omgeving van waterlopen. Beekregulaties, ruiming en sedimentatie in de waterlopen door slib of leem die afspoelt van de akkers zijn nefast voor de soort. Uitwisseling tussen populaties wordt verhinderd door de slechte waterkwaliteit van de midden- of benedenlopen en de aanwezigheid van migratiebarrières.

Daarnaast worden bronbossen en valleibossen bedreigd door verzuuring door verdroging (tengevolge van waterwinning, inpoldering, drainage of ontwatering) en door toevoer of overstromingen van water met slechte kwaliteit.

Langs beken treedt habitatverlies en degradatie op door verbreding van de waterloop, het deponeren van ruimingmateriaal en het passeren met rupskranen en het verhinderen van een natuurlijke rivierdynamiek met overstromingen (met water van goede kwaliteit).

Het landschapspark werkt aan het ecologisch beheer van waterlopen.

de Zwalmbeek treedt buiten haar oevers

Zwalm en zijn inwoners kreunen onder wateroverlast:
“Voor de vierde keer in twee jaar tijd water en modder in huis”

Nieuwsblad 29-12-2021

ONTWIKKELING VERWEVEN LANDSCHAP

BOS EN OPEN KOUTERS

Om de typische verwevenheid in de Vlaamse Ardennen te omschrijven starten we na het vertrek van de Romeinen.

De Franken zijn beperkt in aantal en hebben minder grond nodig dan de Romeinen, waardoor een deel van het landschap spontane bosgroei kent. De mensen focussen sterker op veeteelt dan op akkerbouw. Hun vee loopt vrij rond in het bos en daagt de spontane herbebossing uit. Op de plekken waar vee frequent komt knagen aan de terugkerende bossen ontstaan wastines. Door overbegrazing degradeert het bos tot een type landschap waarin grasland, heide, struweel en bos vermengd voorkomen. Tussen de wastines en de bossen liggen er verspreide akkers en braakliggende wisselpercelen.

Rond 800 nC neemt de bevolking toe. Op de betere gronden, aansluitend op de Frankische huiskavels, ontstaan vaste akkercomplexen die intensief en permanent worden gebruikt. Zij zijn tot tientallen hectare groot en zijn gelegen op de drogere (zand)leembodems. Die bodems lenen zich perfect tot akkerbouw dankzij hun goede bewerkbaarheid. Sindsdien zijn die kouters niet meer verdwenen. Ze brengen

openheid en vergezichten in het landschap. Op de kouters zijn er, op enkele solitaire opgaande bomen na, amper kleine landschapselementen. Doorheen het kouterlandschap bevinden zich smalle bochtige veldwegen, die vaak uitgroeiden tot holle wegen met houtige gewassen. 34 windmolens die op de kouters werden gebouwd, zijn door de eeuwen heen vaak vervangen of vernieuwd, maar liggen nog steeds op dezelfde plaats als toen afgezien van enkele uitzonderingen zoals de Vinkemolen.

VERWEVEN BOCAGE EN OPEN KOUTERS

Later, rond 1200 nC, worden stelselmatig ook de minder goed bewerkbare gronden, onder de bronlijnen, voor landbouw gebruikt. Individuele boeren zetten de kleine stukken woeste grond, zoals bos of wastine om in landbouwgrond. Ze omgeven hun graslanden op de hellingen met houtkanten of hagen om vee binnen te houden. Schapen grazen op de wastines en in de bossen. Dit is het ontstaan van de bocagelandschappen.

De wastines verliezen geleidelijk hun functie door de hogere nood aan hout. Als antwoord op de houtschaarste, heeft de abt van Ename in 1299 als eerste in Europa een herbebossing

gerealiseerd. Nadien volgen nog herbebossingen op de steile hellingen of op de toppen van de minder vruchtbare getuigenheuvels. Daarnaast stijgt de voedselvraag. Het gevolg is dat heel wat wastines worden omgezet in bos (voor de houtoogst) of akker (voedsel). Weiland blijft enkel overeind waar akkerbouw technisch onmogelijk is.

SCHERPE OVERGANG BOS, GRASLAND EN OPEN KOUTERS

Ondanks de verstedelijkingsdruk en de industrialisering vanaf de negentiende eeuw, behoudt het landschap van de Vlaamse Ardennen grotendeels zijn landbouwgronden. Op de kouterruggen zijn er grote open akkers met granen, suikerbieten, aardappelen en maïs waardoor kleinschalige landbouwgronden in het bocagelandschap aan belang verliezen. De massale invoer van goedkope granen uit het buitenland veroorzaakt de verschuiving van graanteelt naar veeteelt in de Vlaamse Ardennen. Het areaal grasland stijgt t.o.v. de extensieve akkerbouw in het bocagelandschap.

De komst van prikkeldraad zorgde ervoor dat weerheggen en houtkanten aan het eind van de negentiende eeuw overbodig werden. De overgang tussen bos en grasland wordt scherp, de mantelzoomvegetatie met doornige struiken en ruigte verdwijnt. De kleine landschapselementen zoals (knot) bomenrijen en houtkanten nemen af in aantal en in kwaliteit. Enkel wanneer zij een functioneel doel hebben (brandhout, ambachtshout, bouwhout en later erosiewerend), blijven zij bewaard.

De wereldoorlogen veroorzaken een sterke afname van het bosareaal (energiebron) in de Vlaamse Ardennen. De bossen lijden vooral enorme schade door de militaire aanwezigheid en worden na de oorlog grotendeels herbeplant met beuk.

VERKALING BOCAGE EN OPEN KOUTERS

Na 1950 worden bossen massaal gekapt om bouwhout te voorzien voor de koolmijnen, de spoorwegen en de fabrieken. Ze maken plaats voor economisch rendabele populierplantages die weinig biodiversiteit bevatten.

Na de tweede wereldoorlog wordt er door de Europese Commissie sterkt ingezet op schaalvergroting in de landbouw. Het 'Nooit meer honger beleid' zorgt voor minder en grotere landbouwbedrijven die in de globale markt meedraaien. Dit laat zich ook voelen in de Vlaamse Ardennen.

Vanaf de jaren 1970 stijgt het aantal maïsakkers. Zij geven wintervoedsel voor het vee. Deze trend zet zich verder tot op vandaag. Silomaïs, grasklaver en suikerbieten worden steeds meer geteeld (Omgeving, 2023). Eind 19e eeuw zorgt de begrenzing door prikkeldraad voor een sterke daling van weerhagen en houtkanten. Hierdoor vervaagt

het bocagelandschap en is er nog maar weinig sprake van verweving. De kouters worden verder gerationaliseerd. Daarbij worden drainagegrachten getrokken en microdepressies uitgevlakt. Toenemende hoeveelheden kunststof verhogen de concentraties van nutriënten in het water en verlagen de bodemvruchtbaarheid.

Zowel akkers als weilanden met grazende koeien bepalen eind 20ste eeuw het uitzicht van de Vlaamse Ardennen. Op de hoger gelegen gronden, boven en langs de bronlijnen, bevinden zich (nog steeds) de open akkercomplexen of kouters. In de lager gelegen, nattere gebieden komen voornamelijk weilanden voor. Vele familiale bedrijven zijn een combinatie van akkerbouw en veeteelt blijven toepassen.

Het typische verweven landschap is dan wel sterk ontvlochten door nieuwe landbouwmodellen. Heel wat landschappen zijn bestemd als erfgoedlandschap en bevatten houtige erfgoedrelicten die het landschap vormen.

© Ronny van Bunder

Kouter met de Bossenaarmolen

© Vildaphoto

Akkerlandschap en verweven bocagelandschap

SAMENWERKING LANDBOUW EN NATUUR

In de meest reliëfrijke gebieden vinden we vandaag nog relicten van bocagelandschappen terug. Zoals in het Burreken. Hier zoeken natuurbeheerders en landbouwers samen naar beheermethodes. Op tal van plaatsen in de Vlaamse Ardennen verhoogt de aandacht voor landschapsinclusieve landbouw en natuurbeheer.

© Vildaphoto

UITDAGINGEN VERWEVEN LANDSCHAP

BOCAGELANDSCHAP ONDER DRUK

Het bocagelandschap staat onder druk in de Vlaamse Ardennen. Dit landschapstype kwam tot stand en werd beheerd dankzij de voor de streek typische kleinschalige, gemengde landbouwvoering. De komst van de prikkeldraad en de schaalvergroting in de landbouw doen heel wat houtkanten verdwijnen.

Het bocagelandschap is van groot belang voor de lokale en regionale flora en fauna. Heggen en houtwallen fungeren als broedplaatsen en vormen ecologische verbindingzones tussen de omringende bossen. Het bocagelandschap is belangrijk als foerageergebied voor o.a. de wespendif en verschillende vleermuissoorten. De graslanden en houtkanten beperken de erosie en dragen zo bij tot een betere waterkwaliteit. De laatste jaren is er een duidelijke toename in gespecialiseerde melkvee- en akkerbouwbedrijven ten koste van de gemengde landbouwbedrijven (een combinatie van akkerbouw en graasdieren). Op vijf jaar tijd is er een evolutie waarneembaar in het landschap. 400ha grasland is tussen 2015 en 2020 uit de landbouwpercelen verdwenen en ingenomen door akkerbouwteelten.

Gemengde landbouwbedrijven nemen af in de Vlaamse Ardennen. Vele boeren vinden geen opvolger meer voor hun huidige bedrijfsmodel en verkopen hun gronden aan gespecialiseerde akkerbouwbedrijven met de hoogst salderende gewassen. Zij nemen, al dan niet met loonarbeiders die de terreinen niet kennen, de plek in van de traditionele gemengde landbouwer. Hierdoor verdwijnen graslanden en vergrote akkercomplexen, vaak niet in samenspel met de bodem en het landschap. Het verdwijnen van graslanden zorgt voor meer sediment- en nutriëntafstroming in waterlopen. De uitdaging ligt erin om een rendabel beheermodel te creëren voor de houtkanten en de graslanden, op maat van de Vlaamse Ardennen. Door ook te werken op natuurgraslanden, wordt bijgedragen aan de realisatie van grotere aaneengesloten natuurgrasland- en moerascomplexen. Het landschapspark werkt aan het herstel van het bocagelandschap, met duurzame toekomst voor landbouw én natuur.

NIET AGRARISCHE BESTEMMINGEN

Steeds meer worden landbouwgronden ingenomen door niet-agrarische activiteiten. 20% van de landbouwgronden, volgens de gewestplanbestemming, zijn niet in landbouwgebruik volgens de laatste aangiften van de landbouwgebruikspercelen (OMGEVING, 2022). In deze 20% zit er ook een beperkt aandeel bos. Toch tonen deze cijfers de residentialisering van de landbouwgrond aan. De bedrijfszetel of hoeve met aanpalende gronden wordt verkocht aan particulieren. De waarde van bedrijfszetels wordt namelijk op vandaag bepaald door wat er allemaal mogelijk is aan niet landbouwactiviteiten in het landschap (wonen, paarden, kantoor, ...). Daardoor zijn hoeves eerder een afspiegeling van de waarde van bouw- en KMO-gronden in plaats van de landbouweconomische

waarde ervan. Het zijn voornamelijk gespecialiseerde grootschalige bedrijven die in de mogelijkheid zijn om een bedrijfszetel over te nemen. Dit veroorzaakt een gronddruk waardoor jonge startende boeren onvoldoende grond vinden in de regio.

MILIEUKWALITEIT

De aanscherping van het mestactieplan (MAP7) en de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) zorgt voor grote uitdagingen binnen de Vlaamse Ardennen. De wetgevingen zorgen dat rond bosrijke gebieden en Natura 2000-gebieden bepaalde landbouwvoeringen in mindere mate van toepassing zijn. De uitdaging ligt erin naar een goede verweving te komen tussen natuur en landbouw, door kwetsbare natuurkernen te bufferen en de juiste teelten te ondersteunen op de juiste plekken. Ook is er nood aan een nieuwe landbouwverdienmodel dat rundvee toelaat voor het beheer van graslanden en die de samenwerking tussen landschap, landbouw en natuur verder doet leven.

NATUUR UITBREIDEN

Belangrijke Vlaamse en Europese natuurdoelen omvatten het creëren van grotere boskernen en stapstenen. Hierbij hoort de grote bosuitdaging van circa 250ha Rond Ronse en ca 100ha voor aaneengesloten complexen van Bos 't Ename, Terrijs/Brakelbos, Hayesbos-Steenberg, Raspaillebos, Muziekbos en middenloop Zwalm. Andere doelstellingen zijn het creëren van bocagelandschap met grasland- en moerasvegetaties van ongeveer 30ha in de Markvallei, Moenebroek en de middenloop van de Zwalm. Ook het verbinden en uitbreiden van leefgebieden van de beekprik, bittervoorn en rivierdonderpad zijn van groot belang binnen de Vlaamse Ardennen. Daarnaast zijn er ook doelen voor Europees niet beschermd soorten zoals bosvlinders, soorten van ruigten, ... Het landschapspark is een brugfiguur tussen natuurbeheerders en lokale actoren in het uitbreiden van de natuur.

HABITATKWALITEIT VERHOGEN

De Vlaamse Ardennen bestaat uit vele, maar vaak zeer kleine, zeer waardevolle natuurzones. Hierdoor staat de bestaande natuur onder grote druk van omliggend landgebruik. Het behouden van de biodiversiteit in deze gebieden wordt geregeld in natuurbeheerplannen. Het landschapspark zet in op maatregelen om de habitatkwaliteit van bronbossen en valleibossen en van grasland- en moerasvegetaties. Enerzijds door te werken aan vernatting en een betere waterkwaliteit (zie herbronnen), maar ook door te werken aan verweving, door terug geleidelijke overgangen te creëren tussen bos en open gebied en door aangepast bermbeheer.

Daarnaast zet het landschapspark ook in op de natuurgebaseerde oplossingen om de negatieve impact op natuurgebieden tegen te gaan. De infrastructuurkosten

kunnen door een natuurgebaseerde aanpak verlaagd worden. Als voorbeeld telt de inzet van natuurgebaseerde oplossingen om de erosieproblematiek aan te pakken. Hoeveel erosie kan een grasland of beekbegeleidend bos opvangen en verwerken per jaar (rekening houdend met de waterkwaliteit)? Hoeveel kan het aandeel nitraat en fosfor dalen? Hoe kan dit natuurlijke zuiveringssysteem ingezet worden als een alternatief voor ecologisch oninteressante en beheerintensieve slijpangsystemen? Het landschapspark werkt aan de kwaliteitsverbetering van de aanwezige bos- en anderen habitats.

NATUUR VERBINDEN

Naast de kwaliteitswaarborging en het vergroten van natuurkernen is de verbinding tussen die kernen essentieel. Door het actief inzetten op houtkanten, graslandstructuur, akkervogelbeheer, vermindering van vismigatieknelpunten, lozingspunten,... verbinden we habitats en verhogen we de uitwisseling tussen populaties in de Vlaamse Ardennen.

LANDBOUWERS ONDER DRUK

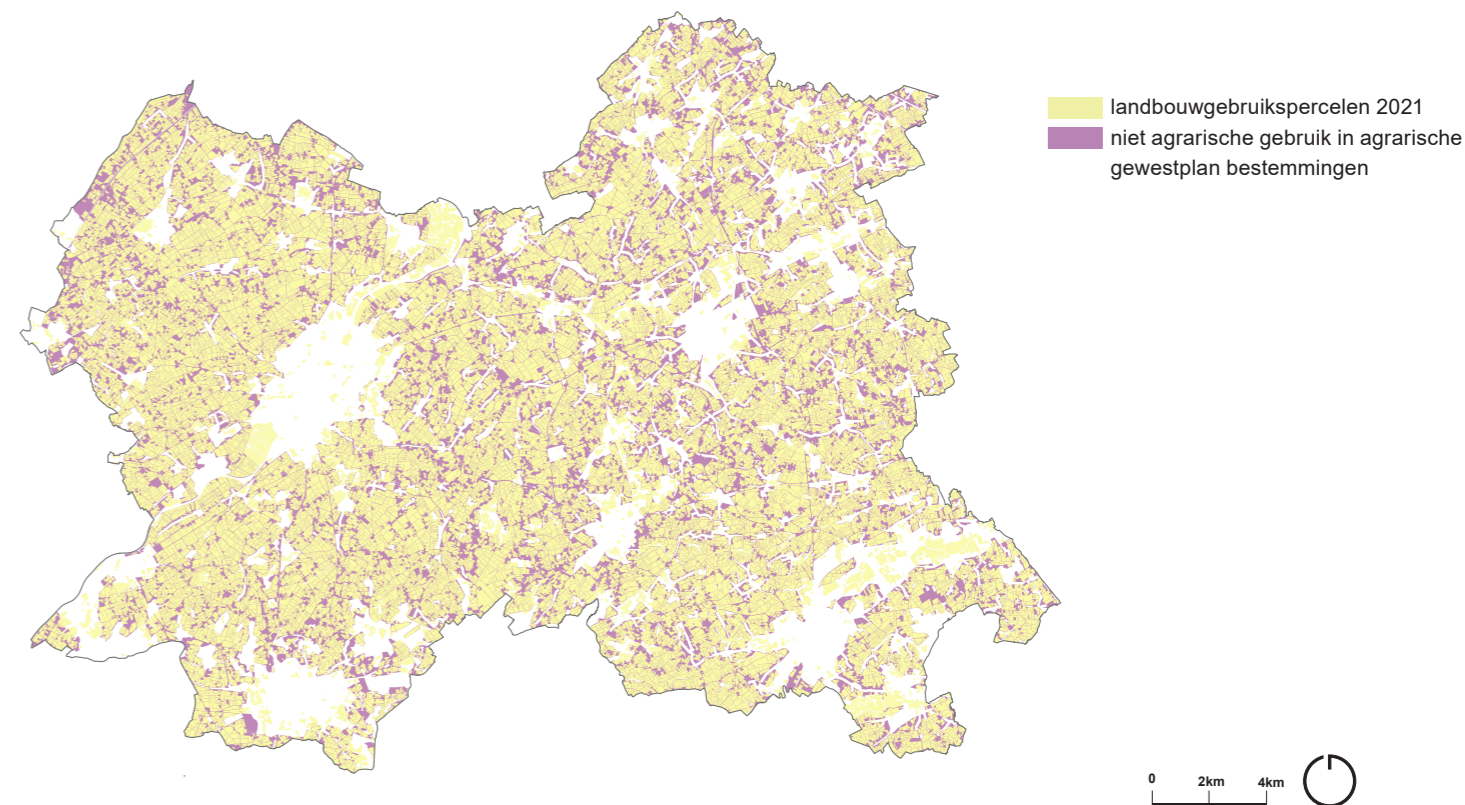
Telkens hebben boeren in deze regio gezocht naar nieuwe manieren om het landschap in te zetten zodat hun levensstandaard en dat van de volgende generatie minstens behouden blijft. De uitdagingen zijn elke generatie gradueel complexer geworden. Uitdagingen zoals een moeilijke toegang tot grond wegens oneigenlijk gebruik, aanscherping

van het mestactieplan, weinig erkenning en rechtszekerheid wat zorgt voor een mentale druk. Daarbij trachten Europa en Vlaanderen een landbouw-, natuur- en ruimtelijk beleid uit te stippelen. Dit terwijl de wereldmarkt de landbouwexport dicteert en de draagkracht van het landschap door het klimaat verzwakt.

Het resultaat is merkbaar op het terrein. Het landschap is een beleggingsproduct geworden dat kreunt onder de milieuproblemen. Boeren vinden geen gronden meer en natuurdoelstellingen geraken moeilijk gerealiseerd.

Het landschapspark stelt het terecht scherp omdat we willen afbakenen wat onze rol kan zijn. Idealiter zijn al deze hefbomen en doelstellingen niet nodig en ontstaat er een logica van samenwerking. Dat is wat we horen op het terrein. Een bereidheid om samen te werken in dit competitieve veld. De boer is slechts een pion in dit competitieve en sterk veranderend landschap. De natuurbeheerder reageert slechts op wat er misloopt. In de Vlaamse Ardennen zien we alvast kiemen van samenwerking tussen boeren en natuurbeheerders.

Als landschapspark willen we deze transversale samenwerking ondersteunen. Maar tegelijk ook werken aan de individuele sterkte van het landbouwbedrijfsmodel van de boer en de gezondheid van de natuurwaarden. Enkel zo kunnen we lokaal en langdurig tot een boer-en natuurtoekomst komen en de landschapskwaliteiten van dit unieke landschap versterken.

kaart 2 niet-agrarisch gebruik in agrarische gewestplan bestemmingen (afbakening vervoerregio Vlaamse Ardennen).

ONTWIKKELING LEVENDIG LANDSCHAP

EVOLUTIE VAN HET LEVEN IN DE DORPEN EN STEDEN

De jager-verzamelaars zetten als eerste hun kamp op langs de Schelde en klaarden stukken bos om te jagen. Rond 4.000 VC volgen de eerste landbouwvolkeren uit Oost-Europa. Zij vestigen zich in kleine semi-permanente nederzettingen, op de hogere heuvelkammen. Daar beschikken ze over bronwater en goed bewerkbare leemgrond. Een stuk aantrekkelijker dan de noordelijkere zandgronden.

Vanaf 2000 VC groeien de semi-permanente nederzettingen uit tot dorpen. De nood aan drinkbaar water zorgt ervoor dat de dorpen groeien nabij beschikbaar water. De Schelde speelt een belangrijke rol bij de locatiekeuze naast de bronnen op de bronlijn. De brondorpen, zo rijkelijk verspreid over de Vlaamse Ardennen, ontstaan.

Vanaf 700 VC komen Keltische stammen naar de Vlaamse Ardennen en brengen hun landbouwtechnieken en cultuur mee. De naam van het laat-prehistorische brondorp Mater verwijst bijvoorbeeld naar de Keltische moedergodin en haar vruchtbaarheidscultus die aan plaatsen met een bron werden vereerd.

De vruchtbare gronden en de ligging naast een van de belangrijkste transportassen, de Schelde, maken de Vlaamse Ardennen tot een aantrekkelijk gebied om te leven.

Dat hadden de Romeinen ook gezien. Heirbanen werden aangelegd op bestaande wegen uit de ijzertijd om legioenen te verplaatsen en handel te drijven. De Vlaamse Ardennen vormt een belangrijk knooppunt in dit netwerk. Naast de bron-Scheldedorpen ontwikkelen zich drie vici in de Vlaamse Ardennen. Velzeke, Kruishoutem en Waarde-Melden ontstaan rondom Romeinse legerkampen. De lokale landbouwproductie voldoet niet meer en de Romeinen organiseren hun landbouw rond grote landbouwbedrijven, van tientallen hectare akker- en weiland, meestal gelegen in de centralen en noordelijke deel van de Vlaamse Ardennen. De statige gebouwen staan er in schril contrast met de lemen huisjes in de Keltische nederzettingen. Na het verdwijnen van de Gallo-Romeinen eind derde eeuw NC ontstaat een officieuze grens rondom de heirbaan Bavay-Keulen. De Franken krijgen hierdoor vrij spel ten noorden van de getuigenheuvels. Het begin van de taalgrens. Ze vestigen zich er in nieuwe, kleinschalige

familiale nederzettingen op de nattere valleigronden en nabij bronlijnen. Zo leggen ze de basis voor vele nieuwe dorpen die eindigen op -em, (Wijlegem, Vissegem,...)

De Franken zijn beperkt in aantal en hebben minder grond nodig dan de Romeinen, waardoor een deel van het landschap spontane bosgroei kent. Vanaf de zevende eeuw maakt de verwilderings plaats voor een christianisatie. Nieuwe dorpen worden vernoemd naar de patroonheilige van hun kerk. Sint-Maria-Horebeke is er maar een van. Deze dorpen en abdijen ontwikkelen de eerste kouters in de Vlaamse Ardennen. We herkennen nog heel wat tradities van deze periode, zoals de Fiertelommegang in Ronse. Een 32km lange processie over de getuigenheuvels om mentale genezing te vragen aan Sint-Hermes.

Vanaf de 10de eeuw wordt de Vlaamse Ardennen geteisterd door Vikingen. Daarnaast wordt de Schelde een grenslijn tussen het Heilig-Roomse Rijk en het Franse Rijk. De steden worden belangrijker om zich te verdedigen en versterken zich. Ename, Oudenaarde, Ronse (abdijsstad) en Geraardsbergen krijgen een groter belang.

Van de vijftiende tot 18de eeuw ontwikkelen zich de dorpen en steden verder onder de katholieke Spanjaarden en Oostenrijkers. Rechte steenwegen en kasseien banen maken het landschap toegankelijker (zoals muur van Geraardsbergen), luxueuze kastelen ontstaan met parken en jachtbossen. De huisnijverheid en de goede Vlaamse ligging in de wereldmarkt zet een hele textielnijverheid in gang. Oudenaarde nam van de vijftiende tot de achttiende eeuw een belangrijk aandeel van de wereldproductie van verdures voor diens rekening. Daarbij doen de wandtapijten met glooiend landschap en bosjes denken aan de Vlaamse Ardennen.

In de 19de eeuw vestigen fabrieken zich in de steden. Ze hebben grondstoffen nodig. Vooral steenkool, afkomstig uit de Waalse Borinage. Een uitgebreid buurtspoorwegennetwerk wordt aangelegd om arbeiders uit de steden en platteland te vervoeren naar de nieuwe werkplekken. Voor sommige dorpen, zoals Nederbrakel, betekenen de spoorwegen een echte revolutie. De inwoners kunnen binnen het uur in één van de nabije steden geraken. Op die manier komen voor het eerst grote pendelstromen tot stand van het platteland naar de steden. Ook de eerste toeristen vinden hun weg richting de landelijke Vlaamse Ardennen. Prachtige belle epoque hotels worden met de winsten van de industrialisatie gebouwd op de getuigenheuvels. Al snel gaan mensen het toerisme in de streek promoten. De bekendste bezieler is Omer Watez. Hij brengt onder andere reisgidsen uit waarin hij uitstapjes in de prachtige streek beschrijft. Het is ook Omer Watez die aan de wieg staat van de naam 'de Vlaamse Ardennen'.

In schril contrast staat het leven van de dorpling. De industrialisering van de landbouw en textielnijverheid, samen met misoogsten en cholera doen kleine boeren en de thuisnijverheid honger leiden. Ze vluchten weg naar de steden of gaan aan de slag in de Borinage of op Franse akkers. Door de dorpen crisis lopen dorpen leeg, fuseren of verdwijnen zelfs. De dorpen en steden die werk kunnen aanbieden, door handschoennijverheid, brouwerijen of luciferfabrieken, trekken een grote arbeiderspopulatie, waardoor goedkope kleine arbeiderswoningen worden opgericht.

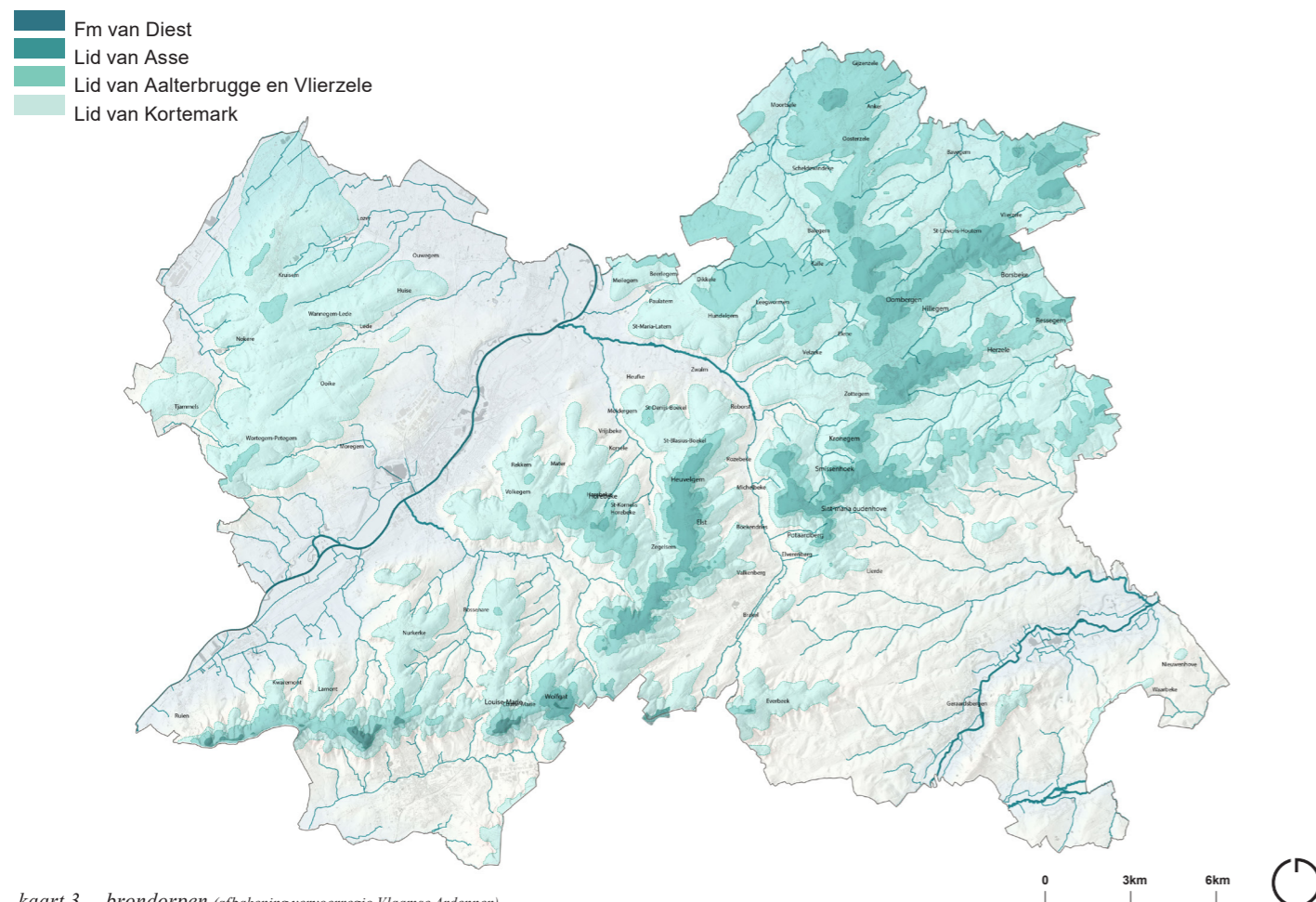
Het dagelijkse leven van de mijnwerkers, van de boeren en de wevers fascineerde ook de arme Van Gogh, die in de Borinage als prediker een missie zocht. Hij tekende evenwel liever dan prediken. Vertwijfeld ondernam hij in 1879 een voettocht naar de dominee-kunstenaar van Korsele, die hem voluit deed kiezen voor het kunstenaarsschap.

Wereldmachten doen de streek daveren. De wereldoorlogen staan voor de deur. Het spoornet maakt de steden ideaal voor de bevoorrading van het nabijgelegen front. Oudenaarde deelt van alle steden het meest in de klappen en wordt zwaar gebombardeerd, ook de bossen worden massaal gekapt.

Het interbellum en de na-oorlogse periode brengt weer optimisme naar de Vlaamse Ardennen. Vanaf nu kan de middenklasse ook op vakantie. Chalets worden gebouwd op de Kluisberg en sanatoria worden gebouwd voor de gezonde lucht, zoals op Louise-Marie.

In 1913 wordt de eerste Ronde van Vlaanderen georganiseerd die zich afspeelt tussen Veurne, Brugge, Oudenaarde en Sint-Niklaas. Door de naoorlogse asfaltering van kasseibanen speelt het parcours zich jaar na jaar meer af in de Vlaamse Ardennen. Vlaanderens Mooiste kiest bewust voor Vlaanderens mooisteland. Legendarische beklimmingen van de Muur, Bosberg, Oude Kwaremont, Paterberg en Koppenberg inspireren nationaal en internationaal liefhebbers om de Vlaamse Ardennen te bezoeken. In totaal kunnen zij zweegen op 444 hellingen, waarvan heel wat doelbewust gerestaureerd. Ze kunnen nagenieten in dorpse wiefcafés, op maat overnachten in een sporthotel, in een voormalige windmolen op de hoogste berg van Oost-Vlaanderen of de geschiedenis induiken van het Wiefcentrum in Oudenaarde.

Niettegenstaande de monumentale wiefstatus, is de Vlaamse Ardennen een echt wandelwalhalla. In het laatste onderzoek van de recreatieve verblijfstoerist (2017) was 'wandelen' goed voor 66% als motivatie om naar de Vlaamse Ardennen te komen en door het glooiende, verweven landschap met vergezichten, bronbossen, 121 kerken en pittoreske dorpen te wandelen. Reeds 25 jaar zetten diverse toeristische ondernemers, vlaamse, provinciale en lokale overheden zich actief in om deze unieke streek tot een vakantiebestemming te ontwikkelen.

kaart 3 brondorpen (afbakening vervoerregio Vlaamse Ardennen).

UITDAGINGEN LEVENDIG LANDSCHAP

PENDELDORPEN ZONDER VOORZIENINGEN

De komst van de wagen heeft ook de dorpen veranderd. De globalisering en de kenniseconomie biedt in Vlaanderen steeds meer tewerkstelling aan in de steden en regionale centra. Een grote beroepsbevolking zoekt vaak werk buiten de eigen gemeente of zelfs regio. Als gevolg daarvan hebben de dorpen van de Vlaamse Ardennen een lage werkgelegenheidsgraad maar ook een lage werkloosheidsgraad. Door de afname aan cliënteel in de dorpen verdwijnen de winkels, cafés en voorzieningen, en daarmee ook het dorpse leven. Het is een ijle hoop om winkels terug naar alle dorpen te halen. Toch maakt een beleid dat gericht is op een lokaal en bereikbaar aanbod over verschillende dorpen een kans op meer lokale voorzieningen en levendigheid in de dorpen.

TRADITIES ONDER DRUK

De Vlaamse Ardennen staat bekend om zijn levendige tradities en feesten, die vaak gelinkt zijn aan het landschap. Denk aan de Fiertel-omweg in Ronse, of streekproducten zoals de Geuteling of Mattentaart. Deze eeuwenoude tradities moeten worden aangepast aan de huidige tijden anders dreigen ze verloren te gaan. De Fiertel is een gezonde traditie waar jaarlijks meer dan 5000 enthousiaste Ronsenaars en sympathisanten aan deelnemen. Zonder de inzet van vele vrijwilligers zou deze omweg niet meer overleven. Daarnaast heeft de Geuteling, een in een houtoven gebakken dikkere en meer smakelijke variant van de pannenkoek, terug een nieuw leven gevonden in de lokale supermarkten door af te stappen van de traditionele bakovens.

Toch staat één van de meest befaamde streekproducten van Vlaanderen onder druk, namelijk de Geraardsbergse mattentaarten. De traditionele mattenboeren dreigen te stoppen door de schaalvergroting in de landbouw.

AFNAME DORPSE IDENTITEIT

Heel wat dorpskernen in de Vlaamse Ardennen zijn beschermd als dorpsgezicht. Evenwel hebben de randen van deze erfgoeddorpen en de minder pittoreske dorpen amper een kader om appartementisering en het verdwijnen van erfgoedwaardes tegen te gaan. De dorpse schaal verdwijnt. Het is de uitdaging om de beeldkwaliteit van de dorpen te behouden te midden van een appartementisering en renovatieopgaves.

Daarnaast is het ook steeds onduidelijker waar een dorp start en eindigt. Historische verlinting en nieuwbouwwijken doen compacte dorpen in schaal groeien. De vele woningen zijn daarnaast sterk gericht op de auto waardoor opritten en straten verhard worden. De bouwshift en onthardingsdoelstellingen moeten nog hun weg vinden in de Vlaamse Ardennen. Er ontbreekt vandaag nog een afdwingbaar juridisch kader en een gecoördineerde aanpak over gemeentegrenzen heen.

AUTO-AFHANKEIJKHEID

In tegenstelling tot de uitstraling als (inter)nationale wieleregio voelt de inwoner van de Vlaamse Ardennen zich niet veilig op de fiets. Slechts 20 tot 30% van de inwoners voelt zich veilig op de baan tegenover 43% voor het Vlaamse gemiddelde. Ook het aandeel inwoners dat de fiets neemt voor korte afstanden is met 25 tot 40% lager dan het Vlaamse gemiddelde (48%). Het reliëfrijke karakter maar ook het ontbreken van veilige fietsinfrastructuur leiden tot het lage fietsgebruik. De fietssnelwegen in de vlakke gebieden bieden een opportuniteit, al ontbreekt een oost-west verbinding tussen Schelde en Dender.

De modal shift, verduurzaming van het autogebruik en uitbouw van het openbaar vervoernetwerk gaat relatief traag. Het openbaar vervoer is onvoldoende performant om op te vertrouwen in het landelijke gebied. Daarnaast ontbreekt aan een overtuigend aanbod deelmobiliteit, zoals Cambio. Het recente initiatief om elektrische deelfietsen aan de zes stations uit te rollen kan in de toekomst naast inwoners ook toeristen motiveren om met de trein naar de Vlaamse Ardennen te komen. Niettegenstaande zijn er ook voor de auto nog steeds missing links, dat bewijst het Rond Ronse project.

TOENAME DRUK WIELERTOERISME

De professionele wielertoerist, ofwel MAMIL en WILMA in toeristische doelgroepbepaling, vindt tijdens het wielerseizoen en weekends de weg naar de vele 'bergen' van de Vlaamse Ardennen. Daarnaast zijn een groot deel van de wielertoeristen en recreanten lokale bewoners. Hoewel er zich een hele fietscultuur heeft ontwikkeld, ontstaan er soms conflicten met andere weggebruikers. De uitdaging hier ligt in het gebrek aan visie op gemengd weggebruik. Om deze uitdaging aan te pakken, kan onder meer beter ingezet worden op het bezoekersmanagement en de lokale draagkracht. Het is dan ook een strategische keuze om in het Vlaamse toeristische beleid naast de MAMIL en WILMA in te zetten op elektrisch recreatief fietstoerisme (de zweter), de wandelaar (de rustzoeker) en de mensen die van de cultuur, eten en drinken houden (bourgondiërs).

VRAAG NAAR OVERNACHTING

Bezoekers genieten en proeven graag van Vlaanderens Mooiste Landschap. De verblijfsduur in de Vlaamse Ardennen is vaak van korte duur (2-3 nachten) maar de vraag om authentiek te overnachten is wel groot. Het toeristisch aanbod voor langere verblijfsduur kan in de toekomst versterkt worden, zoals het uitbreiden van meerdaags wandeltoerisme, paalkamperen,... Daarnaast bestaat er al een initiatief 'Toeren in de Vlaamse Ardennen' dat verder ontwikkeld kan worden om bewoners en bezoekers een budgetvriendelijk en toegankelijk aanbod aan te bieden.

© David Pintes
Even terug in de tijd met de Retro Ronde van Vlaanderen

© Thomas De Boever
broederschap waakt over Geraardsbergse mattentaart

© Hotond, Sporthotel
Hotond Sporthotel voor zowel vrijetijds- als wielertoeristen

© David Samyn
authentieke dorpscafès doen leven

“Laat je verbazen door Vlaanderens mooiste landschap, hét wandelwalhalla”

© Vildaphoto
pittoreske dorpen, Ename

LANDSCHAPSLOGICA

2

LANDSCHAPSLOGICA GELOST

SECTORALE HANDELEN

Vanaf de 19de eeuw zijn we onze band met het landschap steeds meer verloren. Maatschappelijke trends en technische revoluties brachten nieuwe technieken binnen in het land vol bronnen, verweving en dorpen. Steeds meer leek het alsof we de diensten van het landschap niet meer nodig hadden om te leven in de Vlaamse Ardennen. Kunstmest zorgt voor meer opbrengsten, de auto brengt ons werk, voedsel en ontspanning,...

De doorgedreven interne, sectorale vooruitgang heeft echter geleid tot een afname van de kernkwaliteiten in de Vlaamse Ardennen. De voorzieningen in de dorpen dalen, gemengde landbouwbedrijven verdwijnen en de waterkwaliteit en kwantiteit daalt terwijl de biodiversiteit afneemt.

De effecten van het sectorale handelen worden steeds duidelijker op het terrein. De klimaatverandering vergroot daarenboven de problemen en dwingt actoren te zoeken naar nieuwe manieren om te leven in de Vlaamse Ardennen. Zo ontstaan er vandaag al heel wat projecten die bijdragen aan die nieuwe toekomst.

Het landschapspark heeft de missie om deze systeemcrisis aan te pakken en projecten op het terrein te ondersteunen.

“De doorgedreven interne, sectorale vooruitgang heeft geleid tot een afname van de kernkwaliteiten in de Vlaamse Ardennen.”

LANDSCHAPSLOGICA HERONTDEKKEN

SAMENWERKEN ROND KERNKWALITEITEN

Het oplossen van de systeemcrisis vraagt om een transversaal antwoord. Weg van de sectorale aanpak, richting een samenwerking rond de kernkwaliteiten.

Enkel een gezond landschap kan zich wapenen tegen komende crisissen. Het landschapspark brengt dan ook een hernieuwde landschapslogica binnen in de Vlaamse Ardennen. Een landschapssysteem dat de bronfunctie herstelt, natuur en landbouw verweeft en de dorpen opleeft.

Daarbij ondersteunt het landschapspark de soigneurs van de Vlaamse Ardennen om zorg te dragen voor het landschap.

Welke rol kunnen landbouwers, natuurbeheerders, inwoners, toeristische ondernemers, bezoekers en overheden opnemen binnen de hernieuwde landschapslogica?

Landbouwers worden vergoed voor het verweven van het bocagelandschap door een grotere afzetmarkt van lokale producten.

Toeristische ondernemers grijpen de kans om tradities die inwoners en bezoekers verbinden een nieuw leven te geven. Natuurbeheerders verbeteren de kwaliteit van natte bossen en graslanden door het gezuiverde water van de dorpen en landbouw.

Het betrekken van de kernkwaliteiten in het dagelijkse leven van de Vlaamse Ardennen zorgt voor een lokaal, nationaal en internationaal beleefbaar landschap, dat weerbaar en veerkrachtig de toekomstige uitdagingen aangaat.

“Het oplossen van de systeemcrisis vraagt om een transversaal antwoord. Weg van de sectorale aanpak, richting een samenwerking rond de kernkwaliteiten.”

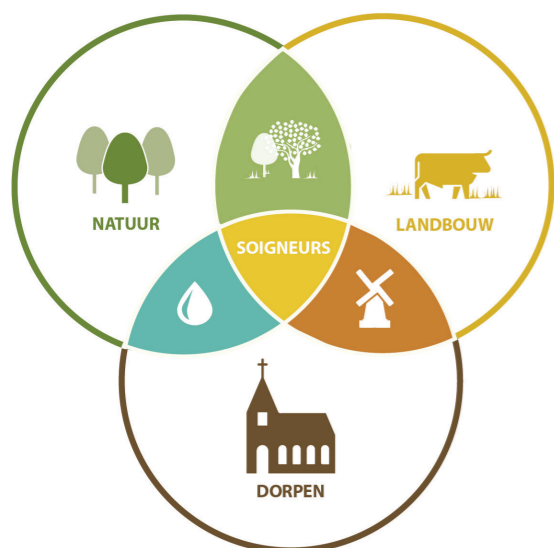

© Vildaphoto

MISSIE

3

**DE SOIGNEURS VAN DE
VLAAMSE ARDENNEN
HERBRONNEN, LEVEN OP
EN VERWEVEN,
OVER SECTOREN HEEN,
DE KERNKWALITEITEN VAN DE
VLAAMSE ARDENNEN.**

SOIGNEURS

De soigneurs van de Vlaamse Ardennen zijn inwoners, landbouwers, natuurbeheerders, erfgoedbeheerders, toeristische ondernemers en overheden die de landschapskwaliteit behouden en robuust maken om toekomstige uitdagingen aan te gaan. Kortom alle actoren die vandaag en in de toekomst het landschap vormgeven.

VLAAMSE ARDENNEN

De Vlaamse Ardennen is een regio waar veel inwoners zich mee identificeren. Het landschapspark Vlaamse Ardennen bakent een landschappelijk kerngebied af, met daarrond een invloedsgebied, dat zich over de regio uitstrekt.

HERBRONNEN

Het bronlandschap staat onder druk. Slechte waterkwaliteit en een lage waterzekerheid zijn de grootste uitdagingen. Door het landschap te herbronnen krijgen landbouwers, natuur en inwoners een toekomstperspectief.

OPLEVEN

De vele dorpen verliezen hun identiteit. Voorzieningen trekken weg, sociale tradities verminderen en de beeldkwaliteit van de dorpen vermindert. Door de dorpen weer op te leven, zijn inwoners en bezoekers weer verbonden met het leven in het dorp.

VERWEVEN

De landbouw en natuur in het verweven landschap staat onder druk. De biodiversiteit daalt, terwijl boeren onvoldoende toekomst zien. Door de natuur- en landbouwlogica te verweven ontstaat er een samenwerking waar beide actoren de vruchten van plukken.

OVER SECTOREN

De focus op de eigen sectorale logica en groei heeft gezorgd voor breuklijnen tussen landbouw, natuur en dorpen. Enkel een samenwerking over sectoren heen, volgens een landschapslogica waar sectoren elkaar nodig hebben om te bestaan, kan zorgen voor een veerkrachtig landschap.

KERNKWALITEITEN

De kernkwaliteiten geven water, leven en eten aan alle sectoren. De bronfunctie, verweving van landbouw en natuur en de levendigheid in de dorpen staan centraal in het toekomstbestendig maken van de landbouw, natuur en dorpen. Tegelijk versterken ze de eigenheid van de Vlaamse Ardennen. In elk landschapstype krijgen deze kwaliteiten een eigen landschappelijke vertaling. Het is aan de soigneurs om deze kwaliteiten te behouden en robuust te maken om toekomstige uitdagingen aan te gaan.

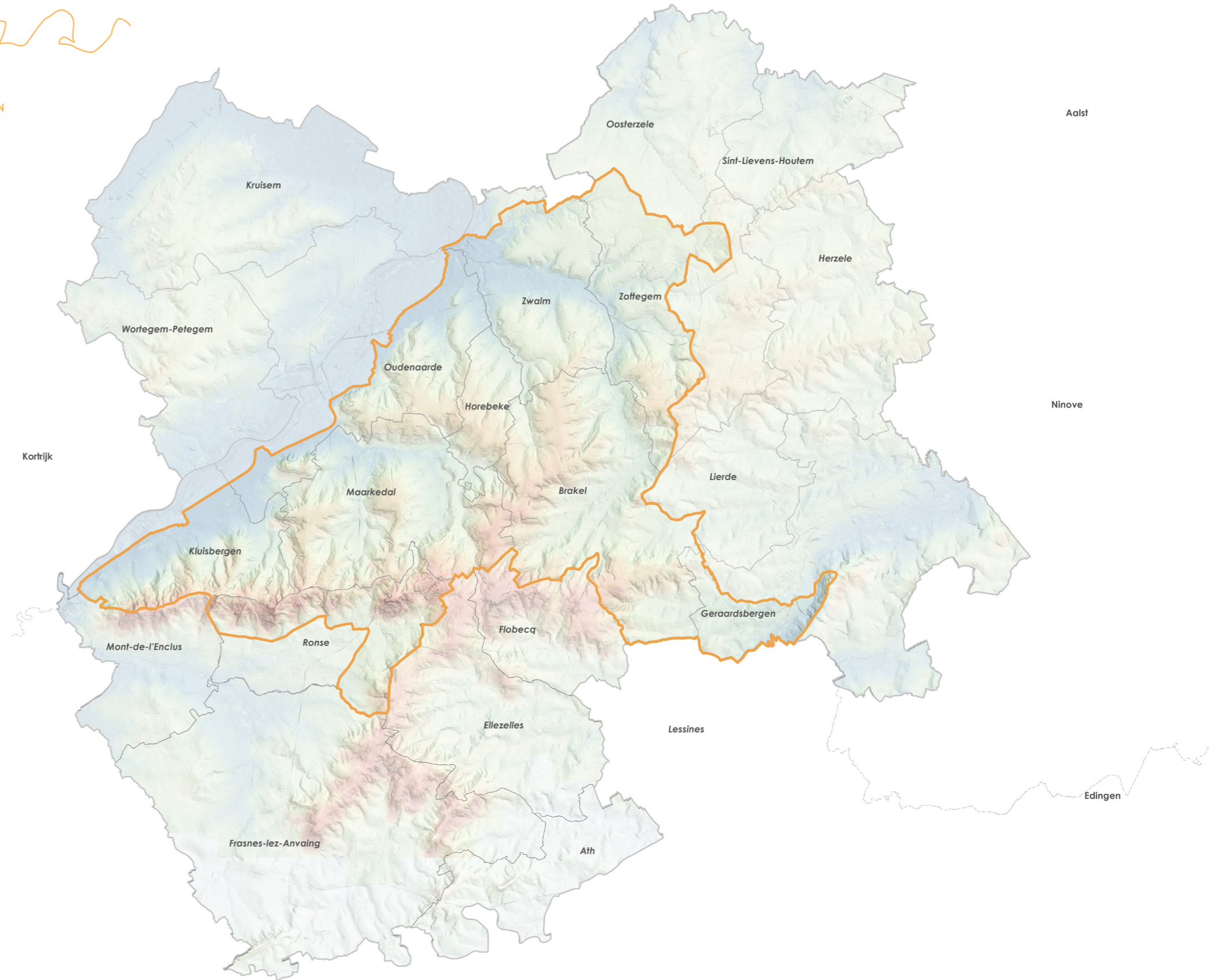
LANDSCHAPPELIJKE AFBAKENING

4

VLAAMSE ARDENNEN

kaart 6 situering Vlaamse Ardennen

kaart 7 situering Vlaamse Ardennen (oranje lijn markeert de contour van de landschappelijke afbakening met daarbuiten het invloedsgebied)

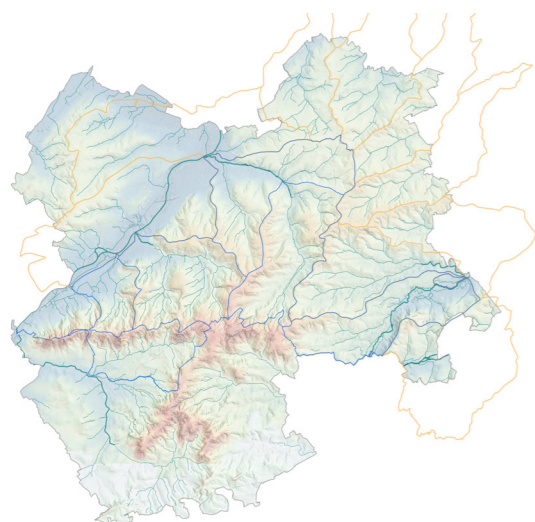
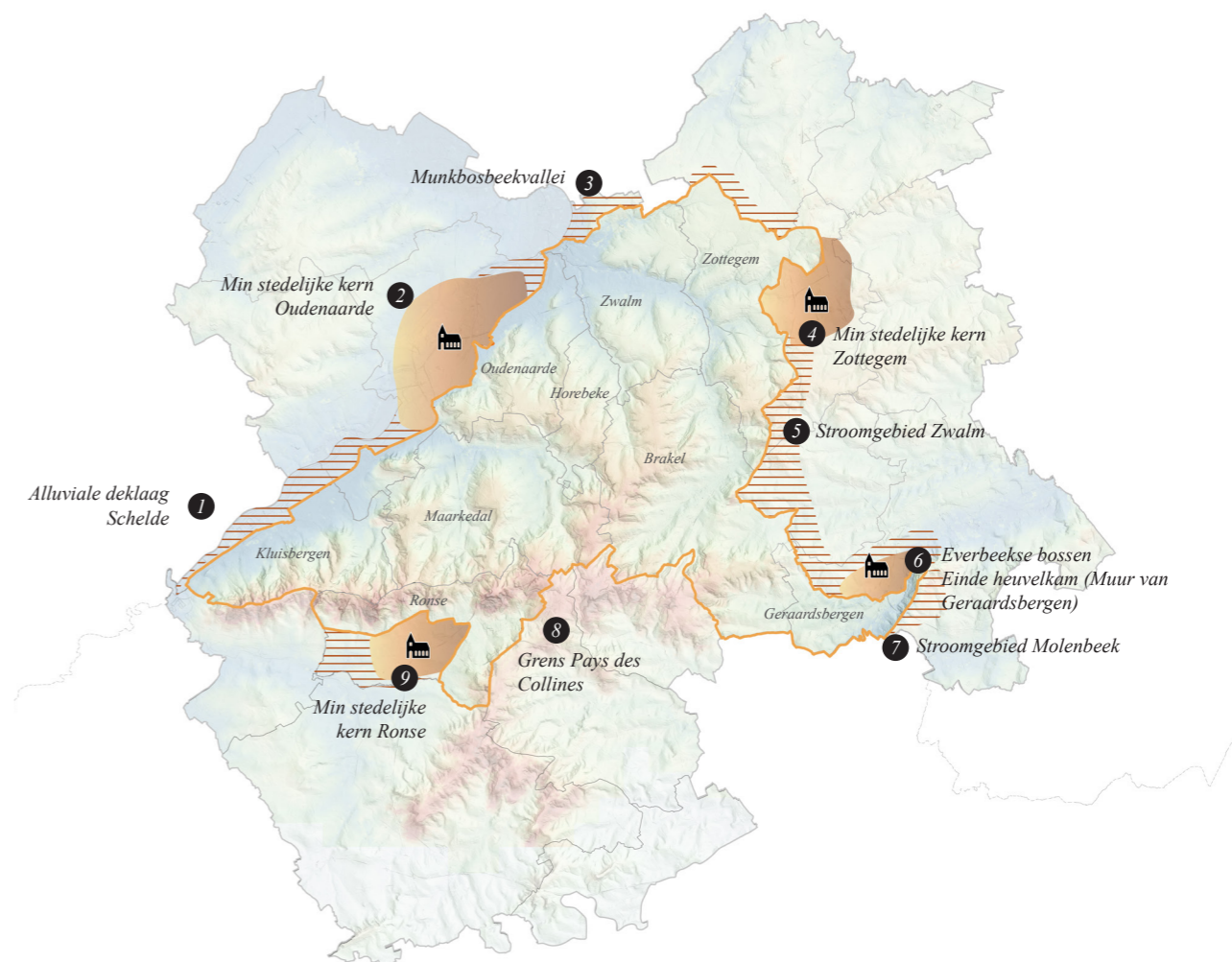
LANDSCHAPPELIJKE AFBAKENING

Heel wat gemeentes voelen zich verbonden met de Vlaamse Ardennen. Deze sterke streekidentiteit kunnen we enkel toejuichen en wensen we met het landschapspark te versterken. Iedereen is soigneur van de Vlaamse Ardennen. De typische kenmerken en grootste uitdagingen zijn in de Vlaamse Ardennen intenser in de meest reliëfrijke gebieden. Dit vraagt om een landschappelijke afbakening van het kerngebied die niet samenhangt met gemeentegrenzen.

Heel wat uitdagingen zijn ook van toepassing op de grotere regio van de Vlaamse Ardennen. Daarom omringen we de landschappelijke afbakening met het invloedsgebied. Dit gebied valt samen met de referentieregio van de Vlaamse Ardennen plus Geraardsbergen. Ook Pays des Collines valt binnen dit invloedsgebied. We kunnen van de vindingrijkheid en oplossingen in dit gebied heel wat leren. Tegelijk zijn sommige uitdagingen grensoverschrijdend of niet gebiedsgebonden. Denk aan het ontrollen van een afzetmarkt voor streekproducten of de toeristische promotie. Er zijn ook delen van het invloedsgebied die immens belangrijk zijn voor bepaalde aspecten van de landschappelijke afbakening zoals de steden en de toeristische onthalen.

AFBAKENING GEBASSEERD OP DE LANDSCHAPSLOGICA

Het landschap start bij de bronnen. Het kerngebied wordt daarom in eerste instantie bepaald door de heuvelrug en de omliggende stroomgebieden van de Zwalm, Maarkebeek en Molenbeek. Deze beekrivieren hebben hun bron boven de 100m lijn en onderscheiden zich van andere lager startende stroomgebieden in de Vlaamse Ardennen. Het hoogteverschil tussen bron en monding, soms wel tot 100m, wat zorgt voor een heel (a)typisch landschap in Vlaanderen. De bronbeken doorsnijden heel wat geologische lagen. Dit brengt een uitgesproken topografie met zich mee waar landbouw, natuur en dorpen zeer innig met elkaar verweven zijn. In het **westen** wordt de landschappelijke afbakening gekenmerkt door de alluviale deklaag van de Schelde. De Schelde vormt een eigen landschap dat duidelijk anders is opgebouwd dan de Vlaamse Ardennen. In het **noorden** wordt de grens bepaald door het stroomgebied van de Zwalmbeek en het landschappelijk erfgoed van de Munkbosbeekvallei. In het **oosten** wordt de landschappelijke afbakening afgebakend op het stroomgebied van de Zwalmbeek en de Everbeekse bossen met als eindpunt, de muur van Geraardsbergen. De taalgrens vormt de grens in het **zuiden**. Het landschapspark werkt binnen de landschappelijke afbakening gebiedsgericht met concrete acties die het samenspel tussen natuur, landbouw en dorp versterkt en de betrokken actoren samenbrengt.

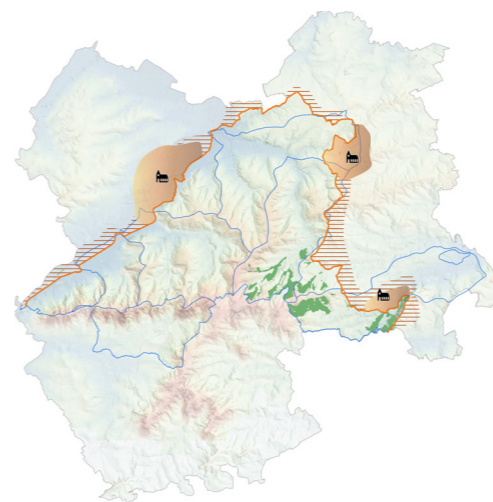
kaart 8 Landschappelijke afbakening startend vanuit hoogst gelegen stroomgebieden (bron boven 100m)

De landschappelijke afbakening van het kerngebied start vanuit de VHA zones (Vlaamse hydrologische atlas). De geselecteerde blauwe stroomgebieden bevatten een bron boven de 100m. Ze kennen hierdoor een meer uitgesproken reliëf en daarmee samenhangende uitdagingen. De meeste beken monden ook uit in de Schelde met uitzondering van de beken die vanop de getuigenheuvels richting de Dender stromen.

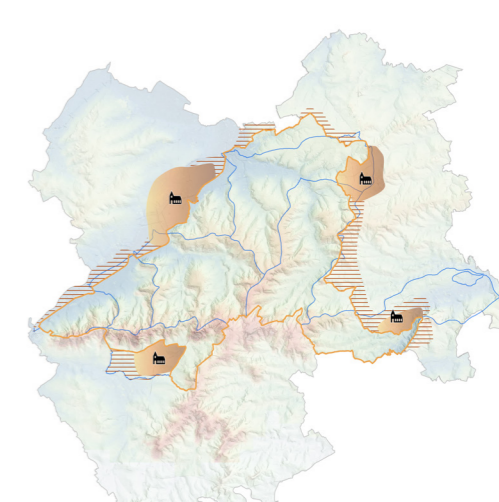
kaart 9 Landschappelijke afbakening volgens alluviale deklaag en ankerplaats vallei van de Munkbosbeek

De alluviale deklaag van de Schelde is een vlakte die is ontstaan door erosie- en/of sedimentatieprocessen. Deze deklaag bestaat uit meersen, paleomeanders en bedijkingen. Hierdoor kent het andere uitdagingen dan de Vlaamse Ardennen. De scheldevallei wordt daarom als grens gezien van het landschapspark. In het noorden, bij de Munkbosbeekvallei krijgen we het samenspel van open kouters, een valleigebied en met op de overgang dorpen. De landschappelijke structuur ontleent haar kenmerken aan de morfologie, bodem en het cultuurhistorisch gebruik van de regio. In deze ankerplaats is de historisch ontwikkelde landschapsopbouw nog gaaf en herkenbaar aanwezig. Door deze duidelijke verandering ten westen in het landschap wordt de alluviale deklaag als grens genomen en de ankerplaats vallei van de munkbosbeek als noordelijke grens.

kaart 10 Landschappelijke afbakening volgens het stroomgebied van de Zwalm en het einde van de heuvelkam

De Zwalm ontspringt in de bossen van Vloesberg (Flobecq) en mondt uit in de Boven-Schelde. Het stroomgebied vormt een duidelijke afbakening met de lager gelegen beken die richting het stroomgebied van de Dender stromen. Deze beken zijn duidelijk minder ingesneden. De enige uitzondering zijn de beken die vanop de heuvelkam vanuit Everbeek en de Oudenberg naar de Dender stromen. De Everbeekse bossen bevatten restanten van historische boskernen en vormen daarom een belangrijke grens in het oosten. Dit in samenspel met het einde van de heuvelkam, De muur van Geraardsbergen op de Oudenberg vormt het einde van de heuvelkam.

kaart 11 Landschappelijke afbakening ten zuiden volgens de grens met Pays des Collines

Vanuit landschappelijk oogpunt vormt Pays des Collines één geheel met de Vlaamse Ardennen. De bosrijke heuvelrug met zijn hoogste toppen vormt de taalgrens tussen beide streken. De streek wordt net als de Vlaamse Ardennen gekenmerkt door een sterk heuvellandschap met talrijke hellingen. Dankzij hun landbouw en natuur vormen ze een belangrijk kennisgebied voor de Vlaamse Ardennen.

LANDSCHAPPELIJKE AFBAKENING IN CIJFERS

Om als landschapspark in aanmerking te komen moet de oppervlakte van het voorgestelde landschappelijk kerngebied voldoen aan de vooropgelegde vereisten. De landschappelijke afbakening heeft een grootte van 24.470 ha. Deze oppervlakte is tweemaal zo groot als de vereiste 10.000 ha. In het kerngebied van de Vlaamse Ardennen is 78 % open ruimte. Verder omvat het kerngebied 20 % natuur, waarvan een groot deel kan worden toegeschreven aan hoger of reliëfrijke gebieden en aan beken en riviervalleien. Zo bevindt veel natuur zich op de heuvelkam van de getuigenheuvels langs de taalgrens. Langs de Zwalm strekt zich eveneens een lang groen noord-zuid georiënteerd lint uit.

Verder omvat 39 % van het kerngebied kenmerkende landschapsstructuren zoals dorpsgezichten, de typische verwevenheid tussen kouter en vallei, fragmenten bocagelandschappen gevuld met kleine landschapselementen, grote en kleine boscomplexen,... Deze landschappelijke structuren bepalen mee het gezicht van de Vlaamse Ardennen.

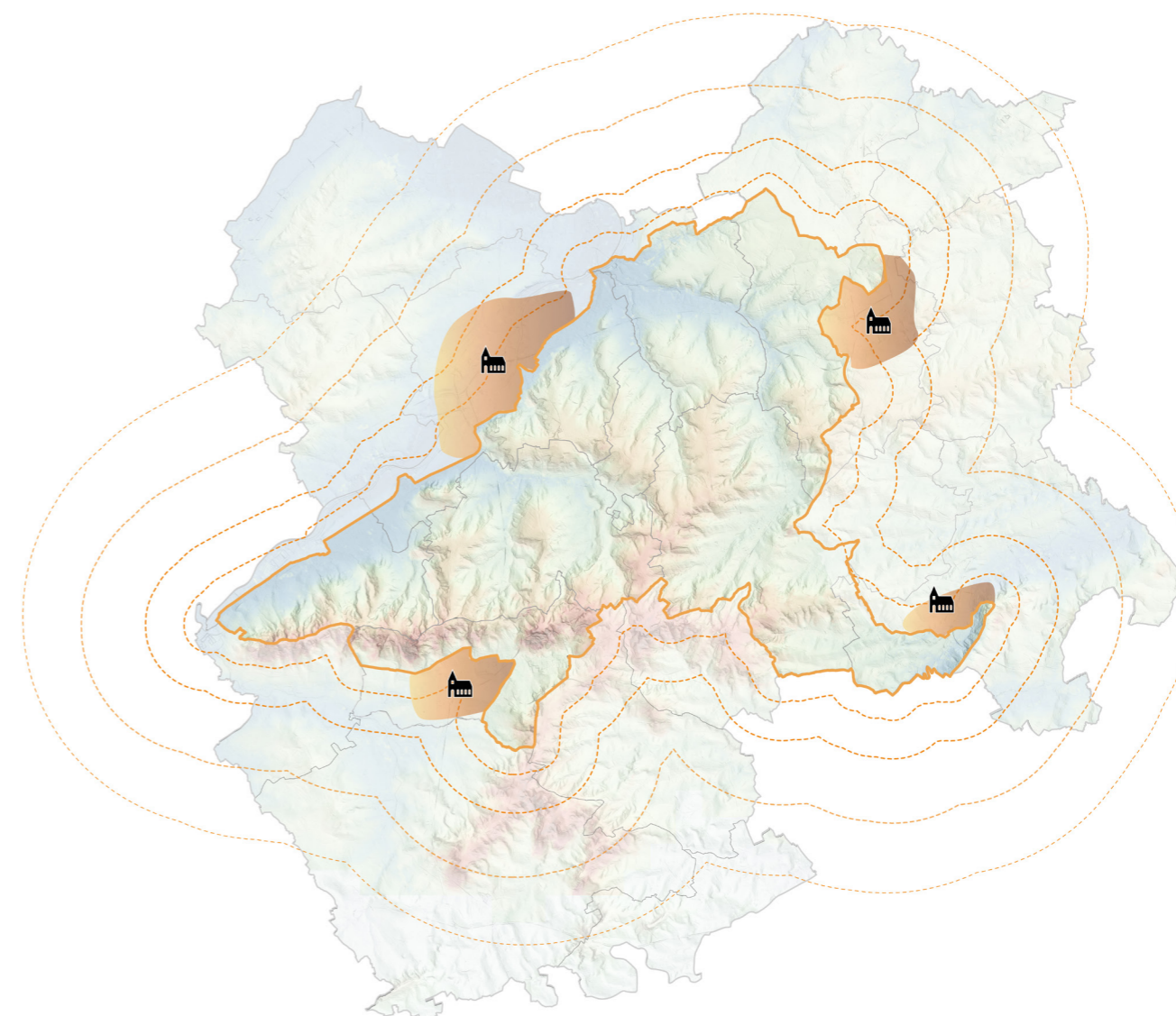
Het gebied kent een hoge mate van verwevenheid landbouw-natuur. Op 1.119 ha, ofwel 4 % van het kerngebied, is er geen sprake van landbouw of natuur. 46 %, wordt volledig voor de landbouw benut. Daartegenover staat 8 % uitsluitend voor natuur. Op 42 % van het grondgebied zijn landbouw en natuur verweven, goed voor een grootte van 11.131 ha. Voor gebieden waarin natuur domineert, tellen we een 2523 ha (10 %), voor die waar landbouw domineert 8.608 ha (32 %). Deze grote mate van verwevenheid tussen landbouw en natuur wordt binnen de perimeter van het landschapspark enkel doorbroken door enkele grote kouterzones.

Deze cijfers reflecteren de bijzondere, streekeigen landschapsopbouw van de Vlaamse Ardennen. Het is de afwisseling van cultuur- en natuurlandschap die in voortdurende wisselwerking met elkaar de basis legt voor een gevarieerd en beeldbestendig landschap. In het gebied zijn het landschap en het leven van de bewoners en bezoekers onlosmakelijk met elkaar vervlochten.

VEREISTEN		ha	%
MIN. 10 000 ha	OPPERVLAKTE LANDSCHAPPELIJK KERNGEBIED (ha)	24 470	
MIN. 70 %	OPEN RUIMTE	20 745	78 %
MIN. 15 %	NATUUR (Gewestplan + VEN + Habitatrichtlijngebied)	5 196	20 %
MIN. 35 %	LANDSCHAPPELIJK ERFGOED	10 208	39 %
	VERWEVENHEID NATUUR-LANDBOUW		
	<i>geen landbouw of natuur</i>	1 119	4 %
	<i>100 % landbouw</i>	12 096	46 %
	<i>verweving dominant landbouw</i>	8 608	32 %
	<i>verweving dominant natuur</i>	2 523	10 %
	<i>100 % natuur</i>	2 096	8 %

Landschappelijk kerngebied Landschapspark Vlaamse Ardennen in cijfers (zie bijlage kaarten)

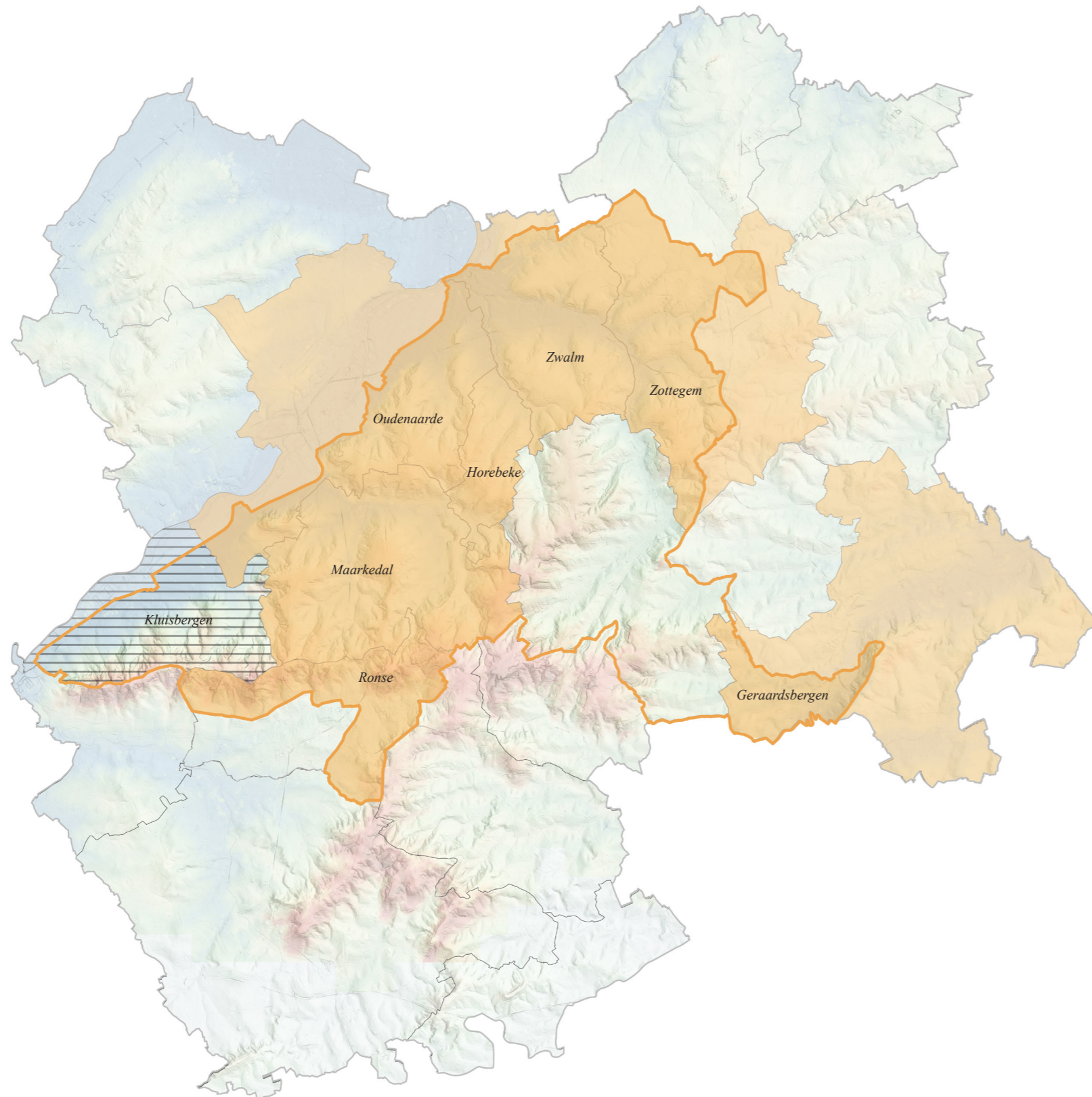
INVLOEDSGEBIED

Sterk gelinkt aan het landschappelijk kerngebied krijgen we het invloedsgebied dat bestaat uit de referentieregio van de Vlaamse Ardennen plus Geraardsbergen. Ook Parc naturel du Pays des Collines valt binnen dit invloedsgebied. Een actieve samenwerking wordt opgezet met de Waalse buur om kennisuitwisseling te stimuleren en gemeenschappelijke uitdagingen aan te gaan.

De stedelijke kernen van Geraardsbergen, Oudenaarde, Ronse en Zottegem zijn de poorten tot het landschappelijk kerngebied. De stedelijke onthaalpoorten zullen het verhaal van het landschapspark mee uitdragen naar het invloedsgebied en zorgen voor een sterke regio. Samen verenigen het landschappelijk kerngebied (het landschapspark) en invloedsgebied zich tot de Vlaamse Ardennen.

GEMEENTES ACTIEF BINNEN HET LANDSCHAPPELIJK KERNGEBIED

Aangezien het landschappelijk kerngebied niet kan aangepast worden op basis van gemeentegrenzen, worden de gemeentes binnen het kerngebied die de oprichting van het landschapspark ondersteunen, met hun gemeentegrenzen aangeduid op de kaart met de landschappelijke afbakening. Onderstaande cijfers tonen aan dat de landschappelijke afbakening volgens de gemeentes actief binnen het landschapspark voldoen aan de vereisten.

Gemeentes actief binnen het landschapspark: Geraardsbergen, Horebeke, Maarkedal, Oudenaarde, Ronse, Zottegem en Zwalm.

De gemeente Kluisbergen accepteert dat de landschappelijke afbakening van het kerngebied als zodanig kan ingekleurd worden op haar grondgebied. Daartegenover behoudt de gemeente Kluisbergen zich het recht op vandaag nog niet mee te stappen in een meer verregaand engagement zoals voorligt in de samenwerkingsovereenkomst. Zij zal in de toekomst, middels dit statuut, kunnen deelnemen aan acties van het Landschapspark Vlaamse Ardennen, als zij deze opportuun acht binnen de eigen gemeentelijke beleidslijnen, maar gelet op het huidig onzeker, decretaal kader en in afwachting van een daadwerkelijke meerwaarde op het terrein, ziet zij vandaag af van een samenwerkingsovereenkomst en co-financiering.

De gemeente Brakel wenst momenteel niet deel te nemen aan de kandidatuur tot landschapspark.

VEREISTEN		ha	%
MIN. 10 000 ha	OPPERVLAKTE LANDSCHAPPELIJK KERNGEBIED MET DE GEMEENTES ACTIEF BINNEN HET LANDSCHAPSPARK (ha)	18 271	
MIN. 70 %	OPEN RUIMTE	14 230	78 %
MIN. 15 %	NATUUR (Gewestplan + VEN + Habitatrichtlijngebied)	3 135	17 %
MIN. 35 %	LANDSCHAPPELIJK ERFGOED	6 366	35 %
	VERWEVENHEID NATUUR-LANDBOUW		
	geen landbouw of natuur	767	4 %
	100 % landbouw	8 609	47 %
	verweving dominant landbouw	5 853	32 %
	verweving dominant natuur	1 671	9 %
	100 % natuur	1 358	7 %

Landschappelijk kerngebied met de gemeentes die het landschapspark ondersteunen, in cijfers (zie bijlage kaarten)

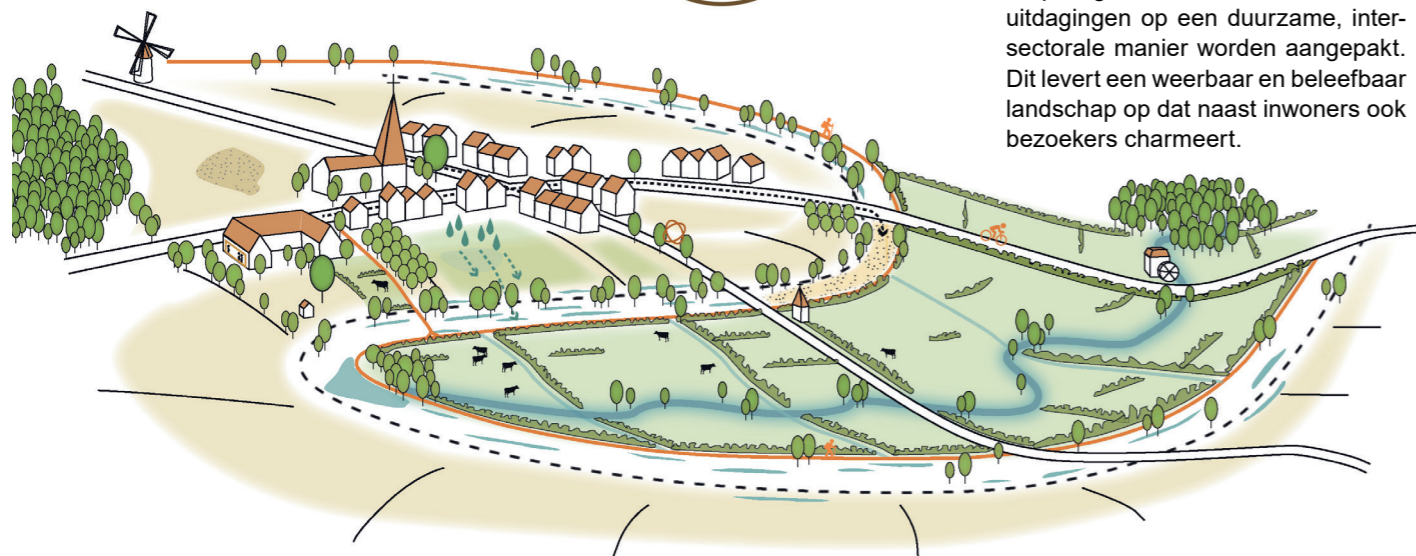
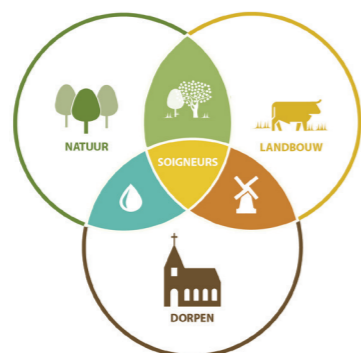

VISIE 2048

5

IN 2048 ZIT ALLES MEE...

HERBROND LANDSCHAP

Er is voldoende en kwalitatief water in de beken en de grondwatertafels zijn aangevuld. De Vlaamse Ardennen overbruggen steeds langere periodes van droogte en krijgen beperkte impact van overstromingen. De bronfunctie floreert. De bronbossen geven het hele jaar door water af. Vuursalamanders planten zich voort in bronbeken en bospoelen en rivierdonderpaden en beekprikken beschikken over voldoende ondiepe, zuurstofrijke, snelstromende beken. De beekbegeleidende bossen en graslanden in de vallei kunnen overstromen zonder problemen voor de natuurwaarden en landbouw. Er is voldoende water om voedsel te produceren. De erosie is beperkt en er is nog weinig uitspoeling van mest en gewasbescherming. Dorpen zuiveren afvalwater en het aantal woningen in overstromingsgebied wordt afgebouwd.

VERWEVEN LANDSCHAP

De soigneurs zijn trots op het bocagelandschap. Koeien grazen op de met houtkanten omzoomde graslanden op de hellingen van de Vlaamse Ardennen. Het bocagelandschap rendeert weer door de samenwerking van landbouwers, bewonersverenigingen, natuurbeheerders en andere soigneurs. Elke soigneur heeft een rol in het nieuwe verdienmodel voor houtkanten en grasland. De kouters zijn nog steeds open en worden door de landbouw bewerkt. De kwaliteit van de bos- en andere habitats is er sterk op vooruit gegaan. De samenwerking rond de kernkwaliteit verweving brengt een nieuwe landschapslogica en rechtszekerheid binnen in het landschap. De soigneurs van de Vlaamse Ardennen plukken er de vruchten van. De afzetmarkt van streekproducten is enorm vergroot. Landbouwers hebben toekomstperspectief en de kwaliteit, oppervlakte en samenhang van de verschillende habitats zorgt voor een goede staat van instandhouding. Verschillende dieren die elders in Vlaanderen zeldzaam geworden zijn zoals de wespandief vinden een veilige haven in de Vlaamse Ardennen.

IEDEREEN SOIGNEUR

Iedereen die actief is in het landschap, namelijk de ambassadeurs van de Vlaamse Ardennen werken samen aan het herbronnen, verweven en opleven van de regio. Er is een wederzijds begrip en inzicht ontstaan in de noden en werking van landbouwers, natuurbeheerders, ondernemers, dorpelingen en bezoekers waardoor uitdagingen op een duurzame, intersectorale manier worden aangepakt. Dit levert een weerbaar en beleefbaar landschap op dat naast inwoners ook bezoekers charmeert.

LEVENDIGE DORPEN

De inwoners van de Vlaamse Ardennen voelen zich verbonden met hun erfgoed en tradities. Er is een sterke samenhang tussen de dorpen en het omliggende landschap. Bouwkundig erfgoed wordt herbestemd en brengt leven in het dorp. Ondernemers vinden steeds meer lokale verankering door samenwerkingen met andere soigneurs. De dorpen leven op.

Bezoekers ontdekken de tradities en dorpen. Een duurzaam onthaalnetwerk verwelkomt hen in de steden en leidt ze via mooie, veilige en logische fiets- en wandelpaden naar de dorpen en omliggende natuur. Toeristische soigneurs wijzen de bezoekers de weg, met oog voor de draagkracht van de dorpen, landbouw en natuur.

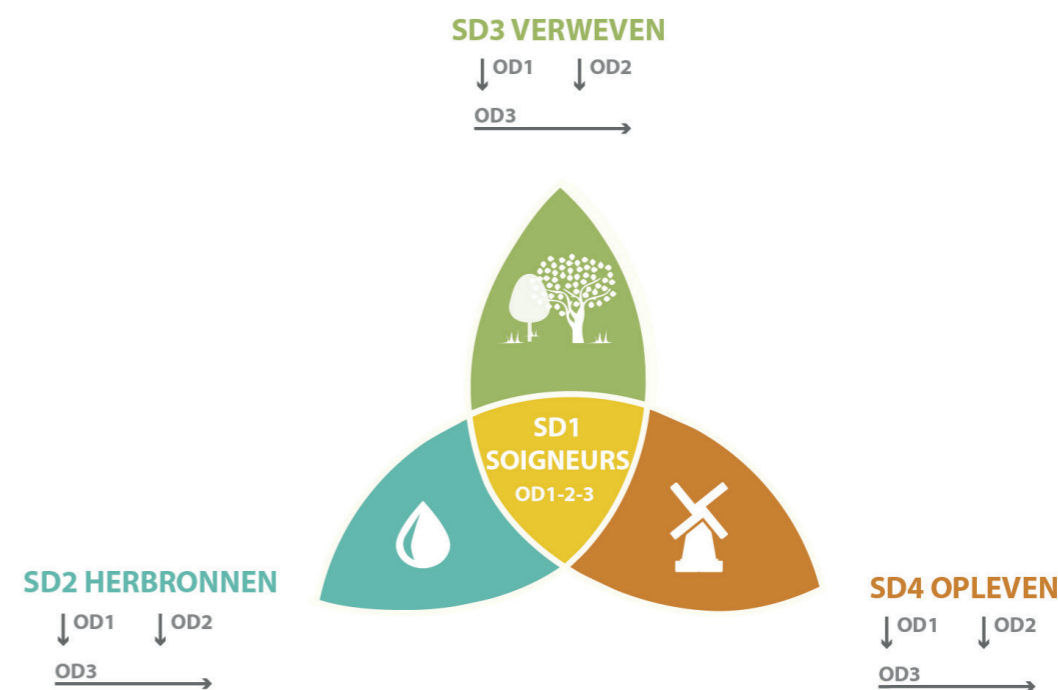
STRUCTUUR

Om deze visie te realiseren wordt er ingezet op vier strategische doelstellingen die het landschapssysteem van de Vlaamse Ardennen versterken. De eerste doelstelling 'Iedereen soigneur van de Vlaamse Ardennen' staat centraal. Hier wordt de taal van het landschap (landschapsreflex) ontwikkeld. Het is de taal die de soigneurs verbindt. Ze wordt gesproken in de café soignés die worden gehouden om alle soigneurs rond uitdagingen in de kernkwaliteiten samen te brengen. Daarnaast soigneren we ook de bezoeker van de Vlaamse Ardennen. Een decentrale onthaalstrategie wordt uitgerold en toeristische ondernemers worden ondersteund in het verduurzamen van hun aanbod.

De soigneurs zetten verandering in gang, ze vernieuwen de landschapslogica door de Vlaamse Ardennen te herbronnen, te verweven en op te leven.

Elk van deze drie strategische doelstellingen worden opgesplitst in drie operationele doelstellingen met acties. De eerste twee operationele doelstellingen van herbronnen, verweven en opleven zijn systemische doelstellingen. Deze doelstellingen pakken de uitdagingen bij de bron aan. Ze werken daarom rechtstreeks in op het landschapssysteem.

Binnen de derde operationele doelstelling worden de vruchten geplukt van de herstelde landschapslogica. Het landschap, in al haar diversiteit, wordt beleefd.

IEDEREEN SOIGNEUR

STRATEGISCHE DOELSTELLING 1

SOIGNEURS SAMENBRENGEN, MOTIVEREN EN INSPIREREN

Waterloopbeheerders, bestuurders, agentschappen, natuurbeheerders, landbouwers, burgers en ondernemers zijn dagelijks in de weer om het landschap te herbronnen, te verweven en op te leven. Het landschapspark wil deze soigneurs samenbrengen rond de uitdagingen in de kernkwaliteiten. Door het ondersteunen en samenhouden van een allesomvattend, gestructureerd en geëngageerd lokaal netwerk aan soigneurs kan het landschapspark sneller schakelen bij het ontwikkelen en uitvoeren van acties. Hiernaast kan ze gebiedsgerichte projecten (denk aan Landinrichting, Water+land+schap, gestroomlijnd landschap, bosuitbreiding...) ondersteunen in het vinden van de geknipte landschapsbouwers.

BEZOEKERS SENSIBILISEREN EN INFORMEREN

Daarnaast motiveert en inspireert het landschapspark bewoners en stakeholders door communicatie, sensibilisering en educatie. De ontwikkeling van een landschapshandboek,

rond de landschapslogica, moet een gemeenschappelijke taal binnenbrengen, die iedereen verstaat. In de Vlaamse Ardennen genieten bezoekers van een uniek stukje Vlaanderen. Ze koersen de hellingen op, ze wandelen langs bronnetjes en in de bossen, ze genieten van het lekkere eten. Om de drie toeristische doelgroepen, (zweeters, rustzoekers en Bourgondiërs) verder wegwijs te maken in dit uniek stukje Vlaanderen zetten we in op een decentrale onthaalstrategie. Samen met de toeristische soigneurs wordt gewerkt aan de bestemmingsontwikkeling en aan bestemmingspromotie naar verschillende toeristische doelgroepen. We streven naar verduurzaming en professionalisering van de toeristische sector, in lijn met de kernkwaliteiten van het landschapspark Vlaamse Ardennen. Daarbij zien we bezoekers ook als soigneurs. Zij zorgen mee voor de kwaliteiten van het landschap.

Om dit te realiseren stellen we ons de vraag:

Hoe kunnen we de huidige en toekomstige soigneurs samenbrengen om de kwaliteiten van het landschap te versterken?

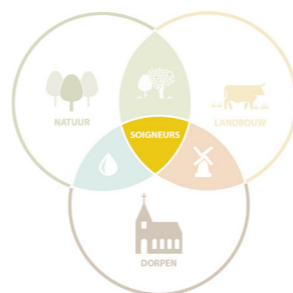

Sfeercollage soigneurs van de Vlaamse Ardennen

HET VERHAAL VAN DE SOIGNEUR

"Gisteren kwamen we met alle soigneurs samen rond het herbronnen van de beken. Elk seizoen wordt er een ander thema behandeld in het café soigné. Als natuurbeheerder van één van de bronbossen mocht ik uitleggen hoe we het leefgebied van de rivierdonderpad verbeteren. De inwoners

van het dorp en de boeren stroomafwaarts beseffen nu pas dat hun afvalwater en sediment het leefgebied bedreigt. Ik was dan ook blij te horen dat de gemeente via het landschapspark middelen heeft verkregen voor een decentrale waterzuivering."

OPERATIONELE DOELSTELLINGEN

OD1: STIMULEREN VAN EEN GEZAMENLIJKE LANDSCHAPSTAAL

Vandaag werken vele soigneurs nog naast elkaar. Iedereen heeft eigen doelstellingen te behalen. Dit sectorale handelen botst echter op zijn grenzen. Samenwerking over sectoren heen, gedeeld eigenaarschap en betrokkenheid is meer dan ooit belangrijk in het complexe landschapssysteem van de Vlaamse Ardennen. Het landschapspark wil daarom soigneurs in dialoog met elkaar brengen rond een gemeenschappelijke grond, het landschap. Begrip van het landschap, voor elkaar en elkaars werking zijn de uitgangspunten. We stimuleren de ontwikkeling van een gemeenschappelijke landschapstaal, sensibiliseren over het levendige, herbronde, verweven landschap en geven elke soigneur een vervlochten rol in het landschap.

OD2: SOIGNEREN VAN HET LANDSCHAP EN HAAR BEZOEKERS

Heel wat bezoekers zijn aangetrokken tot het unieke kleinschalige karakter van de Vlaamse Ardennen. Daarnaast trekken verschillende USP's zoals de bronnen en heuvels, bossen en kouters, verweven natuur en landbouw en leven in de dorpen en steden bezoekers aan. Het opzetten een USP-gebaseerde bestemmingsontwikkeling waarbij een getrapte onthaalstrategie wordt uitgerold met:

- 1/ duurzame mobiliteitsknooppunten - vertrekpunt:

De stadskernen fungeren als duurzame mobiliteitsknooppunten, van waaruit de streek kan worden ontdekt.

- 2/ instapplaatsen voor fietsers en wandelaars:

De dorpen, logies en musea doen dienst als kleinschalige, verspreide instapplaatsen voor fietsers en wandelaars. Afhankelijk van de draagkracht worden deze punten uitgerust met een kleinschalige fietsparking, oplaadpunt of informatiedrager.

- 3/ (Soigneurs als) wegwijzers

Als laatste binnen deze onthaalstrategie staan de toeristische soigneurs in als wegwijzers voor de bezoekers.

Deze getrapte onthaalvisie wordt uitgerold met oog op de draagkracht van dorpen, landbouw en natuur. Het inrichten van deze onthaalstrategie moet dan ook landschappelijk geïntegreerd zijn, in lijn met de verhaallijnen en USP's eigen aan de Vlaamse Ardennen en met aandacht voor erfgoed en natuur en met respect voor de aanwezige landbouw(voering). Via bezoekersmonitoring kan de draagkracht van de gebieden gerespecteerd worden. Daarnaast wordt via een landschapfonds het mogelijk gemaakt om fondsen en legaten in te zamelen voor het landschap zodat landschapsbouwers bij hun landschapsbeheer van daaruit mee ondersteund kunnen worden. Een (rest)financiering voor de Soigneurs!

ACTIES 2024-2030 OD1

- 1.1 Ontwikkelen van een integrale landschapsreflex
- 1.2 Opzetten soigneurswerking
- 1.3 Organiseren van café soigné
- 1.4 Informeren van bewoners, nieuwkomers en ondernemers over het landschap van de Vlaamse Ardennen
- 1.5 Educatie en sensibilisering rond de thema's opleven, herbronnen en verweven in bestaande werkingen

ACTIES 2024-2030 OD2

- 2.1 Ontwikkeling van een landschapscentrum
- 2.2 Ontwikkelen van een landschapfonds
- 2.3 Decentrale onthaalstrategie 1: Verder uitbouwen van onthaalpunten in steden en dorpen
- 2.4 Decentrale onthaalstrategie 2: Inrichten van landschapsbelevingsplekjes als verwelkoming in de Vlaamse Ardennen
- 2.5 Decentrale onthaalstrategie 3: Opmaak van een stappenplan 'bezoekersmanagement'
- 2.6 Decentrale onthaalstrategie 4: Verbinden landschapspark met centrum Ronde van Vlaanderen

OD3: TOERISTISCHE SOIGNEURS DOEN LANDSCHAP FLOREREN

Met de kennis uit de landschapsbiografie, de kernkwaliteiten en de uitdagingen van de Vlaamse Ardennen leggen we de nadruk op USP-gebaseerde positionering. De bronnen en heuvels, verweving van natuur en landbouw en het leven in de dorpen en steden zijn de hoofdkwaliteiten van het landschapspark. Diverse doelgroepen kunnen er hun ding in vinden. Van de fietser (zweter), over de wandelaar (rustzoeker) tot de cultuur- en foodliefhebber (bourgondiër).

Het landschapspark zet de kwaliteiten van de Vlaamse Ardennen lokaal, nationaal en internationaal extra in de verf en versterkt hierdoor de communicatielijnen van de gemeentelijke toeristische partners, Toerisme Vlaamse Ardennen, Toerisme Oost-Vlaanderen en Toerisme Vlaanderen.

De grafische huisstijl van het landschapspark zal gebaseerd worden op die van Toerisme Vlaamse Ardennen. Met als doel het versterken van de herkenbaarheid en de identiteit van de streek. Het vergroten van de naamsbekendheid via een grafische huisstijl en het afstemmen en samenwerken met andere toeristische partners versterkt daarbij het toeristisch ondernemerschap in de Vlaamse Ardennen.

De toeristische soigneurs in de Vlaamse Ardennen worden verder ondersteund om drempelvrij toerisme als uitgangspunt te hanteren bij logies, musea, toeristische belevingsplekken en andere points of interest. Ook de duurzame transitie van logies en het behalen van groene sleutels zijn belangrijke speerpunten binnen het landschapspark. Zo werken de toeristische soigneurs ook mee aan de logica van het landschap. Door extra in te zetten op duurzaam en drempelvrij toerisme wordt de Vlaamse Ardennen een florerende bestemming voor verschillende doelgroepen.

ACTIES 2024-2030 OD3

- 3.1 *Ontwikkelen huisstijl 'Soigneurs van de Vlaamse Ardennen'*
- 3.2 *Afstemming van het verhaal van de soigneurs van de Vlaamse Ardennen met educatieve en toeristische actoren*
- 3.3 *Duurzame transitie in samenwerking met toeristische actoren*
- 3.4 *Ondersteunen drempelvrij toerisme*

HERBRONNEN

STRATEGISCHE DOELSTELLING 2

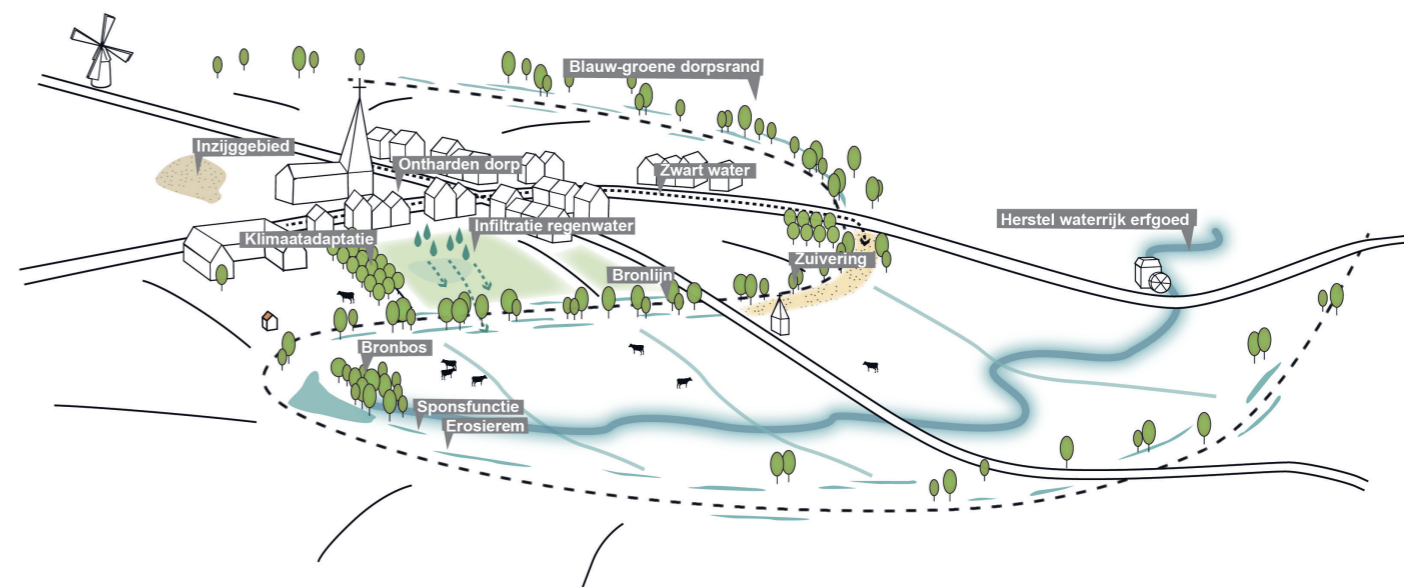
Het landschap van de Vlaamse Ardennen is een rijk van bronnen, die beken en rivieren leven geven en die op hun beurt het landschap vormen en landbouw, natuur en dorpen op water trakteren. Een groenblauw netwerk vol leven met de vuursalamander, bronlibel, beekprik en rivierdonderpad als favoriete bewoners. Het watersysteem kreunt echter onder toenemende droogteperiodes en intensieve regenbuien. Uitgeputte grondwatertafels verlagen de waterbeschikbaarheid voor de landbouw en doen bronnatuur opdrogen. Overstromingswater heeft steeds meer ruimte nodig terwijl er nog veel potentieel ligt in de bovenstroomse sponsfunctie. De klimaatverandering vergroot daarenboven de lage waterkwaliteit en hoge sedimentlast in de Vlaamse Ardennen. Daarom is het belangrijk dat het watersysteem, langdurig, lokaal en intersectoraal aangepakt wordt. Anders

blijven goed bedoelde maatregelen een druppel op een hete plaat. Het landschapspark wenst soigneurs aan te zetten de waterkwaliteit en kwantiteit te verbeteren met aandacht voor de logica van de verschillende landschapstypes.

Om dit te realiseren stellen we ons de basisvraag:

Hoe kunnen we soigneurs activeren om het landschap van de Vlaamse Ardennen de bron te maken van voldoende en kwalitatief water?

HET VERHAAL VAN DE SOIGNEUR

“Het is misschien toeval, maar we waren het eerste dorp met een decentrale waterzuivering in de Vlaamse Ardennen. Iedereen kwam kijken. Het afvalwater van de huizen wordt gezuiverd in een rietgracht en mondt uit in de waterloop. Heel het jaar door sijpelt er water in de beek. De droogte heeft

hier minder effect. De kleinste soigneurs nemen regelmatig waterstaaltjes en onderzoeken het waterleven. Heel wat wandelaars drinken trouwens van het waterkraantje op hun wandeling langsheen de bronnen. Geen schrik, het water is behandeld en perfect drinkbaar.”

OPERATIONELE DOELSTELLINGEN

OD1: WE REALISEREN ZUIVERE BEKEN OM HET LEEFGEBIED VAN DOELSOORTEN TE VERGROTEN

Binnen het watersysteem van de Vlaamse Ardennen zijn bronlibel, beekprik en rivierdonderpad belangrijke symboolsoorten. Zuurstofgebrek, toenemende erosie, versnippering, migratiekelpunten, gebrek aan paaiplaatsen, de afwezigheid van bomen langs oevers (houdt watertemperatuur laag) en slechte waterkwaliteit zijn hun grootste bedreigingen. Ook het aanpassen en rechtekken van de beekstructuur is nefast voor deze soorten. Voor het voortplanten en herkoloniseren is een goede waterkwaliteit van belang. Water is voor hen en voor ons een kostbaar goed. De Vlaamse Ardennen vormt als waterrijk en bronrijk gebied een waardevol geheel binnen Vlaanderen dat we moeten beschermen en versterken.

De toegevoegde waarde van het landschapspark is het realiseren van strategische hefboomacties op het terrein zoals een decentrale waterzuivering, het versterken van de leefgebieden van die symboolsoorten en een betere buffering van kwetsbare bronzones in en rond bronbossen als aanzet tot verbetering van de waterkwaliteit van de beken in de Vlaamse Ardennen. Het resultaat is een toegevoegde waarde voor mens, natuur en landbouw. Bovendien zullen de ecosysteemdiensten die de inspanningen opleveren uiteindelijk van hogere kwaliteit zijn. Om deze acties te kunnen realiseren worden kennis en actoren samengebracht.

OD2: WE VERGROTEN DE SPONSFUNCTIE VAN HET LANDSCHAP OM DE IMPACT VAN DROOGTE EN OVERSTROMINGEN TE VERMINDEREN

Door hevige regenval krijgt de Vlaamse Ardennen de laatste jaren regelmatig te kampen met overstromingen. De beken kunnen de steeds groter wordende waterdebieten niet aan en treden steeds breder uit hun oevers. Anderzijds zorgen het gebrek aan neerslag en opslagcapaciteit in droge periodes voor negatieve effecten op landbouw en natuur. Het meeste regenwater wordt afgevoerd en kan niet voldoende infiltreren, waardoor de grondwatertafel nauwelijks wordt aangevuld, wat tot een problematische cyclus leidt.

De toegevoegde waarde van het landschapspark ligt in het vergroten van de sponsfunctie op strategische plaatsen binnen de dorpskernen, landbouw en natuur, zodat de gevolgen van droogte en overstromingen in de toekomst worden beperkt. Hierbij wordt de kennis van verschillende actoren verzameld en toegepast in onder andere vergunningverlening en worden terreinacties opgestart om dit te kunnen realiseren.

ACTIES 2024-2030 OD1

- 1.1 *Versnellen waterzuivering van lage prioritering*
- 1.2 *Demo collectieve decentrale zuiveringen realiseren*
- 1.3 *De aanleg van IBA's promoten*
- 1.4 *Bronnen die rechtstreeks in riolering zitten afkoppelen en tonen*
- 1.5 *Chocomelkwandeling organiseren om erosie te detecteren*
- 1.6 *Kleine vismigratiekelpunten opvolgen en wegwerken*
- 1.7 *Zuiverende en bufferende oeverstroken realiseren langs waterlopen en rond bron- en kwelzones*

ACTIES 2024-2030 OD2

- 2.1 *Sponsfunctie vergroten: een onthardingsstrategie voor 2 dorpen per gemeente opmaken*
- 2.2 *Sponsfunctie vergroten in landbouwgebied*
- 2.3 *Sponsfunctie vergroten in de valleien en bossen*
- 2.4 *'Harde' beken inventariseren en aanpassen*

UITDAGINGEN WATERKWALITEIT

Deze GIS-analyse toont de collectief te optimaliseren clusters van bewoning met een lage prioriteit, in relatie tot het leefgebied van de rivierdonderpad en beekprik. De moeilijkste rioleringsopgaves liggen in de nabijheid van het leefgebied van deze soorten. Op de achtergrond zijn de gronden met hoogste infiltratie zichtbaar (watersytemkaart UA). Het optimaliseren van de sponsfunctie kan de waterbeschikbaarheid vergroten.

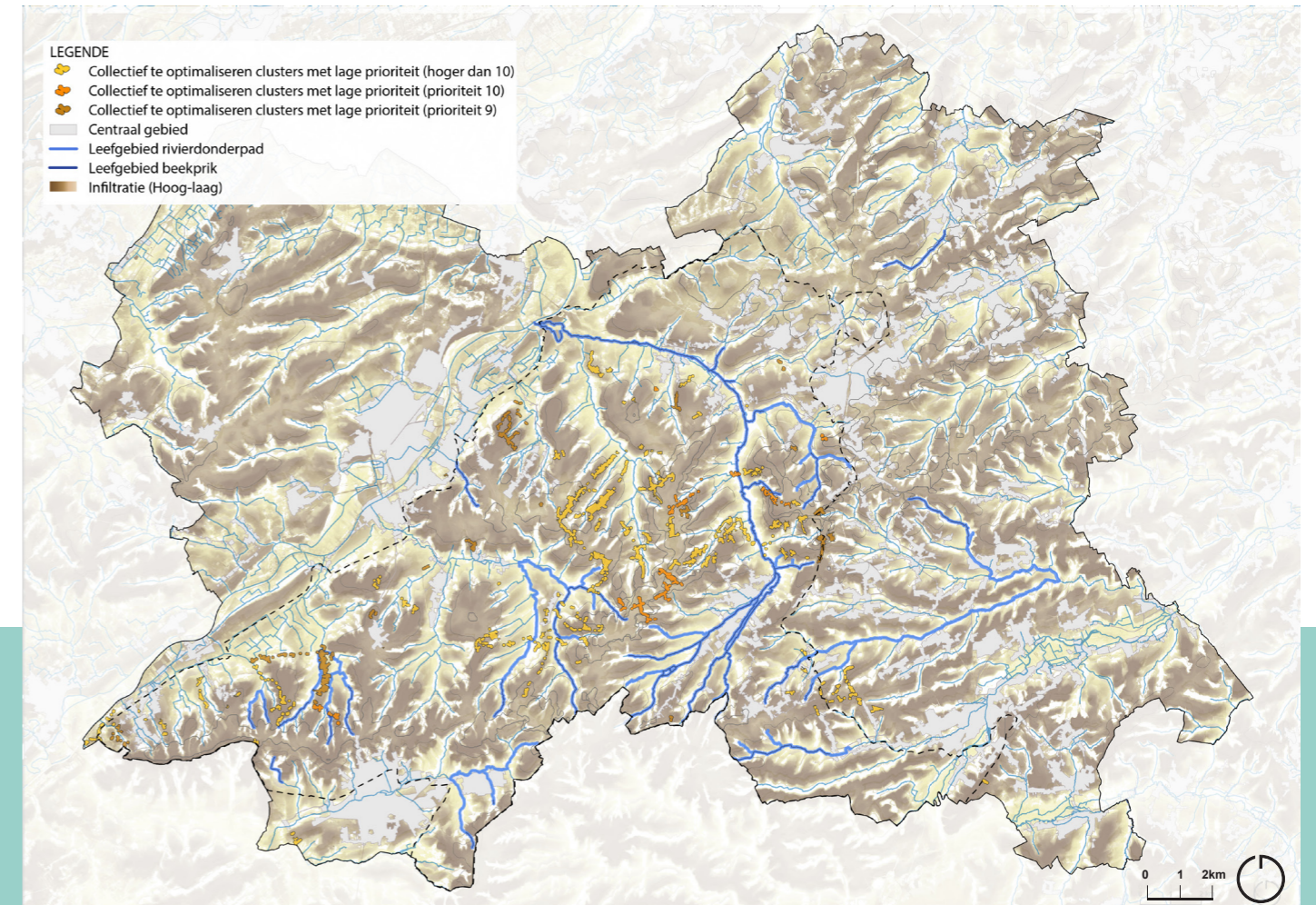
OD3: WE VERHOGEN DE BASISKWALITEIT EN DE BELEVING VAN HET HERBRONDE LANDSCHAP

Doorheen de geschiedenis zijn bronnen en waterlopen binnen de Vlaamse Ardennen cruciale elementen geweest die het diep ingesneden landschap vormden. Veel van de bestaande pittoreske boerderijen, dorpen en gehuchten danken hun oorsprong aan deze bronnen en hun bronlijnen binnen de Vlaamse Ardennen. Helaas is het bronnenlandschap vandaag de dag niet meer zichtbaar, waardoor er te weinig aandacht is voor de vele bronnen, hun identiteit, verhalen en beleving.

De toegevoegde waarde van het landschapspark is het landschap te herbronnen - en de bronnen, bronbeken en hun bewoners en verhalen weer zichtbaar en veerkrachtig te maken in de dorpen en het landschap.

ACTIES 2024-2030 OD3

- 3.1 *Leefgebied van de symboolsoorten in het bronlandschap versterken*
- 3.2 *Bronnen in kaart brengen*
- 3.3 *In elke gemeente een bron (her)inrichten*
- 3.4 *Bronnen visualiseren langs bestaande wandelwegen*
- 3.5 *Lokaal bronwater promoten*
- 3.6 *Waterlandschap visualiseren*
- 3.7 *Bronverhalen ontsluiten*
- 3.8 *Van bron tot brood*

kaart 12 Potentiekaart herbronnen met het landschappelijk afgebakend kerngebied

VERWEVEN

STRATEGISCHE DOELSTELLING 3

Eind 19e eeuw werden de Vlaamse Ardennen gekenmerkt door akkers op de kouters en graslanden, omzoomd door houtkanten op de hellingen (het bocagelandschap). Gemengde landbouwbedrijven gaven het landschap vorm. Vanaf 1950 verdwijnen de houtkanten aan sneltempo uit het landschapsbeeld door de opkomst van de prikkeldraad en de industrialisatie van de landbouw. Er kwam een scherpe grens tussen landbouw en natuur die tot vandaag doorleeft in sectorale wetgeving en denken. Door de verdere industrialisatie van de landbouw, residentialisering, milieu- en natuurdoelstellingen en de zoektocht naar waterzekere akkerbouwgronden daalt het areaal graslanden in landbouwgebruik in de Vlaamse Ardennen. Hiermee staat het typische verweven bocagelandschap onder druk.

²Het landschapspark engageert zich om soigneurs te activeren in nieuwe verwevingsmodellen tussen landbouw

HET VERHAAL VAN DE SOIGNEUR

“Al twee generaties houden we hier koeien in de vallei en doen aan akkerbouw op de kouters. We verdienen voldoende, maar de onzekerheid groeide elke dag. Het landschapspark bood aan om langs te komen met hun landbouwconsulent. Voor heel wat boeren, waaronder wij, werd er een verdienmodel

en natuur. Dit vraagt om samenwerking en collectieve actie voor gemeenschappelijke doelen in plaats van alleenstaande, geïsoleerde maatregelen. Nieuwe kansen liggen in het bijsturen van het lokaal, individueel systeem naar een collectief systeem op landschapsschaal. Verschillende soigneurs engageren zich vandaag reeds in samenwerkingen. Een overkoepelend, duurzaam en rendabel verhaal op schaal van de Vlaamse Ardennen ontbreekt echter op dit moment. Voor deze grote transitie is een sterke transversale regie nodig. Dit is de rol die landschapspark wil spelen.

We stellen ons daarom de vraag:

Hoe kunnen we soigneurs aanzetten om het verweven landschap van de Vlaamse Ardennen als uitgangspunt te gebruiken voor een rendabele samenwerking tussen natuur en landbouw.

op maat gemaakt. 5 Jaar later boeren we hier nog steeds, in Maarkedal. Op de kouters en in de vallei, maar met iets minder koeien en wat meer houtkanten. Geen probleem! De tijd die we minder in melken steken, investeren we in het maken van hoeveijs. De houtkanten geven trouwens bessen. Je hebt ze ongetwijfeld ook al geproefd. Ons Smaakedal meidoornijs ligt in de soigneur-stand van je supermarkt!”

OPERATIONELE DOELSTELLINGEN

OD1: WE VERSTERKEN DE TYPISCHE VERWEVEN LANDSCHAPSKENMERKEN OM LANDBOUW EN NATUUR TE BESCHERMEN

De Vlaamse Ardennen beschikt over zeer diverse landschapstypes bossen, open kouters, bocagelandschap, beekvalleien... de bronlijnen en de asymmetrische beekvalleien bakenen de landschapstypes af: Op de hellingen tussen de bovenste bronlijn en de overstroombare beekvalleien bevindt zich een verweven landschap dat bestaat uit graslanden, houtkanten, hellingbossen en bronbosjes. Soorten zoals eikelmuis en oranjetipje vinden er hun plaats. Dit kleinschalige en typische Vlaamse Ardennen landschap moet behouden blijven aangezien ze de erosiegevoelige vruchtbare gronden fixeren en de biodiversiteit in het landschap ondersteunen. De verschaling van het landbouwverdienmodel en de residentialisering van het landschap zijn de grootste bedreigingen voor dit landschap. De toegevoegde waarde van het landschapspark ligt in het stimuleren van eigenaars om de verweven landschapselementen te behouden en te versterken. Essentieel is dat gezocht wordt naar duurzame oplossingen voor o.a. houtkantenbeheer.

ACTIES 2024-2030 OD1

1.1 Verkennen en opstarten van een duurzaam beheermodel houtkanten dat eigenaars en gebruikers ontzorgt

1.2 Verkennen en opstarten van experimenten met nieuwe, duurzame toepassingen van houtkanten

1.3 Stimuleren van eigenaars bij het deskundig beheer van houtige beplantingen met landschapswaarde

ACTIES 2024-2030 OD2

2.1 Verkennen en experimenteren met verdienmodellen voor duurzame graslanden

2.2 Opzet van een werking voor de individuele begeleiding van landbouwbedrijven en kennisdeling i.f.v. meer autonomie en rendabiliteit in een verweven landschap

2.3 Landbouw als voedsel- én energieproducent

2.4 In 5 gebieden samenwerking opzetten over rendabel verweven natuur en landbouw

2.5 Voeden van een landschapsinclusieve landbouwvisie voor de Vlaamse Ardennen

OD2: WE VERSTERKEN DE KANSEN VOOR RENDABELE, GRONDGEBONDEN LANDBOUW IN HET VERWEVEN LANDSCHAP

Het landschap van de Vlaamse Ardennen wordt voor een groot deel beheerd door landbouwers. Vooral de landbouw gekoppeld aan graslanden (rundveehouderij) staat onder druk. Tussen 2015 en 2020 verdween 438ha grasland uit landbouwgebruik (referentieregio Vlaamse Ardennen). Graslanden verdwijnen uit landbouw voor privégebruik als tuin of hobbyweide, of worden omgezet naar akkers door de druk op de veestapel en omdat akkers meer opbrengen. Landbouwers moeten omgaan met een groot aantal nieuwe maatschappelijke verwachtingen. Ze voelen zich vaak onvoldoende erkend. Wetgeving is soms een beperkende factor die de verweving in de weg staat (vb. koeien van verschillende landbouwers mogen niet samen op één groot terrein grazen, waardoor grootschalige, extensieve begrazingsprojecten in natuurgebied met dieren van verschillende landbouwers uit de buurt niet mogelijk zijn). Vandaag worden de landbouwers ondersteund vanuit verschillende invalshoeken. Een gecoördineerde aanpak ontbreekt. De aanpak van Parc naturel du Pays des Collines, de Waalse buur van de Vlaamse Ardennen, kan als inspiratie dienen.

Er bestaan heel wat projecten en dialogen tussen boer en natuur die kunnen worden verdergezet. Het landschapspark bouwt verder op de kennis van boer, natuurbeheerder en andere beheerders van de open ruimte en de werking 360° Open ruimte. De toegevoegde waarde van het landschapspark is om aanvullend aan de bestaande initiatieven, experimenten en goede-praktijkvoorbeelden van verweven op te zetten in samenwerking met landbouw en natuur om de dialoog en kennisuitwisseling tussen natuur en landbouw verder te faciliteren. Het landschapspark verkent hoe de risico's die komen kijken bij het opzetten van experimenten gedeeld gedragen kunnen worden. Het landschapspark zoekt ook actief naar graslandverdienmodellen voor landbouwers, zowel voor productieve graslanden als voor graslanden met natuurdoelstellingen.

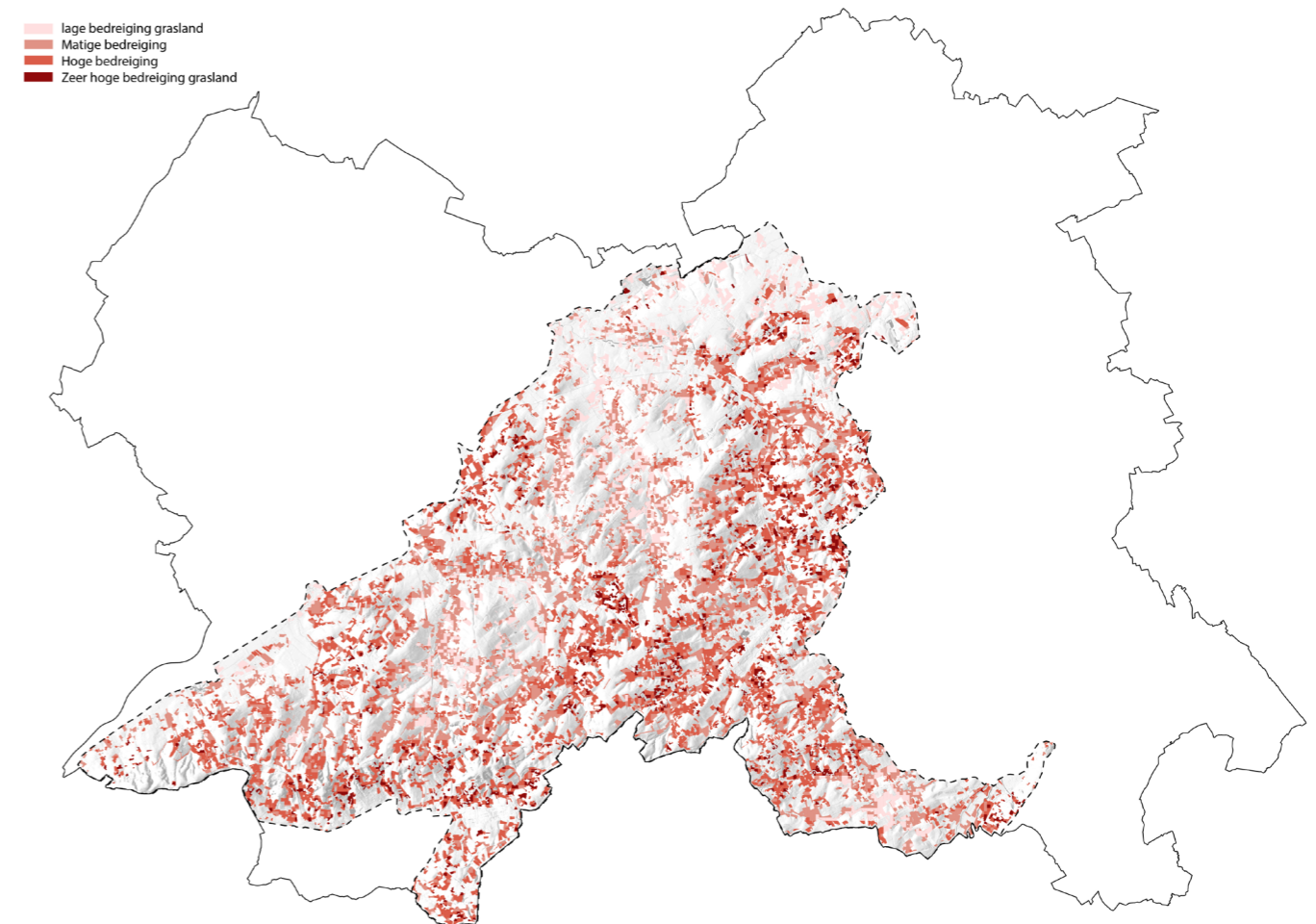
UITDAGINGEN GRASLANDEN

Deze kaart toont een GIS-analyse van de graslanden (volgens de landbouwgebruikspcelen 2021) die onderhevig zijn aan uitdagingen zoals erosie, residentialisering en verakkering. Aan elke uitdaging werd een indicator en een score gekoppeld. De meest rode graslanden kennen, opgeteld, de hoogste erosiegevoeligheid, stikstofbeperkingen en de nabijheid van bewoning (risico op vertuining en verpaarding). Deze oefening staat niet op zichzelf, maar moet getoetst worden op terrein.

OD3: WE VERHOGEN DE BASISKWALITEIT EN DE BELEVING VAN HET VERWEVEN LANDSCHAP

Het verweven landschap heeft een grote beeldwaarde voor de Vlaamse Ardennen. De kleine valleitjes die door meanderende beken uitgeschuurd zijn uit de erosiegevoelige gronden herbergen achter elke glooiing en verrassend uitzicht op een pittoresk dorpje. Trage wegen en houtig erfgoed slingeren zich door het landschap. Koeien grazen op de graslanden in het bocagelandschap. De akkers op de heuveltoppen trakteren bezoekers op weergalozes vergezichten. Bossen en bloeiende graslanden herbergen een weelde aan natuur. Het landschapspark wil de kwaliteit van al die verschillende landschapstypes versterken. Met enkele symboolsoorten als kapstok worden soigneurs geactiveerd om de habitatkwaliteit te verbeteren. Daarnaast wil het landschapspark enkele bijzondere kwaliteiten van de Vlaamse Ardennen in de kijker zetten zoals stilte, duisternis en de vele veldkappelletjes die het landschap verrijken.

In deze operationele doelstelling geven we de landschapsbeleving nog een extra duwtje in de rug, waardoor inwoners en bezoekers de kwaliteiten van het verweven landschap ten volle kunnen beleven.

kaart 13 Potentiekaart verweven met het landschappelijk afgebakend kerngebied

ACTIES 2024-2030 OD3

3.1 Leefgebied van de symboolsoorten van het verweven landschap versterken

3.2 Herstellen & nieuw leven geven aan klein historisch erfgoed in het verweven landschap

3.3 Beleving van duisternis versterken

3.4 Kwaliteitslabel aanvragen voor twee stiltegebieden

OPLEVEN

STRATEGISCHE DOELSTELLING 4

De dorpen in de Vlaamse Ardennen, waarvan de meeste meer dan 1000 jaar oud zijn, verliezen steeds meer hun band met het landschap. Dorpswinkels, die verbonden zijn met de lokale landbouwketen, verdwijnen. Hoeves en landbouwgrond worden geresidentialiseerd. De levendige dorpen van weleer worden pendeldorpen zonder sociale voorzieningen. Tradities en streekproducten verliezen hun betekenis in het leven van de nieuwe inwoners. Erfgoed geraakt onbestemd.

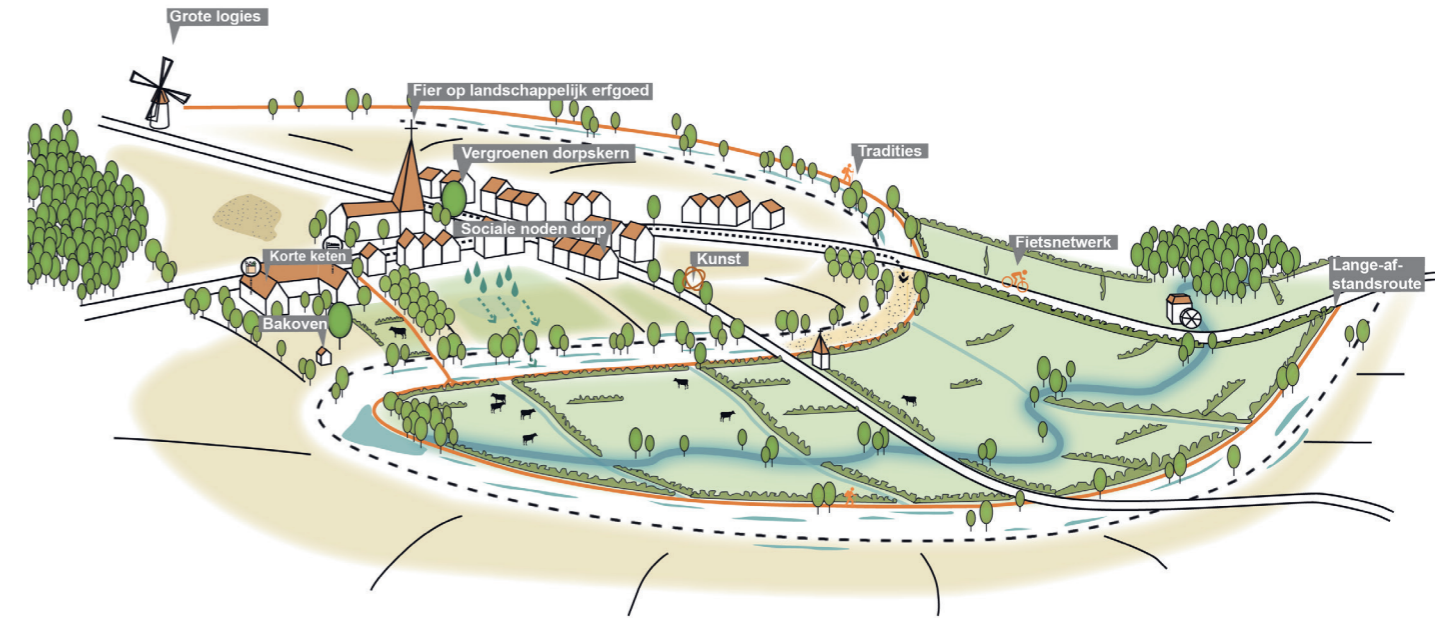
De dorpsheid neemt af en wordt gemist door de inwoners van de Vlaamse Ardennen. Daarnaast hebben de gemeentebesturen ruggesteun nodig om de beeldkwaliteit van de dorpen te behouden te midden van de klimaattransitie en verstedelijkingsdruk. Ook de verduurzaming van het vervoer loopt door het specifieke karakter van de Vlaamse Ardennen vertraging op.

Er zijn heel wat initiatieven die vandaag antwoorden zoeken. Het landschapspark kan vanuit de landschapslogica en haar soigneursnetwerk de antwoorden op de opgaves versnellen en ondersteunen.

We vragen ons daarom af:

Hoe kunnen we soigneurs inspireren om de dorpen weer op te leven?

HET VERHAAL VAN DE SOIGNEUR

“ Het was een jaarlijkse traditie, die een hele tijd wegbleef uit ons dorp. Sinds 1950 organiseren we hier een lokale wielerskoers. De uitbaters van de Wielierhoeve hebben de draad terug opgepikt en de finish dit jaar voor hun deur gelegd. Fijn om te zien dat de inwoners uit de omliggende dorpen

kwamen mee supporteren. En ja, ook eten en drinken. Want wie kan er afblijven van mattentaarten, een 'oud bruintje' of andere lekkere streekproducten? Voor degene die het sober wilden houden was er ook lokaal bronwater. Van de bron verderop.”

OPERATIONELE DOELSTELLINGEN

OD1: WE VERHOGEN DE ECONOMISCHE VALORISATIE VAN HET LANDSCHAP ALS HEFBOOM VOOR DE OPLEVING VAN DE DORPEN

Het platteland heeft een grote aantrekkingskracht vanwege de rust en het groene karakter. Tegelijkertijd worstelt het met uitdagingen zoals het wegtrekken van voorzieningen en het transformeren van een woongemeenschap in een pendelgemeenschap. Nochtans zijn deze voorzieningen noodzakelijk als plekken waar inwoners elkaar kunnen ontmoeten. Er zijn al heel wat partners en vrijwilligers die via initiatieven nieuw leven blazen in dorpen en de sociale cohesie versterken (vb. burgerinitiatieven, ondernemers met ontmoetingsinfrastructuur).

De meerwaarde van het landschapspark ligt in het opstarten van een bovenlokaal overlegnetwerk met relevante partners en actoren rond korte keten, dorpspunten en economische valorisatie in het algemeen. Op die manier kunnen onder meer de leefbaarheid en duurzaamheid van economische voorzieningen en lokale streekproducten worden versterkt.

OD2: WE MAKEN DORPEN KLAAR VOOR HET KLIMAAT EN DUURZAME MOBILITEIT EN BESCHERMEN HUN ERFGOED-IDENTITEIT

De klimaat- en energieuitdagingen laten zich voelen in de kleinschalige, authentieke dorpen. De crisis maakt het noodzakelijk om weer collectief te denken. Individueel verloopt de transitie naar een klimaatneutrale leefomgeving te vrijblijvend. Samenwerking is dus noodzakelijk om de weg naar klimaatneutrale dorpen, gekenmerkt door duurzame mobiliteit en met respect voor de dorps erfgoedidentiteit, te bereiken. Daarnaast is het uitwerken van een duurzame (klimaatmitigerende) mobiliteits- en wegenvisie voor het landschapspark noodzakelijk waarbij we de integraliteit bewaken en advies geven aan de Vervoersregio Vlaamse Ardennen voor de uitbouw van het openbaar vervoer en laadinfrastructuur. Binnen deze visie hoort ook de uitbreiding van functionele fietsverbindingen tussen de vier steden, de aanpak van onveilige oversteken, extra impact creëren voor het elektrisch deelfietsen, de opmaak en uitvoering van een intergemeentelijk tragewegen-netwerk en als laatste, onderzoek naar kansen- en knelpunten met betrekking tot de verknoping van het recreatief netwerk door middel van routescans.

De meerwaarde van het landschapspark ligt in het oppakken van de opportuniteiten om verschillende uitdagingen op vlak van energie, klimaat, erfgoed, duurzame mobiliteit en ruimte aan elkaar te koppelen op maat van de authentieke dorpen zonder het verlies van hun karakter.

ACTIES 2024-2030 OD1

1.1 Lanceren van duurzame en effectieve afzetkanalen (B2C en B2B) voor lokale en (hoeve)producten

1.2 Proefopzet ondernemingsplan effectief afzetkanaal B2C in 2 verkooppunten (warenhuis + kleinhandel)

1.3 Dorpspunten : Analyse potentiële locaties en opstart van vraaggestuurd proefproject

1.4 Pro-actief inzetten op herinvulling van leegstaande (erfgoed)sites met nieuwe economische functies

ACTIES 2024-2030 OD2

2.1 Organisatie klimaat Tafels: CO2 neutrale gebouwen en mobiliteit

2.2 Organisatie klimaat Tafels: klimaatadaptief publiek en privaat domein in de dorpen

2.3 Uitvoering concrete, gebiedsgerichte acties klimaatdorp

2.4 Potentieelonderzoek naar functionele fietsverbindingen tussen de 4 hoofdkernen als alternatief voor de privéwagens

2.5 Extra impact voor het elektrisch deelfietsen door "extra recreatieve laag" als alternatief voor de privéwagens

2.6 Aanpakken van een intergemeentelijk tragewegen-netwerk

2.7 Onderzoek naar kansen- en knelpunten verknoping van het recreatief netwerk

UITDAGINGEN DORPEN

Heel wat landschappelijk en bebouwd erfgoed ligt buiten het bereik van gebieden met een hoge knooppuntwaarde. Hierdoor is de Vlaamse Ardennen bovengemiddeld meer afhankelijk van de auto. De dorpen hebben een hogere kans om pendeldorpen te worden, zonder lokale voorzieningen.

OD3: WE VERHOGEN DE BASISKWALITEIT EN DE BELEVING VAN DE DORPEN IN HET LANDSCHAP

Veel erfgoedtradities en -relicten zijn binnen de Vlaamse Ardennen sterk verbonden met het landschap. Tradities zoals Tonnekensbrand of Walmkebrand vinden plaats op de heuveltoppen. Processies zoals Fiertel en paardenomgangingen trekken doorheen het landschap en houden halt bij een kapel of een café. Elke gemeente, dorp of gehucht verrast de bezoeker met erfgoedrelicten, verhalen en bezienswaardigheden. De Vlaamse Ardennen is bekend als de ultieme fiets- en wandelbestemming. Het landschap biedt de unieke kans om het spoor te volgen van de Vlaamse klassiekers over kuitbijters, kasseistroken en steile hellingen omringd door adembenemende zichten. De connectie tussen dorp, landschap en omliggend erfgoed kan net zoals het recreatieve routenetwerk verder versterkt worden.

De toegevoegde waarde van het landschapspark is hier het samenbrengen van actoren zodat nieuwe initiatieven ontstaan rond meerdaagse routes en sterkere verknoppingen tussen horeca, erfgoed, dorp en het routenetwerk.

ACTIES 2024-2030 OD2

3.1 Leefgebied van de symbolsoorten in de steden en dorpen versterken

3.2 Ondersteunen van herbestemmingen beschermd onroerend erfgoed in de dorpen

3.3 We herstellen de connectie tussen dorp en omliggend onroerend erfgoed

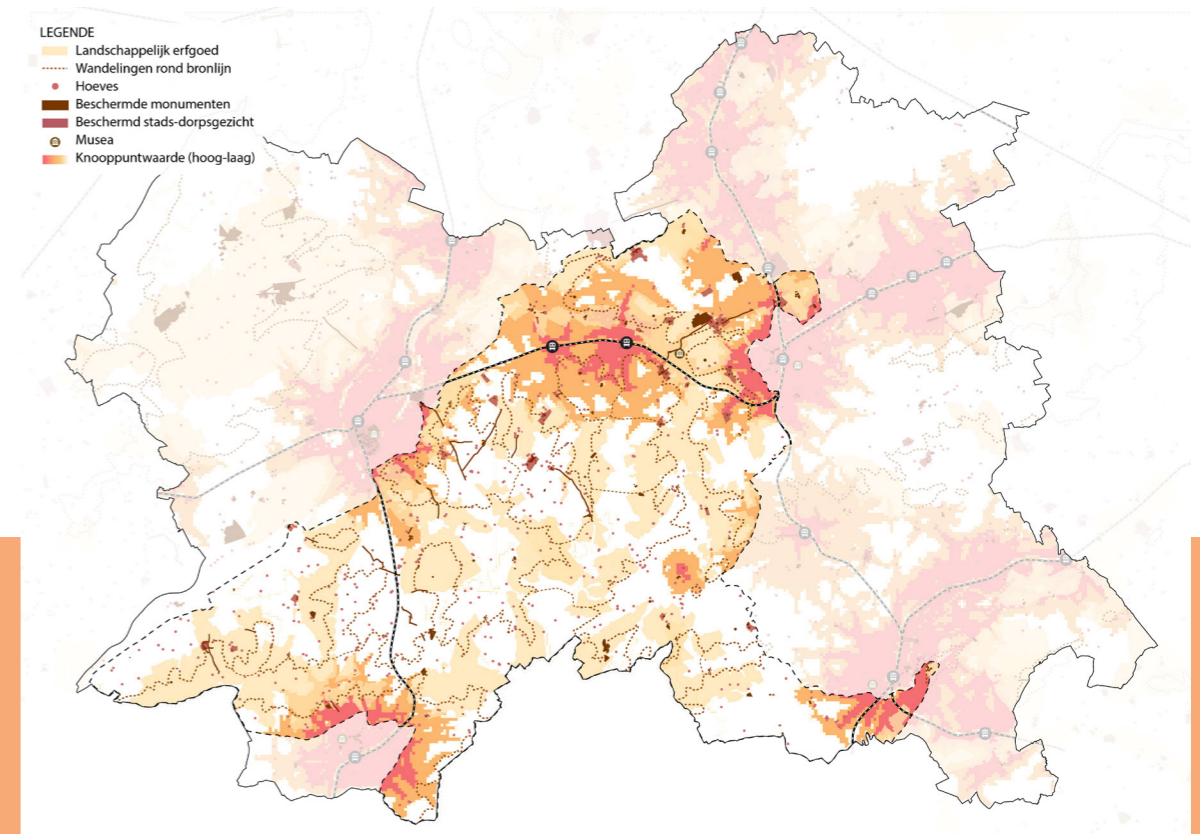
3.4 Herstellen & nieuw leven geven aan bakovens

3.5 Vastleggen en tot leven brengen van de erfgoedverhalen en tradities van het dorp in relatie tot het landschap

3.6 We verbinden mensen met het landschap via kunst

3.7 Uitvoeren en promoten van meerdaagse langeafstandsroute(s)

3.8 Visie beeldzorg en beter beheer toeristische verkeersborden

kaart 14 Potentiekaart opleven met het landschappelijk afgebakend kerngebied

GOVERNANCE

6

EEN BREED GEDRAGEN LANDSCHAPSPARKCOALITIE

Dit hoofdstuk is besloten op basis van de bepalingen van het ontwerpdecreet Vlaamse Parken van 31 maart 2023 en resulteert aldus onder voorbehoud van de definitieve decretale bepalingen en uitvoeringsbesluiten.

Het kandidaatschap Landschapspark Vlaamse Ardennen wordt vandaag gedragen door een uitgebreide Landschapsparkcoalitie Vlaamse Ardennen.

De Landschapsparkcoalitie bestaat uit **overheden** (gemeentebesturen, provinciebestuur Oost-Vlaanderen en de Vlaamse Overheid met hun relevante organisaties, diensten of agentschappen) en **lokale verenigingen** actief rond natuur, milieu, landschap, landbouw, erfgoed, mobiliteit, toerisme en recreatie.

De 'Landschapsparkcoalitie' is m.a.w. de verzamelnaam van alle actoren en organen betrokken in en bij de structuur van het Landschapspark Vlaamse Ardennen: de trekkende organisaties (RLVA vzw, IGS SOLVA, de Provincie Oost-Vlaanderen en Toerisme Oost-Vlaanderen vzw), Het Bestuursorgaan, de klankbordgroep (met daar in alle relevante organisaties, diensten of agentschappen en lokale verenigingen actief rond natuur, milieu, landschap, landbouw, erfgoed, mobiliteit, toerisme en recreatie, de soigneursgroepen (werkgroepen) en het professioneel team (Parkbureau).

Partners in deze coalitie:

- Onderschrijven de missie, ambitie en doelstellingen van het masterplan voor het Landschapspark Vlaamse Ardennen.
- Willen binnen hun territoriale en/of sectorale bevoegdheid en mogelijkheid (mede-) initiatiefnemers en/of uitvoerders van acties zijn teneinde de doelstellingen te halen die nodig zijn om de vooropgestelde ambities van het Masterplan mogelijk te maken.
- Willen constructief samenwerken en kennis en informatie uitwisselen met de andere partners en het Landschapsparkbureau.

Kluisbergen en Brakel:

De gemeente Kluisbergen verkiest op het moment van indiening van het kandidaatsdossier Landschapspark Vlaamse Ardennen een 'ondersteunend statuut' zoals besloten door het College van Burgemeester en Schepenen in zitting van 17-05-2023. Het betreffende besluit treft u aan als bijlage bij dit Masterplan. Met dit statuut steunt de

gemeente Kluisbergen de kansen van de gemeenten die een samenwerkingsovereenkomst goedkeurden op hun gemeenteraad. De gemeente Kluisbergen accepteert tevens dat de landschappelijke afbakening van het kerngebied als zodanig kan ingekleurd worden op haar grondgebied. Daartegenover behoudt de gemeente Kluisbergen zich het recht op vandaag nog niet mee te stappen in een meer verregaand engagement zoals voorligt in de samenwerkingsovereenkomst. Zij zal in de toekomst, middels dit statuut, kunnen deelnemen aan acties van het Landschapspark Vlaamse Ardennen, als zij deze opportuun acht binnen de eigen gemeentelijke beleidslijnen, maar gelet op het huidig onzeker, decretaal kader en in afwachting van een daadwerkelijke meerwaarde op het terrein, ziet zij vandaag af van een samenwerkingsovereenkomst en co-financiering.

In haar besluit van College van Burgemeester en Schepenen van 6 maart 2023 motiveert en besluit de gemeente Brakel andermaal waarom zij beslist niet deel te nemen aan de oproep tot indienen van een kandidatuur landschapspark Vlaamse Ardennen. Tevens besliste het College van Burgemeester en Schepenen in datzelfde besluit "dat haar grondgebied niet wordt gebruikt in het dossier betreffende de kandidatuur" (n.v.d.r. het Masterplan en het Operationeel Plan). Het betreffende besluit treft u aan als bijlage bij dit Masterplan. De gemeente Brakel maakt aldus geen deel uit van het kerngebied van het Landschapspark Vlaamse Ardennen. Er zullen dus ook geen gerichte acties uitgerold worden binnen de gemeentegrenzen van de gemeente Brakel. In het Masterplan wordt dit geëxpliciteerd met een duidelijke overzichtskaart waar objectieve landschappelijke afbakening en steunende gemeenten in twee leeslagen zijn opgemaakt.

Het kaartmateriaal in het Masterplan waarbinnen het grondgebied van Brakel alsnog is opgenomen dient louter om de lezer objectieve, wetenschappelijk duidende gegevens te verschaffen over het landschappelijk afgebakend gebied. Deze kaarten vormen louter de onderbouwing van wat de historische ontwikkeling en uitdagingen zijn in het Masterplan van het gebied dat op basis van objectieve landschappelijke criteria is geselecteerd (bv. stroomgebieden en bronlijnen, heuvelkammen, aanduiding historische nederzettingen, leefgebieden, prioriteitsclusters, bedreigingsgraad grasland, erfgoedichtheid).

GEMEENTELIJKE PARTNERS:

- Geraardsbergen
- Horebeke
- Kluisbergen (steunpartner)
- Maarkedal
- Oudenaarde
- Ronse
- Zottegem
- Zwalm

PROVINCIALE PARTNERS:

- Provincie Oost-Vlaanderen
  - Dienst Klimaat, Milieu en Natuur
  - Dienst Intergraal Waterbeleid
  - Dienst Landbouw en Platteland
  - Dienst Erfgoed
  - Dienst Ruimtelijke planning
  - Dienst Mobiliteit
- Archeocentrum Velzeke
- Erfgoedcentrum Ename
- Provinciaal Natuureducatief centrum De Kaaihoeve
- Provinciaal Molencentrum (MOLA)
- Provinciaal Centrum voor Milieuonderzoek (PCM)
- Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen vzw
- Bosgroep Vlaamse Ardennen vzw
- Toerisme Oost-Vlaanderen vzw
- Toerisme Vlaamse Ardennen vzw
- Economische Raad voor Oost-Vlaanderen vzw (EROV)

VLAAMSE PARTNERS:

- Agentschap Onroerend Erfgoed
- Agentschap voor Natuur en Bos (ANB)*
- Bekkensesecretariaat Bovenschelde
- De Helix, Duurzaam Educatiepunt
- Departement Omgeving
- Departement Landbouw & Visserij*
- Instituut voor Landbouw en Visserij Onderzoek (ILVO)
- Toerisme Vlaanderen*
- Vlaamse Landmaatschappij (VLM)*
- Vlaamse Milieu Maatschappij (VMM)

ANDERE PARTNERS:

- IGS SOLVA:
  - Dienst klimaat
  - Dienst regiowerking
  - Dienst mobiliteit
  - Dienst ruimte
  - Dienst erfgoed
- Avansa Vlaamse Ardennen-Dender vzw
- Aquafin*
- Algemeen Boerensyndicaat*
- Boerenbond*
- Boeren natuur Vlaanderen vzw
- Farys*
- Gidsenwerking Vlaamse Ardennen Extra
- HOGENT
- Natuurpunt vzw
- Natuurpunt Vlaamse Ardennen Plus
- Parc naturel de Pays des Collines
- Streekfonds 23 vzw
- Streekfonds Oost-Vlaanderen
- Trage Wegen vzw*
- Vlaams Agrarisch centrum
- Variant / Intergemeentelijke Onroerend Erfgoed Dienst (IOED)
- Variant / Erfgoed Vlaamse Ardennen (EVA)
- Vlario*

Bijschrift: In totaal bestaat het Landschapspark momenteel uit 45 coalitiepartners. Een wijzigend bestuurs- en/of verenigingslandschap (vb. gemeentefusies...) kan er in de planperiode van 24 jaar toe leiden dat dit partnerschap wijzigt. De hierna-volgende opsomming is een momentopname.

* Bovenstaande partners tekenden geen SWO, maar blijven aan boord van de landschapsparkcoalitie/klankbordgroep.

LANDSCHAPSPARK VLAAMSE ARDENNEN – STRUCTUUR EN BESTUUR VAN DE LANDSCHAPSPARKCOALITIE

Om de Landschapsparkcoalitie, zoals gedefinieerd in vorig hoofdstuk, te ondersteunen bij de realisatie van de Landschapspark-visie en haar te versterken, wordt een governance-structuur uitgewerkt met inbegrip van de faciliterende rechtspersoon, onderlinge verhoudingen tussen de organen en een duidelijke taakstelling.

De **doelstelling** van de organen in de Landschapsparkcoalitie Vlaamse Ardennen is het coördineren, afstemmen en initiëren van initiatieven en de werking in het gebied waarvoor het Vlaams Park erkend is en waarvan de uitvoering of coördinatie aan hen werden toevertrouwd.

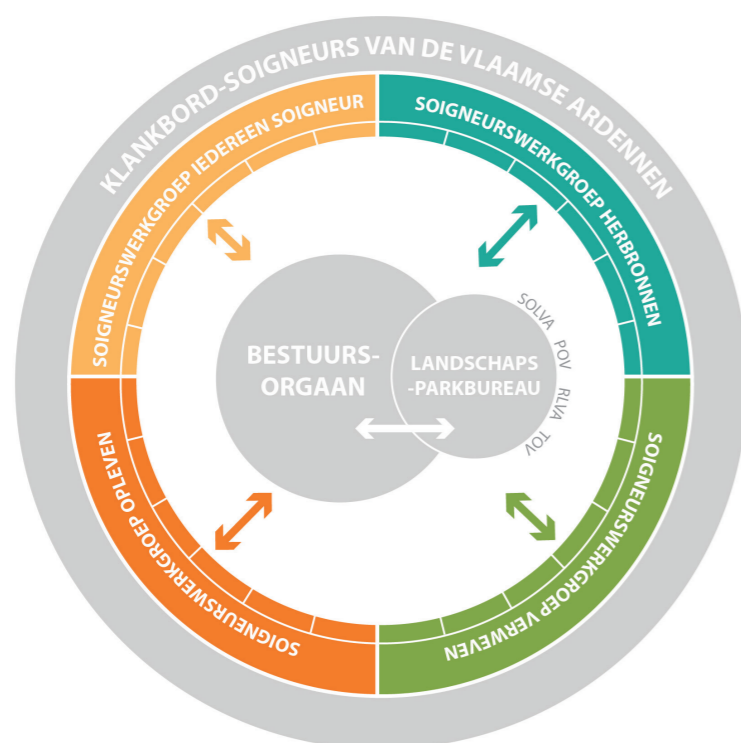
Het Landschapspark Vlaamse Ardennen verwordt zo tot een sterk, intersectoraal netwerk dat ondersteunt, faciliteert en inwoners, bezoekers, ondernemers en beleidsmakers samenbrengt rond intersectorale oplossingen om het verweven bronlandschap van de Vlaamse Ardennen tot een levendige samenleving te maken.

De coalitie opereert via volgende **overlegstructuren**:

- Bestuursorgaan
- Klankbordgroep
- Soigneursgroepen / werkgroepen

De overlegstructuren maken de onderlinge afstemming tussen en wederzijdse versterking van acties van partners mogelijk. De partners verkiezen hierbij een enerzijds gedragen en transparante, eenvoudige structuur en anderzijds gericht op wendbaarheid en feitelijke gerichtheid in functie van het actieplan en de samenstelling daartoe.

In wat volgt worden samenstelling en werking van het (1) Bestuursorgaan (2) de Klankbordgroep, (3) de Soigneursgroepen en (4) het Landschapsparkbureau verder omschreven.

Organogram Landschapspark Vlaamse Ardennen

BESTUURSORGAAN

JURIDISCHE OPZET EN ORGANISATIE:

Het 'Bestuursorgaan' verwijst in terminologie en beslissingskracht naar de bepalingen van het ontwerpdecreet dd. 31 maart 2023.

Intergemeentelijke Samenwerking (IGS) SOLVA treedt daarbij op als juridische rechtspersoon. IGS SOLVA is rechtspersoon via het decreet lokaal bestuur, intergemeentelijke samenwerkingen, deel 3, titel 3. SOLVA is een intergemeentelijke samenwerking met dienstverlenend karakter. Zij staat de lokale besturen van de Vlaamse Ardennen bij met dienstverlening inzake onder meer ruimtelijke ordening, erfgoed, gebiedsontwikkeling, lokale economie, klimaatadaptatie en -mitigatie, mobiliteit, ...

De Raad van Bestuur van IGS SOLVA, waarin de gemeenten uit het kern- en invloedgebied van de regio Vlaamse Ardennen zijn vertegenwoordigd, delegeert tot het oprichten van het Bestuursorgaan 'Landschapsparkcoalitie' en het openen van een aparte rekening 'Landschapspark'. De Raad van Bestuur van intercommunale IGS SOLVA mandateert vervolgens het Bestuursorgaan 'Landschapsparkcoalitie' met de beslissingen ter uitvoering van het Masterplan en Operationeel plan, en de besteding van de middelen. De Raad van Bestuur van intercommunale IGS SOLVA delegeert aan het Bestuursorgaan van de Landschapsparkcoalitie de autonomie over deze middelen.

De stichtende leden van de Landschapsparkcoalitie Vlaamse Ardennen zijn tevens de leden van het Bestuursorgaan:

- De steden Oudenaarde, Zottegem, Ronse en Geraardsbergen (4)
- De gemeenten Maarkedal, Zwalm en Horebeke (3)
- vzw Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen (1)
- IGS SOLVA (1)
- Provincie Oost-Vlaanderen (1)
- Toerisme Oost-Vlaanderen (1)

Dit structuurmodel kan aan transparantie, toepasbaarheid en gerichtheid getoetst worden aan een reeds bestaand model binnen de juridische rechtspersoon SOLVA waarbij deze IGS een beslissingsorgaan faciliteert. Op 2 maart 2021 besliste de Raad van Bestuur van SOLVA tot oprichting van een ERSV Stuurgroep bij het overzetten van de provinciale restmiddelen Streekoverleg Zuid-Oost-Vlaanderen naar de regio. Deze Stuurgroep werd vervolgens gemandateerd met de beslissingen ter uitvoering van en de besteding van deze middelen. Ook deze Stuurgroep is samengesteld uit de helft + 1 lokale besturen, aangevuld met de sociale partners en een landbouworganisatie. Ook al is dit beslissingsmandaat

ten aanzien van de ERSV-middelen weliswaar een tijdelijk mandaat, het model is hanteerbaar op lange termijn.

TAAKSTELLING FACILITERENDE RECHTSPERSOON:

- Het financieel beheer van het Landschapspark Vlaamse Ardennen. De subsidiemiddelen komen integraal op een aparte rekening geopend door IGS SOLVA. Er wordt binnen IGS SOLVA een aparte boekhouding gevoerd voor de Landschapsparkcoalitie. De besteding van de middelen is een bevoegdheid van het Bestuursorgaan.
- Om de Landschapsparkcoalitie te kenmerken met een efficiënte en effectieve opstart, voorziet de faciliterende rechtspersoon IGS SOLVA in de operationele werking van het Bestuursorgaan en Parkenbureau, meer bepaald in de organisatie van de personeelsaanwervingen (in inhoudelijke samenspraak met de overige stichtende partners), de personeels- en bestuurlijke administratie, interne preventiedienst, juridische ondersteuning, boekhoudkundige ondersteuning, IT en klein bureaumateriaal.
- De faciliterende rechtspersoon kijkt er op toe dat de erkenning, rol en zichtbaarheid van de verschillende trekkende partners optimaal wordt ingevuld.

TAAKSTELLING BESTUURSORGAAN:

sturing werking & organisatie landschapspark

Het Bestuursorgaan is het overlegorgaan waar de strategische en budgettaire beslissingen omtrent de ontwikkeling van het Landschapspark genomen worden. Hieronder sommen we de krachtlijnen van de werking van het Bestuursorgaan op. Deze en verdere modaliteiten zullen verder worden uiteengezet in een intern reglement.

Het Bestuursorgaan leidt en coördineert de werkzaamheden van de Landschapsparkcoalitie Vlaamse Ardennen.

INHOUDELIJK

- Het Bestuursorgaan ziet toe op hoofdlijnen en op de uitvoering van het Masterplan en Operationeel plan, geeft bestuurlijke feedback en neemt strategische beslissingen over de voortgang en waar nodig bijstelling of detaillering van ambities, doelen, projecten en acties uit deze plannen.
- Het Bestuursorgaan beslist over de ambities, doelen, projecten en acties in toekomstige operationele plannen

- die voor elke nieuwe projectperiode (elke zes jaar) worden opgemaakt.
- Het Bestuursorgaan bewaakt de gemaakte afspraak dat het Landschapspark enkel werkt op basis van vrijwilligheid.
- Jaarlijks wordt een jaarverslag en jaarprogramma opgemaakt aan de adviserende Klankbordgroep.

FINANCIËEL

- Het Bestuursorgaan houdt toezicht op de financiën van de Landschapsparkcoalitie Vlaamse Ardennen.
- Het Bestuursorgaan beslist over de besteding van de budgetten.

PROCESMATIG

- Het Bestuursorgaan ziet toe op de afstemming van de inzet van de verschillende uitvoerende partners uit de coalitie.
- Het Bestuursorgaan bereidt de beslissingen voor over de uitbreiding van de vereniging met nieuwe leden

STRUCTUREEL

- Het Bestuursorgaan is bevoegd voor aanduiding of afzetting van bestuurders,
- voor de goedkeuring van jaarrekening, jaarverslag en begroting,
- voor de ontbinding van de vereniging, waarna het mandaat opgeheven wordt door de Raad van Bestuur van IGS SOLVA,
- voor uitsluiting of toetreding van leden.

WERKING EN BESTUURLIJKE UITGANGSPUNTEN

De bevoegdheden worden verder uitgewerkt en omschreven in het intern reglement van het Bestuursorgaan Vlaamse Ardennen.

Het Bestuursorgaan komt minimum elk half jaar samen (2 maal/jaar) en telkens zij dat wenselijk acht.

Elke twee jaar neemt een andere gemeente het voorzitterschap waar.

Lokale besturen hebben het recht en de mogelijkheid om hun engagement in de Landschapsparkcoalitie op te zeggen (zie bepalingen in de samenwerkingsovereenkomst).

Beslissingen worden bij voorkeur in consensus genomen. Indien een consensus, alhoewel nagestreefd, niet kan bereikt worden, kunnen de lokale besturen terugvallen op

hun meerderheidspositie binnen dit Bestuursorgaan. Indien in voorkomend geval, een van de lokale besturen deel uitmakend van het Bestuursorgaan zich niet kan vinden bij een beleidsbeslissing van de Landschapsparkcoalitie kan zij zich beroepen op haar veto-recht om af te zien van deze beslissing.

Bestuursleden van het Bestuursorgaan koppelen terug naar het bestuur van de partner die ze vertegenwoordigen.

SAMENSTELLING

Het Bestuursorgaan bestaat uit de bestuurlijke vertegenwoordigers van de stichtende leden van de Landschapsparkcoalitie (gelet op de samenwerkingsovereenkomsten uit de gemeenteraden, deputatie en Raden van Bestuur van de stichtende partners). Deze samenstelling kan door de stichtende leden aangevuld of gewijzigd worden met sleutelactoren, vertegenwoordigers van financierende partners of partners die een trekkersrol opnemen in de uitvoering van het actieprogramma, maar steeds rekening houdend met de regel dat minstens de helft van de leden van de stuurgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de gemeenten op wiens grondgebied het landschapspark gelegen is (gelet op ontwerpdecreet Vlaamse Parken dd. 31 maart 2023).

Gelet op de (inter)nationale uitstraling, het hoge ambitieniveau en het sector-overschrijdend karakter, zijn dat bij voorkeur de burgemeesters/schepenen van de betrokken gemeenten, een gedeputeerde van de provincie Oost-Vlaanderen en de voorzitters/gemandateerde bestuursleden van de relevante verenigingen.

De stichtende leden blijven elke programmaperiode in het Bestuursorgaan zetelen. Elke zes jaar, bij elke nieuwe programmaperiode, wordt de wenselijkheid onderzocht of aanvullende leden worden opgenomen in het Bestuursorgaan alsook de andere organen van de Landschapsparkcoalitie, rekening houdend met de focus in het Operationeel plan van die programmaperiode en de financiën.

Mits akkoord van het Bestuursorgaan, kunnen ambtelijke vertegenwoordigers van relevante diensten of agentschappen of andere sleutelactoren als adviserend waarnemer uitgenodigd worden.

SOIGNEURSGROEPEN

TAAKSTELLING:

uitvoering geven aan het operationeel programma

- werkgroepen van soigneurs op maat voor de concrete realisatie van acties
- informatie- en kennisuitwisseling
- ambtelijk voorbereiden en/of uitvoering geven aan het operationeel programma en de strategische keuzes van het Bestuursorgaan
- afspraken en beslispunten binnen de gebiedsgerichte of thematische soigneursgroepen zijn nadrukkelijk uitvoeringsgericht en operationeel van aard.

SAMENSTELLING

Naar behoefte worden permanente (vb. de generieke soigneursgroepen zoals vermeld in de actielijsten van het Operationeel Plan) of tijdelijke gebiedsgerichte of thematische soigneurswerkgroepen opgericht (vb. ter uitwerking van (pilot)projecten). Deze werkgroepen bestaan uit de actoren die rechtstreeks betrokken zijn bij een thema, een deelgebied of de uitvoering van (een cluster van) acties. Het kan gaan om vertegenwoordigers van de betrokken overheden, bovenlokale organisaties, betrokken middenveld en andere betrokken actoren.

WERKING

De soigneursgroepen worden ingesteld en afgesloten in functie van de opmaak of uitvoering van het operationeel plan. Het Bestuursorgaan ziet toe op de oprichting, de samenstelling en de werking van de werkgroepen. Het Parkenbureau coördineert de gewenste samenstelling, de voortgang en de procesmatige aanpak van de acties en bezorgt evaluaties en monitoring aan het Bestuursorgaan en de Klankbordgroep.

KLANKBORDGROEP

TAAKSTELLING

open overleg voor alle soigneurs van de Vlaamse Ardennen

De Klankbordgroep heeft een adviserende rol, waarbij de leden van de beschouwd worden als bevoorrechte getuigen. De Klankbordgroep is een open overleg voor soigneurs van de Vlaamse Ardennen, een 'State of the Union' waar de werking en vooruitgang van de Landschapsparkcoalitie vanuit vogelperspectief worden belicht en besproken. Er wordt kennis gedeeld, nieuwe acties kunnen ontstaan. Het overleg met de Klankbordgroep enthousiasmeert en verbindt.

SAMENSTELLING

De klankbordgroep bestaat uit de brede landschapscoalitie, het brede netwerk aan betrokken actoren en overheden, de soigneurs van de Vlaamse Ardennen:

- de lokale besturen uit de regio Vlaamse Ardennen;
- de Provincie Oost-Vlaanderen;
- IGS SOLVA;
- Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen vzw;
- Toerisme Oost-Vlaanderen vzw;
- Toerisme Vlaamse Ardennen vzw;
- de erkende milieu- en natuurverenigingen met een werking in het gebied;
- de erkende landbouworganisaties met een werking in het gebied;
- de erkende verenigingen ter bevordering van toerisme en recreatie met een werking in het gebied;
- de erkende wildbeheerseenheden met een werking in het gebied;
- de erkende erfgoedverenigingen met een werking in het gebied;
- de bewonersgroepen met een werking in het gebied;
- het Intern Verzelfstandigd Agentschap zonder rechtspersoonlijkheid Agentschap voor Natuur en Bos (ANB);
- het Extern Verzelfstandigd Agentschap Vlaamse Landmaatschappij (VLM);
- de Afdeling Duurzame Landbouwtwikkeling (ADLO) van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap;
- het Agentschap Onroerend Erfgoed (OE);
- ...

WERKING

De Klankbordgroep komt minstens éénmaal per jaar samen, binnen de zes maand na afsluiting van het boekjaar.

HET LANDSCHAPSPARKBUREAU

TAAKSTELLING

organisatie werking Landschapspark Vlaamse Ardennen

Het Landschapsparkbureau vormt het ondersteunend permanent inhoudelijk secretariaat van de Landschapsparkcoalitie Vlaamse Ardennen.

Het Landschapsparkbureau heeft een informerende, inspirerende, ondersteunende, initiërende en coördinerende rol. Daar waar geen van de partners van de Landschapscoalitie een uitvoerende rol kan opnemen, neemt het Landschapsparkbureau die rol op.

Het multidisciplinair Landschapsparkbureau is namens de Landschapsparkcoalitie belast met een reeks taken teneinde de missie, ambitie en doelstellingen uit het Masterplan waar te maken.

PROCESBEGELEIDING

- Organisatie van de overlegstructuren (i.c. secretariaat van het Bestuursorgaan, Klankbordgroep en de soigneursgroepen);
- Het coördineren van de werkzaamheden van de werkgroepen en het verzorgen van de terugkoppeling van deze werkgroepen naar het Bestuursorgaan;
- Actieve ondersteuning van partners in het realiseren van acties die noodzakelijk zijn om de vooropstelde missie, ambities en doelstellingen van het masterplan mogelijk te maken. Dit kan onder andere door acties te detecteren en te agenderen, te clusteren, onderling af te stemmen, of procesmatig te initiëren of op te volgen, door bijkomende financiële middelen zoeken voor de uitvoering van acties, door partners te inspireren, te informeren, te stimuleren en/of te coördineren en waar nodig zelf uit te voeren;
- Organisatie en/of deelname aan projectmatig overleg;
- Organiseren en stimuleren van bewoners-, bezoekers- en ondernemersparticipatie;
- Organiseren van samenwerking binnen de Vlaamse Ardennen;
- Verzorgen van goede contacten met de Vlaamse administraties, de Provincie en de gemeenten, de betrokken actoren en de natuurlijke personen met woonplaats in het gebied (landbouwers, bewoners, ondernemers, grondeigenaars...);

FINANCIËEL

- Opvolgen van het financieel beheer van het Landschapspark Vlaamse Ardennen.
- Ondersteunen van realisaties door het initiëren en opvolgen van het (gebundeld) inzetten van bestaande instrumenten en middelen van overheden en organisaties actief in het Landschapspark Vlaamse Ardennen.

- Bijkomende financiële middelen zoeken voor de realisatie van acties die noodzakelijk zijn om de vooropstelde missie, ambities en doelstellingen van het Masterplan mogelijk te maken;
- Oprichting en organisatie van het 'Landschapsfonds' (i.c. actieve fondsenwerving waaronder de ontwikkeling van een visitor-payback systeem) en doelmatige aanwending van de middelen;

COMMUNICATIEF

- Overkoepelende communicatie over en promotie van het Landschapspark Vlaamse Ardennen in nauwe samenwerking met vzw Toerisme Oost-Vlaanderen;
- Belangenbehartiging van het merk/beeld/concept 'Landschapspark Vlaamse Ardennen' (i.c. voorkomen van misbruik en optimaliseren commercieel gebruik) - in nauwe samenwerking met Toerisme Vlaanderen en Toerisme Oost-Vlaanderen;
- Samenwerking stimuleren met en vertegenwoordiging van het Landschapspark Vlaamse Ardennen in provinciale, regionale, nationale en internationale overlegstructuren, fora, netwerken, organisaties, ...
- Stroomlijning, realisatie en kwaliteitsbewaking van interne en externe signalisatie en communicatie;
- Ombudsdienst voor partners, omwonenden en bezoekers bij klachten, voorstellen en vragen;

INHOUDELIJK

- Een voortrekkersrol opnemen en innovatie mogelijk maken inzake gebiedsgerichte werking: grensoverschrijdend en grensverleggend;
- Het voorbereiden van de deelprojecten, het leggen van de noodzakelijke voorbereidende contacten met de partijen en met de uitvoerders van de verschillende deelprojecten;
- Het voorbereiden en verstrekken van adviezen over de deelprojecten;
- Opzetten en organiseren van nieuwe (innovatieve) projecten als voorbeeld & voor kennisopbouw;
- Organiseren van kennisuitwisseling
- Organisatie van een éénduidig, performant en innovatief educatief aanbod;
- Toetsen van plannen, projecten, acties of activiteiten van derden aan de missie en ambities van het masterplan en zo nodig hen constructief te ondersteunen om, in voorkomend geval, bij te sturen;

Bovengenoemde taken worden uitgevoerd in nauw overleg en in samenspraak met de relevante partners van de Landschapsparkcoalitie.

SAMENSTELLING

De medewerkers van het Landschapsparkbureau functioneren als een professioneel collectief dat binnen de krijtlijnen van het Masterplan verantwoordelijk is voor en/of toeziet op een kwaliteitsvolle uitvoering van projecten en acties.

Het Landschapsparkbureau bestaat uit minimaal 3 personeelsleden.

Profiel professionele medewerkers van het Landschapsparkbureau:

- **Coördinator (1 VTE):**
  - Gezicht van het landschapsparkbureau - vertegenwoordiger van het Landschapspark Vlaamse Ardennen in provinciale, regionale, nationale en internationale overlegstructuren, fora, netwerken, organisaties,
  - Inhoudelijke en strategische coördinator
  - Netwerker in de Landschapsparkcoalitie
  - Het voorbereiden en opvolgen van de deelprojecten, het leggen van de noodzakelijke voorbereidende contacten met de partijen en met de uitvoerders van de verschillende deelprojecten
  - Opzetten van nieuwe (innovatieve) projecten als voorbeeld & voor kennisopbouw
  - Toetsen van plannen, projecten, acties of activiteiten van derden aan de missie en ambities van het masterplan en zo nodig hen constructief te ondersteunen om, in voorkomend geval, bij te sturen.
- **Verwevingsbegeleider (1 VTE):**
  - Expert verweving met landbouweconomische skills
  - Ondersteunt en begeleidt landbouwers en natuurbeheerders
  - Voldoende expertise natuur en landschapsbeheer en agro-ecologie
- **Projectmedewerker / communicatie (1 VTE):**
  - Communicatie
  - Organisatie van de overlegstructuren
  - Coördineren en begeleiding van de werkzaamheden van de soigneursgroepen
  - Projectinitiator, begeleider en opvolger
  - Organisatie van een éénduidig, performant en innovatief educatief aanbod

- **Fondsenwerver (1 VTE)** - variabele medewerker (toewijzing afhankelijk van beslissing Vlaamse Parken-jury)
  - Ondersteuning leden van de Landschapspark Coalitie bij het vinden van de nodige fondsen voor het uitvoeren van acties door het (gebundeld) inzetten van bestaande instrumenten en middelen.
  - Subsidioloog
  - Opzetten landschapsfonds
  - Ontwikkeling Visitors-Pay-Back systeem
  - Ontwikkelen van een crowdfunding-platform voor soigneurs van de Vlaamse Ardennen

WERKING

Met het oog op een efficiënte werking van het Landschapsparkbureau, wordt nauw samengewerkt met de faciliterende rechtspersoon IGS SOLVA en de andere relevante partners van de Landschapsparkcoalitie. De onafhankelijkheid en autonomie van de Landschapsparkcoalitie Vlaamse Ardennen moet hierbij gewaarborgd blijven. De betrokken coalitiepartners sluiten hiervoor samenwerkingsovereenkomsten af.

FINANCIERING

1. STRUCTURELE FINANCIERING VAN HET LANDSCHAPSPARK VLAAMSE ARDENNEN

Verschillende partners uit het Bestuursorgaan van de Landschapsparkcoalitie dragen bij aan de structurele financiering van de vereniging resulterend onder de faciliterende rechtspersoon IGS SOLVA. Door de verschillende engagementen tot financiële verdeling na een eventuele erkenning van de kandidatuur Landschapspark Vlaamse Ardennen komen we tot volgend overzicht:

Vlaanderen	489.000 EUR	76%
Provincie Oost-Vlaanderen	35.000 EUR	5.4%
Toerisme Oost-Vlaanderen	15.000 EUR	2.3%
Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen	15.000 EUR	2.3%
SOLVA	15.000 EUR	2.3%
Stad Oudenaarde	15.000 EUR	2.3%
Stad Geraardsbergen	15.000 EUR	2.3%
Stad Ronse	15.000 EUR	2.3%
Stad Zottegem	15.000 EUR	2.3%
Gemeente Maarkedal	5.000 EUR	0.8%
Gemeente Zwalm	5.000 EUR	0.8%
Gemeente Horebeke	5.000 EUR	0.8%
TOTAAL	644.000 EUR	

De besteding van dit bedrag is als volgt verdeeld:

- Vaste financiering personeel en werking (3 VTE): 335.000 EUR
- Variabele financiering personeel en werking (1 VTE): 76.250 EUR
- Investeringsfinanciering: 232.750 EUR

VASTE FINANCIERING PERSONEEL EN WERKING VAN HET LANDSCHAPSPARKBUREAU

Het Landschapsparkbureau vormt het ondersteunend permanent inhoudelijk secretariaat van de Landschapsparkcoalitie Vlaamse Ardennen, haar bestuursorgaan, de werkgroepen en de klankbordgroep. Het bestaat uit minstens drie medewerkers (een coördinator/projectmedewerker, een projectmedewerker en een verwevingsbegeleider). Deze medewerkers functioneren als een professioneel collectief dat binnen de krijtlijnen van het masterplan verantwoordelijk is voor en/of toeziet op een kwaliteitsvolle uitvoering van projecten en acties.

VARIABLE FINANCIERING PERSONEEL EN WERKING

Op basis van de mate waarin het operationeel plan bijdraagt aan de doelstellingen van de Landschapsparken zoals omschreven in het ontwerpdecreet van 31 maart 2023, kan de jury beslissen een bijkomende medewerker toe te kennen aan het erkende Landschapspark.

De gefaseerde opstart van acties en projecten, zoals uitgewerkt in het operationeel plan van het Landschapspark Vlaamse Ardennen is grotendeels afhankelijk van het aantrekken van extra financiering en extra co-financiering. Er wordt dan ook gekozen voor een eventuele bijkomende medewerker met als taakstelling: de ondersteuning van de leden van de Landschapsparkcoalitie bij het vinden van de nodige fondsen voor het uitvoeren van acties door het (gebundeld) inzetten van bestaande instrumenten en middelen.

Een aanhoudende, ook inhoudelijke focus en projectopvolging van de acties uit het Operationeel plan behoren als dusdanig tot de taak van de fondsenwerver, aangezien het kunnen bewerkstelligen van een hefboom via de investeringsportefeuille van het Landschapspark een wezenlijke impact zal betekenen op de schaal en slaagkansen van diverse acties en de reikwijdte van opgerichte werkgroepen.

Deze fondsenwerver zal ook verantwoordelijk zijn voor het opzetten van een landschapsfonds, de ontwikkeling van een visitor-pay-back systeem en het opzetten van een crowdfunding systeem. Tot slot bewaakt de fondsenwerver de opvolging, bijsturing en het draagvlak van het financieel groeiplan bij alle partners.

INVESTERINGSFINANCIERING

Om uitvoering te kunnen geven aan het operationeel plan, zullen heel wat bijkomende middelen gezocht moeten worden via bestaande subsidies en instrumenten. De investeringsmiddelen van het Landschapspark zullen vooral gebruikt worden als cofinanciering om subsidiedossiers in te kunnen dienen en geld naar de regio te brengen. De investeringsfinanciering zal dus gebruikt worden als hefboomfinanciering om uitvoering te geven aan het operationeel plan. Daarnaast wil het landschapspark aansluiting vinden en convergentie opzoeken met lopende gebiedsgerichte projecten die passen in het doelstellingenkader van dit masterplan en operationeel plan.

Tot slot ziet het Landschapspark ook een enorme toegevoegde waarde in het structureel inbedden van projectmatige werkingen in de Vlaamse Ardennen die pas afgelopen zijn, of momenteel elders toegepast worden en wiens inzet en bevindingen de werking en uitvoering van de acties van het Landschapspark kunnen versterken.

Subsidie-instrumenten:

Bestaande instrumenten waar we gebruik van willen maken voor de uitvoering van het operationeel plan (onder voorbehoud van voortbestaan ervan, goedkeuring van de dossiers...).

Lijst niet exhaustief:

Europese instrumenten:

- Leader
- Interreg
- EUCF
- EFRO
- LIFE
- ...

Vlaamse instrumenten:

- Projectsubsidie natuur
- Natuur in je buurt
- Natuur op je school
- ANB bebossingssubsidies
- ANB Natte natuur
- Blue Deal projectoproepen
- VEKA (calls groene stroom en groene warmte)
- Strategische projecten
- Subsidies Toerisme
- Extra beloofde fondsen vrijgemaakt voor Landschapsparken zoals i.k.v. voedselstrategieën
- Subsidies houtkanten
- VLAIO kernversterking
- VLAIO transformatie leegstaande handelspanden
- Oproepen Vlaanderen circulair
- Living labs circulaire economie
- Subsidies Onroerend Erfgoed
- Subsidies cultureel erfgoed / FARO
- ...

Provinciale instrumenten

- Molendraaipremie
- Subsidie voor de inrichting van een tragewegennet
- Subsidie voor erfgoedprojecten
- Subsidie voor erfgoedwerking
- Subsidie voor fietsvoorzieningen op het bovenlokaal functioneel fietsroutennet
- Subsidie voor aanplanten van houtige kleine landschapselementen op land- en tuinbouwbedrijven
- Subsidie voor imagoversterkende initiatieven in de land- en tuinbouw
- Subsidie voor innovatieve projecten in de land- en tuinbouw
- Subsidie voor landschapsbeheer
- Subsidie voor onderhoud en (her)aanleg van knotbomen en poelen
- Subsidie voor circulaire projecten
- Subsidie voor plattelandinitiatieven
- Subsidie voor projecten gerelateerd aan waterlopen van 2de en 3de categorie
- Subsidie voor projecten voor duurzame mobiliteit
- Gestroomlijnd Landschap
- Beplant het Landschap
- Omgevingscontract
- ...

Andere instrumenten:

- ING Fonds
- Fondsen Koning Boudewijn Stichting

Convergentie lopende/pas afgelopen projecten:

Iedereen soigneur:

- Kwalitatief toeristisch onthaal in Provincie Oost-Vlaanderen (Provincie, lokale besturen, toerisme-sector)
- Beleef mee(r) in de Vlaamse Ardennen (Toerisme Vlaamse Ardennen vzw, Natuurpunt Beheer vzw, VARIANT, Stad Ronse, Stad Oudenaarde, Gemeente Oosterzele, Gemeente Wortegem-Petegem, Gemeente Maarkedal)
- 'In de Vlaamse Ardennen' (TOV, TVA, toerisme-sector)
- Cycling in Flanders wielershub (Toerisme Vlaanderen, Flanders Classics, Provincie Oost-Vlaanderen, Oudenaarde)
- Dossier Jeugdherberg de Fiertel (Toerisme Vlaanderen, Ronse)

Herbronnen:

- Water+Land+schap Zwalmvallei (Peerdestokbeek, Molenbeek en Wijlegemse beek)
- Water+Land+schap Maarkebeek
- (OOH)Landinrichtingsproject Rond Ronse (VLM)
- Landinrichtingsproject Vlaamse Ardennen
- Riviercontract stroomgebied Zwalmbeek (Vlaamse

overheid, lokale besturen, SOLVA, middenveld en Provincie)

- Territoriaal Ontwikkelingsprogramma (T.OP) Dender (Vlaamse overheid en Provincie)

Verweven:

- 360° Open ruimte in de Vlaamse Ardennen (Avansa Vlaamse Ardennen/Dender, Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen)
- Boer zoekt natuur/Natuur zoekt boer (Natuurpunt, ABS)
- projet 'Herbe et Autonomie Fourragère - Plus d'autonomie pour nos fermes' (Parc Naturel du Pays des Collines)

Opleven:

- Meer eten uit de korte keten (EROV)
- Verweven werklocaties (SOLVA, lokale besturen, VLAIO)
- Regionaal socio-economisch actieplan restmiddelen vzw ERSV (SOLVA, lokale besturen, middenveld)
- Lokaal energie en klimaatpact (lokale besturen)
- Regionale Hoppin' Punten (SOLVA, lokale besturen, vervoerregio Vlaamse Ardennen)
- Het Faunahuis – Demonstratieproject voor faunavriendelijk bouwen in de Vlaamse Ardennen (Natuurpunt Vlaamse Ardennen plus)
- Toeristisch potentieel erfgoedsites Scheldevallei (Toerisme Oost-Vlaanderen)
- Vuur doet leven (Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen, Avansa Vlaamse Ardennen/Dender)
- Beleef Erfgoed (Erfgoed Vlaamse Ardennen)
- Erfgoed kleurt de Vlaamse Ardennen (Erfgoed-app / erfgoedroutes/ fietspodcast / erfgoedzuilen) (Erfgoed Vlaamse Ardennen, Centrum Ronde Van Vlaanderen)

2. SPECIFIEKE BIJDRAGEN (FINANCIËEL / PERSONEELSINZET) VOOR DE REALISATIE VAN DE DEELPROJECTEN

De uitvoering van heel wat acties vergen de inzet van bijkomende middelen en personeel. Binnen elk deelproject/actie wordt gestreefd naar maximale win/win-situaties en koppelmogelijkheden om beschikbare beleidsinstrumenten en middelen gebundeld in te zetten voor realisaties in het betrokken gebied. Het gebundeld inzetten van de verschillende financieringsmogelijkheden is een onderdeel van de opdracht van het Landschapsparkbureau. Per deelproject/actie dragen de betrokken partijen bij in de kosten voor de realisatie van het deelproject. Het aantal en de identiteit van de betrokken partijen verschillen naar gelang van de geografische situering van het deelproject, de doelstelling, het strategisch belang,...

Het staat elke coalitiepartner vrij om al dan niet deel te nemen aan en/of bij te dragen aan de uitvoering van acties. Het operationeel plan impliceert geen enkel engagement tot cofinanciering door leden van de gebiedscoalitie.

3. FINANCIËEL GROEIPLAN

zie operationeel plan Landschapspark Vlaamse Ardennen 2024-2030

**CO-CREATIE LEIDT
TOT STERKE
GEBIEDSCOALITIE**

7

...IN DEN BEGINNEN WAS ER ....

Na de oproep in april 2021 riep het Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen vzw een aantal van zijn stakeholders rond de tafel. Dat waren Toerisme Vlaamse Ardennen, Boerenbond, Erfgoed Vlaamse Ardennen (EVA) en Natuurpunt, allen tot op vandaag betrokken als steunende en/of operationeel mee uitvoerende partners. Tegelijk presenteerden de coördinator en voorzitter van het RLVA het voornemen om te kandideren bij de 15 colleges van Burgemeester en Schepenen van de referentieregio + Geraardsbergen. Niet lang daarna sloten de Provincie Oost-Vlaanderen en Intergemeentelijke Samenwerking (IGS) SOLVA (Streekontwikkeling Land Van Aalst/Vlaamse Ardennen) aan bij de werkgroep. Uit deze werkgroep besloten drie trekkende organisaties de kandidaatsstelling te coördineren.

Het Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen vzw (RLVA), werkzaam in elk van de gemeenten van de Vlaamse Ardennen, engageert zich om de natuurlijke troeven van de regio te beschermen. Dat doet het door overheid, bewoners en bezoekers van de streek te betrekken in projecten op het terrein die in een duurzame streekontwikkeling passen. Er wordt gewerkt aan natuurbehoud, landschapsherstel en erfgoed, landschapsonderhoud, trage wegen en natuurrecreatie, woon-, speel- en schoolgroen.

SOLVA, een dienstverlenend intergemeentelijk samenwerkingsverband actief in ruimtelijke ordening, mobiliteit, klimaat, erfgoed en lokale economie en werkzaam in alle betrokken gemeenten van het landschapspark. Deze expertise en de betrokkenheid bij de lokale besturen in de werking van IGS SOLVA liet toe om op een actieve manier de bestuurders van de gemeenten vanuit een breder perspectief te benaderen (energiegemeenschappen, deelmobiliteit, economische functies in de dorpen, ...).

De Provincie Oost-Vlaanderen ondersteunt zowel inhoudelijk als logistiek volop de kandidatuur voor een landschapspark Vlaamse Ardennen. Haar expertises op vlak van landbouw, natuur, waterbeleid, klimaat, mobiliteit, toerisme, ... zijn een onmiskenbare troef in een totstandkomingstraject, visiebepaling en de operationele uitvoering van een Landschapspark.

In juni 2021 werd in Ronse een eerste SWOT-analyse opgemaakt van de Vlaamse Ardennen door een ruime groep vertegenwoordigers van partners uit overheden en middenveld als basis voor de in te dienen conceptnota.

DE EERSTE RONDE

Overtuigd door het voorbereidend werk van de trekkerscoalitie gaven 11 colleges van burgemeester en schepenen groen licht voor steun aan de kandidaatsstelling in de eerste ronde van de oproep Vlaamse Landschapsparken en gaven daarmee ook hun engagement om aan een eventuele tweede fase mee te werken.

Op 12 januari 2022 kwam het verlossende bericht dat de inspanningen van de trekkers, het zogenaamde 'projectbureau', werden gevalideerd. De kandidatuur van het Landschapspark Vlaamse Ardennen werd weerhouden en geselecteerd voor de volgende fase in het traject voor de erkenning van de Vlaamse landschapsparken.

TRAJECT IN BREDE GEDRAGENHEID NAAR DE ERKENNING ALS LANDSCHAPSPARK

Nog diezelfde januarimaand werd een bestek uitgeschreven voor een bureau (gegund aan bureau Omgeving) voor de uitwerking van een landschapbiografie, een master- en operationeel plan en een consultancybureau voor participatie en communicatiebegeleiding (gegund aan UForce).

De landschapbiografie vormde de basis voor het masterplan en operationeel plan en vond haar oorsprong in een bibliografie samengesteld door het Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen vzw met medewerking van de Intergemeentelijke Erfgoeddienst (IOED). Gedurende het hele traject riep de redacteur (Bureau Omgeving) op regelmatige basis een leescommissie samen bestaande uit experts uit de regio en het Agentschap Onroerend Erfgoed. Zo kent de tekst van de biografie een voldoende wetenschappelijk en inhoudelijk draagvlak en coherentie.

Het 'Projectbureau' nam zich voor om met de opmerkingen van de jury uit de eerste ronde aan de slag te gaan voor de opmaak van het masterplan en bijhorende operationeel plan en opteerde daarnaast ook voor een co-creatief traject met inbegrip van de lokale besturen en zoveel mogelijk relevante diensten, organisaties, agentschappen, lokale verenigingen, burgers en landbouwers.

Deze werden verenigd in :

1. Een Stuurgroep
2. Ateliers
3. Thematische werksessies
4. Bilaterale gesprekken

De voortgang van ons proces was steeds volgbaar via de website www.landschapsparkvlaamseardennen.be. Ook de contour, tot op perceelsniveau was daarop raadpleegbaar voor iedereen.

DE STUURGROEP

De Stuurgroep bestaat uit de geëngageerde gemeentebesturen, relevante ambtenaren uit deze lokale besturen en de drie organisaties uit het Projectbureau. In een latere fase is de stuurgroep ook nog verder versterkt door Toerisme Oost-Vlaanderen.

Toerisme Oost-Vlaanderen vzw is de toeristische dienst van het Oost-Vlaamse provinciebestuur. Toerisme Oost-Vlaanderen brengt noodzakelijke expertise naar de project- en stuurgroep, gelet op het belang van toerisme voor de regio Vlaamse Ardennen en binnen de opmaak en de uitvoering van het Master- en Operationeel plan. Deze provinciale dienst staat in voor promotie van de toeristische trekpleisters, ondersteuning van toeristische promotie door Oost-Vlaamse gemeenten en het toekomstig Landschapspark, opzet en promotie van provinciale fietsroutes, opzet en promotie van provinciale wandelroutes en promotie van Oost-Vlaamse streekproducten. Op die manier bewerkstelligt het landschapspark de integratie van een brede, verscheiden en cruciale sector voor onze regio Vlaamse Ardennen.

De Stuurgroep werd georganiseerd op 4 sleutelmomenten in het totstandkomingsproces van het kandidaatsdossier.

8 JUNI 2022:

De aanwezige burgemeesters en schepenen schetsten telkens de USP's en typische kenmerken van hun eigen gemeente binnen de doelstellingen van en hun visie op de mogelijkheden van een landschapspark. Hieruit kon de

stuurgroep de uitdagingen, de eventuele rol van een landschapspark en focuspunten in een later Masterplan en Operationeel plan een eerste maal opmaken. Vervolgens besliste de stuurgroep de verdere procesaanpak en traject op weg naar een gedragen Masterplan en Operationeel plan.

6 OKTOBER 2022:

Er werd teruggeblikt op vorige stuurgroep middels een round-up van de opportuniteiten, focuspunten en verwachtingen vanuit de lokale besturen jegens de werking van een landschapspark. De gebiedsanalyse werd gepresenteerd en daaruit voortvloeiend de krachtlijnen van de landschapslogica en de 3 strategische doelstellingen/dynamieken: dorpen, landbouw, natuur = opleven, verweven, herbronnen. De afbakening van het park werd objectief landschappelijk voorgesteld tot een 'kerngebied'. Daarnaast werd ook het begrip 'invloedgebied' vastgelegd.

26 JANUARI 2023:

De stuurgroep stond nog even stil bij de eerder genomen beslissingen zoals de missie en visie. Het landschappelijk kerngebied werd definitief afgebakend en de begrippen 'kerngebied' en 'invloedgebied' werden verder geconcretiseerd. De krachtlijnen van het Operationeel plan werden voorgesteld met focus op een greep uit de acties als voorbeelden van zowel de transversale als systemische aanpak. Het begrip 'Soigneurs' werd positief onthaald als centraal begrip in onze nieuwe landschapstaal. Tot slot spraken de lokale besturen enkele bestuurlijke principes uit als basis voor de verdere uitwerking van de samenwerkingsovereenkomst.

04 APRIL 2023:

De door de gemeenteraden goed te keuren samenwerkingsovereenkomst werd gepresenteerd. De bestuurlijke principes werden vastgelegd. De stuurgroep voerde het debat over de financiële verdeelsleutel wat eindigde met het engagement om het voorstel vanuit de stuurgroep te verdedigen bij het eigen lokale bestuur. De stuurgroep pleegde overleg over de verschillende bestuurs- en structuurscenario's en koos het door de meerderheid van de aanwezigen meest gewenste scenario.

VERDER OVERLEG LOKALE BESTUREN

Gedurende de maanden december 2022 en januari 2023 presenteerde het Projectbureau op alle colleges van burgemeester en schepenen uit het kerngebied (ook van de niet-geëngageerde gemeenten) de gebiedsanalyse en strategische doelstellingen om samen met het college de brug te maken naar de operationele doelstellingen en enkele concrete acties. Ook vanuit de colleges kwam nuttige input om het operationeel plan te versterken.

Daarnaast kreeg het kandidaatsdossier Landschapspark ook een forum op het Burgemeestersoverleg, georganiseerd door IGS SOLVA.

ATELIERS

De ateliers werden en mogen beschouwd als de meest grootschalige bronnen van gedragenheid, onder meer door een ruime aanwezigheid van een breed middenveld, diensten, ambtenaren, agentschappen, lokale organisaties, landbouworganisaties, individuele burgers, politici, landbouwers, later in ons traject genoemd "de soigneurs" van de Vlaamse Ardennen.

15 JUNI 2022 ATELIER 1 - KICK OFF

In het Archeocentrum Ename (Oudenaarde) kwamen maar liefst 76 soigneurs van de Vlaamse Ardennen samen. Het instrument en de oproep 'Landschapspark' werden toegelicht en de groep werd meegenomen in de zoektocht naar een strategische richting voor het Landschapspark Vlaamse Ardennen. Dit door een aanzet tot gebiedsanalyse waarin input gegeven werd om knelpunten, uitdagingen en kansen te formuleren. Uiteraard werden de aanwezigen verlekkerd op lokale streekproducten en streekdranken om de inspanningen door te spoelen.

27 SEPTEMBER 2022 ATELIER 2 – VERKENNING VISIE EN STRATEGISCHE DOELEN

In het cultuurcentrum Marca (Maarkedal), in overigens een van de eerste herbestemde kerken in de regio Vlaamse Ardennen, vond opnieuw een ruime groep van tientallen soigneurs van de Vlaamse Ardennen inspiratie. De sessies startten met een overzicht van de input uit vorig atelier en wat het Projectbureau ermee had aangevangen. Op die

manier konden visie en missie voor het eerst aan een ruim publiek voorgesteld worden. In verscheidene werkgroepen gingen de aanwezigen dan aan de slag met de vragen: "Waar in de Vlaamse Ardennen zijn er concrete ambities in functie van deze strategische doelstellingen te realiseren?" , "Welke concrete acties kan het Landschapspark realiseren?" en "welke rol heb jij of jouw organisatie daar bij?" Uit de resultaten van deze sessies bekwam het Projectbureau een eerste reeks operationele doelstellingen. Opnieuw werd na afloop de innerlijke mens versterkt met lekkers uit de Vlaamse Ardennen.

17 JANUARI 2023 ATELIER 3 - SYNTHESE OUTPUT ACTIES

Op deze dag werden in 3 werkgroepen (Opleven, Herbronnen en Verweven), in totaal een 70-tal aanwezige diensten, ambtenaren, verenigingen, burgers, landbouwers, ... bereikt in Zaal Bevegemse Vijvers te Zottegem. Na een korte plenaire sessie met een reminder rond het strategisch kader en een overzicht van de input uit de werksessies acties werden in de respectievelijke groepen alle acties die op dat moment invulling gaven aan het operationeel plan gewikt en gewogen. Het projectbureau vroeg naar feedback, aanvullingen en een grondige evaluatie van de invullingen van de acties. Het Projectbureau vertaalde dit ter plekke in overleg naar haar eigen gewenste rol voor een landschapspark binnen deze of gene actie.

LEESCOMMISSIE LANDSCHAPSBIOGRAFIE

De bij het Masterplan en Operationeel plan horende Landschapsgeschiedenis vond haar oorsprong in een bibliografie samengesteld door het Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen vzw met medewerking van de Intergemeentelijke Erfgoeddienst (IOED).

Gedurende het hele traject riep de redacteur (Bureau Omgeving) op regelmatige basis een leescommissie samen bestaande uit experts uit de regio en het Agentschap Onroerend Erfgoed. Zo kent de tekst van de biografie een voldoende wetenschappelijk en inhoudelijk draagvlak en coherentie.

WERKSESSIES OPERATIONEEL PLAN

15 december 2022 Werksessie Opleven
15 december 2022 Werksessie Verweven
22 december 2022 Werksessie Herbronnen

Gedurende de maand december werden drie thematische werksessies gehouden. Telkens werd de actielijst overlopen binnen de respectievelijke strategische doelstellingen 'Opleven', 'Verweven' en 'Herbronnen'. De gekozen locaties waren daartoe niet toevallig. De werksessie 'Verweven' vond plaats in korte ketenhoeve 't Alkeveld' in Zottegem, herbronnen deden we in het provinciaal Milieu-educatief

centrum De Kaaihoeve in Zwalm en opleven vond plaats in de kantoren van het Regionaal Landschap en Toerisme Vlaamse Ardennen te Ronse. Telkens spraken de aanwezigen zich uit over de verdere verfijning van de actielijsten en over hun engagement deze verder mee vorm te geven en uit te voeren.

BILATERALES

Tussendoor werden van november 2022 tot en met februari 2023 tientallen bilaterales georganiseerd met diverse partnerorganisaties (Avansa, Erfgoed Vlaamse Ardennen, verschillende diensten van IGS SOLVA, de diensten van de Provincie Oost-Vlaanderen, Toerisme Oost-Vlaanderen, Toerisme Vlaamse Ardennen, het landinrichtingsproject VLM, Boerenbond, Algemeen Boerensyndicaat, ...). Ook hier werden de acties verfijnd en werden financiële en operationele engagementen besproken.

02 MAART 2023: WERKSESSIE LOKALE BESTUREN

Van alle 7 op dat moment geëngageerde lokale besturen kwamen burgemeesters, schepenen en ambtenaren samen in GC De Maalzaak te Maarkedal. Samen werden in een interactieve sessie de finale opmerkingen, toevoegingen en besluitnemingen geformuleerd jegens alle acties uit het operationeel plan. Na een afrondend, welgemeend applaus van de aanwezigen voor de inspanningen van het Projectbureau voor het geleverde traject en het daaruit resulterende actieprogramma kon de finale versie van het Masterplan en Operationeel plan geredacteerd worden, gesterkt door het enthousiasme van de lokale mandatarissen.

ULTIEME FEEDBACKRONDE

Gedurende de rest van de maand maart 2023 ontvingen alle aanwezigen op de eerder georganiseerde werksessies en ateliers deze finale versies van het Masterplan en Operationeel plan voor een ultieme feedbackronde.

SLOTMOMENT

Op 2 juli 2023 organiseert het 'Projectbureau' zijn voorlopig laatste activiteit. Een slot-, en persmoment waarop alle partners betrokken bij het traject in de totstandkoming van dit kandidaatsdossier bedankt worden, waar de trekkende partners hun ervaringen kunnen delen en waar iedereen samen het glas kan heffen op dit sterke kandidaatsdossier en hopelijk, op een erkenning als Landschapspark Vlaamse Ardennen.

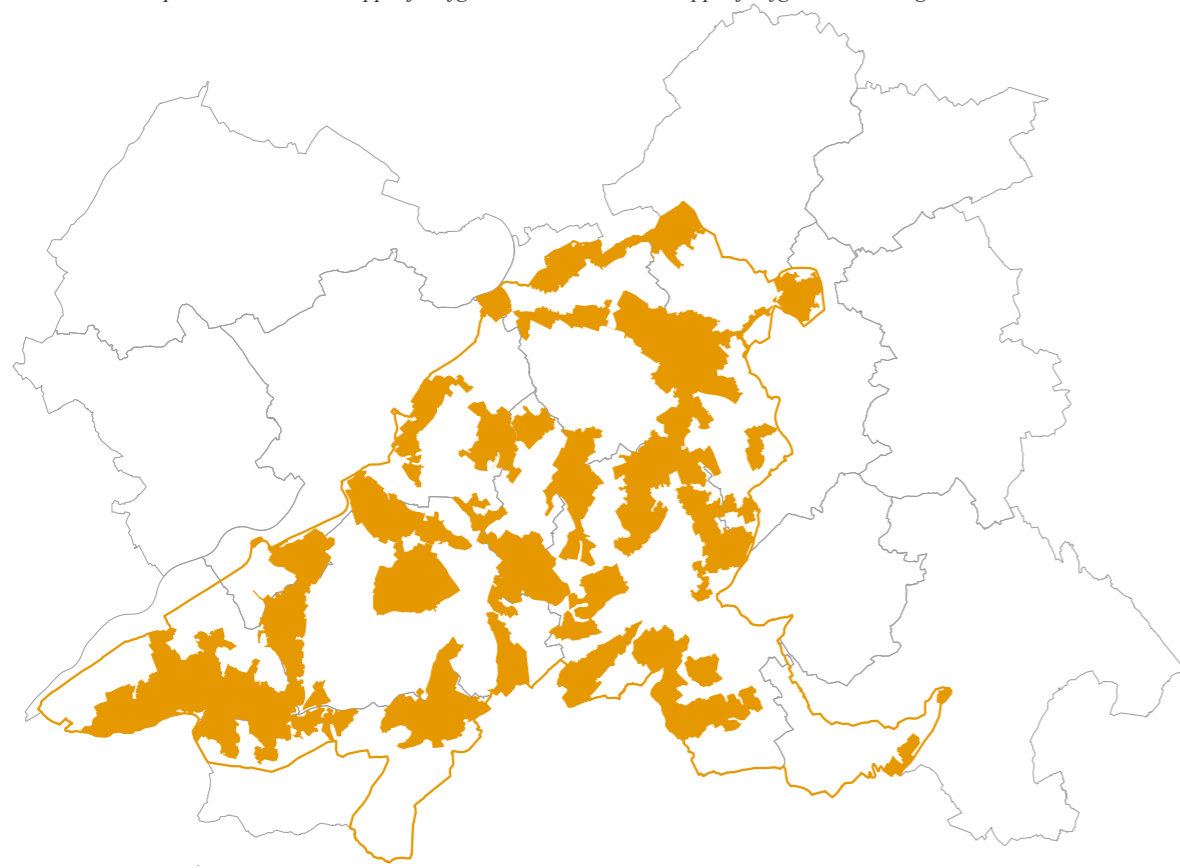

BIJLAGEN

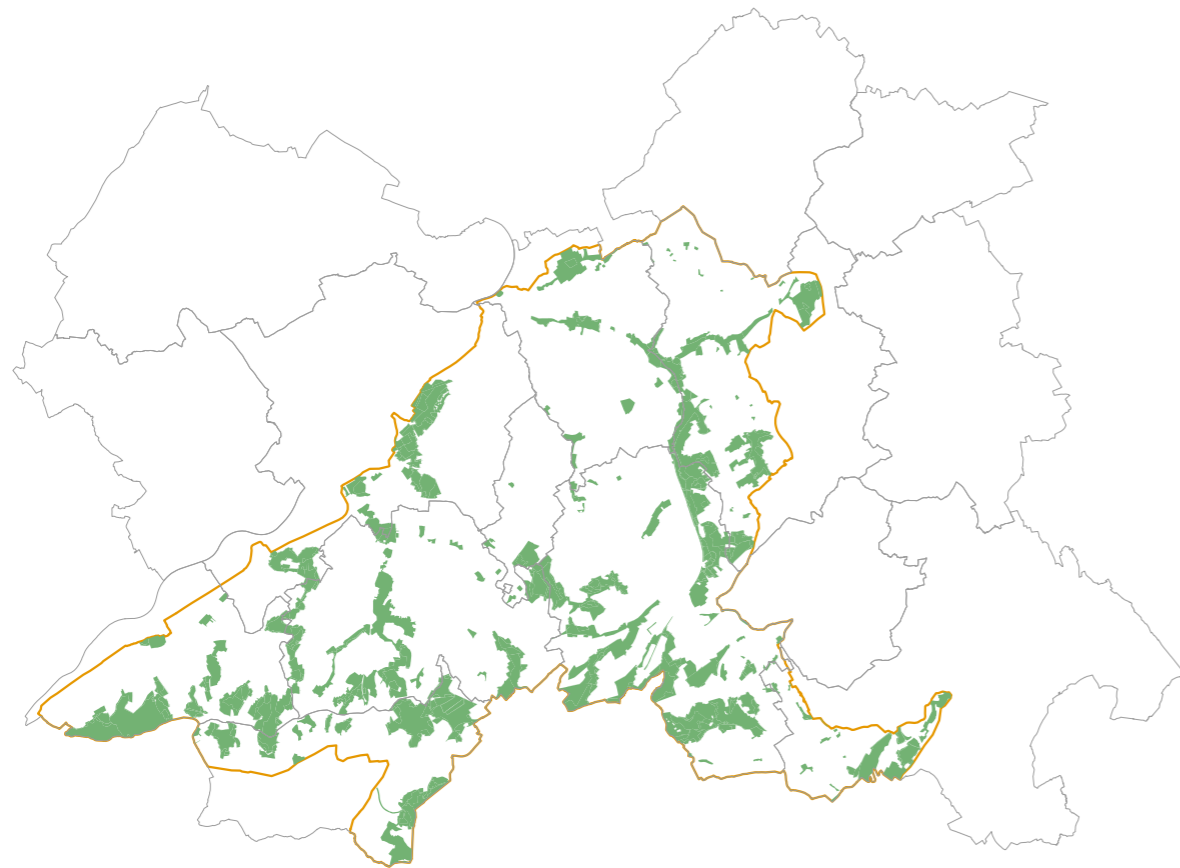
8

8.1 CRITERIA

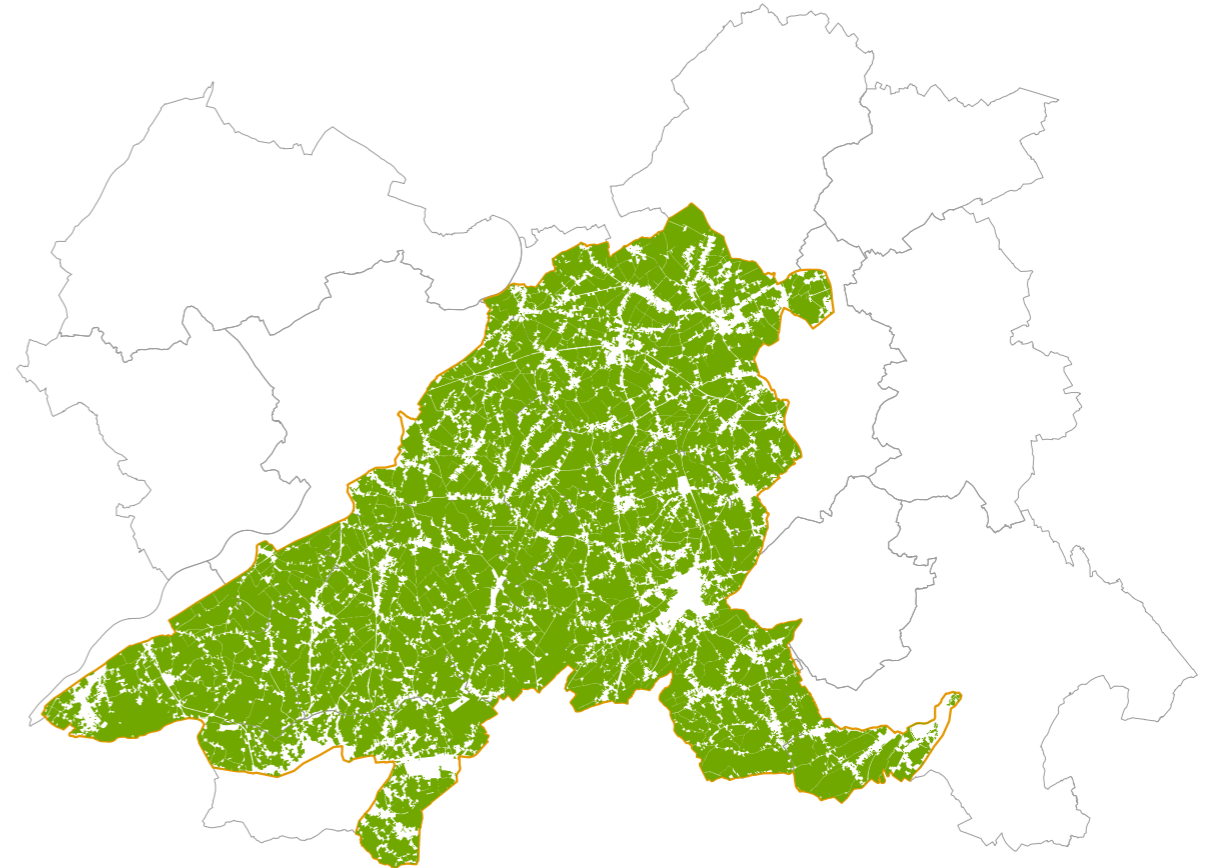
criterium landschapskwaliteit: Landschappelijk erfgoed binnen het landschappelijk afgebakend kerngebied

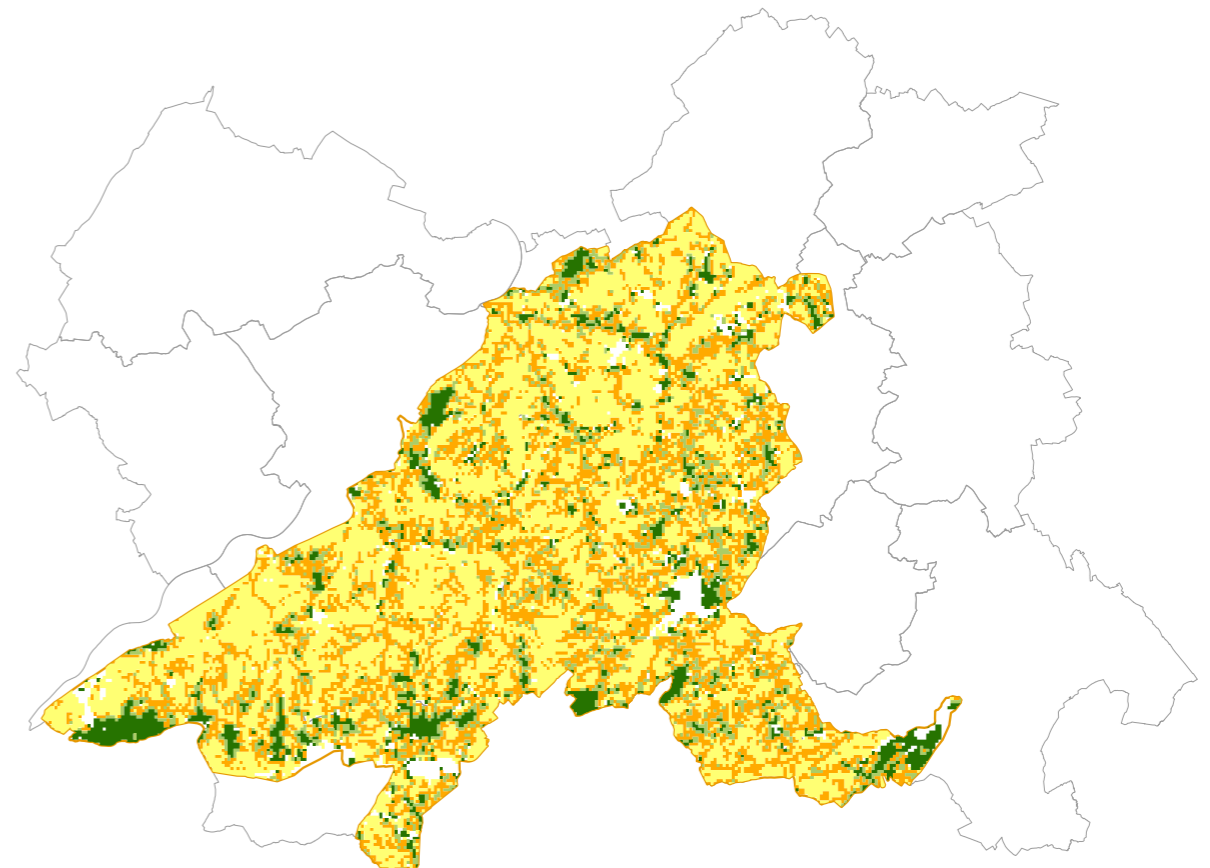
criterium landschapskwaliteit: Natuur binnen het landschappelijk afgebakend kerngebied

criterium landschapskwaliteit: Open ruimte binnen het landschappelijk afgebakend kerngebied

criterium landschapskwaliteit: Verweving binnen het landschappelijk afgebakend kerngebied

8.2 EUROPESE EN VLAAMSE DOELEN DIE MEE GEREALISEERD WORDEN DOOR HET LANDSCHAPSPARK VLAAMSE ARDENNEN

Het Landschapspark Vlaamse Ardennen draagt bij aan de realisatie van de beleidsintenties van de Vlaamse regering zoals verwoord in de verschillende relevante beleidsnota's (2019-2024) waaronder:

- **de beleidsnota omgeving**

- STRATEGISCH OVERKOEPELENDE OMGEVINGSDOELSTELLINGEN -

- SD2 OD2 Projectgedreven geïntegreerde uitvoering;
- SD2 OD3. Gebiedsontwikkeling met gebiedscoalities;

- ISE OMGEVINGSBELEID RUIMTE EN MILIEU -

- SD4 OD1. Versterking van de ruggengraat van de open ruimte;
- SD5 OD1. Geïntegreerde gebiedsontwikkeling met gebiedscoalities;
- SD5 OD4 Gebruikers als partners voor een kwaliteitsvol beheer van de leefomgeving;
- SD5 OD5 Maatschappelijk draagvlak verzekeren door sensibilisering bevolkingslagen;

- ISE BODEM EN ONDERGROND -

- SD1 OD1 Naar veerkrachtige bodems in Vlaanderen;
- SD1 OD2. Erosie maximaal voorkomen;
- SD2 OD2 Bodemkwaliteit versterken via bodemzorg;

- ISE WATER-

- SD3 OD3 Uitvoeren van het Actieplan Droogte en Wateroverlast;
- SD3 OD4 Vormgeven aan integraal waterbeleid in de landbouw;
- SD5 OD1 Inzetten op gebiedsgerichte projectwerking;
- SD5 OD2 Optimaliseren waterbeheer van de onbevaarbare waterlopen;

- ISE NATUUR EN BIODIVERSITEIT -

- SD1 OD1. Instandhoudingsdoelstellingen en Natura 2000-beleid;
- SD1 OD2. Meer natuur en bos voor de aanpak van de klimaatverandering;
- SD1 OD3. Natuur overall – door verweving en verbinding, door blauwgroene netwerken en ecosysteemdiensten;
- SD1 OD4. Geïntegreerde gebiedsgerichte werking voor natuur en landschap;
- SD2. Doeltreffend soortenbeleid en -beheer;
- SD3 We maken natuur en natuurbeleving tot een verbindend element in de samenleving;
- SD4 OD1 Natuur en biodiversiteit als onderdeel van klimaatadaptatie- en mitigatiebeleid;

- ISE PLATTELANDSBELEID-

- SD1 OD3 Leefbare en levendige dorpen, verbonden met elkaar en met het platteland;
- SD1 OD4. Landschapskwaliteit en -onderhoud

- **de beleidsnota klimaat**

- SD1 OD4 We nemen onmiddellijk maatregelen om ons aan te passen aan de klimaatverandering;
- SD2 OD8 We vergroten het draagvlak voor een transitie naar een klimaatneutrale samenleving bij burgers;
- SD2 OD9 We stimuleren klimaatmaatregelen via ontzorgings- en financieringsinitiatieven;
- SD3 OD5 We versterken de ondersteuning van en de structurele samenwerking met lokale besturen;
- SD4 OD1 Meer natuur en biodiversiteit tegen klimaatverandering in ISE Natuur en biodiversiteit;
- SD4 OD5 Klimaatadaptatie wordt een leidend principe binnen het integraal waterbeleid in ISE Water.

- **de beleidsnota landbouw en visserij**

- SD1 OD1.2. Ondernemerschap en vakmanschap;
- SD1 OD1.3. Weerbaarheid,
- SD1 OD1.4. Samenwerking;
- SD2 OD2.1. Klimaat;
- SD2 OD2.2. Water;
- SD2 OD2.3. Bodem;
- SD2 OD2.5. Biodiversiteit;
- SD2 OD2.6. Energie;
- SD2 OD2.7. Sterk plattelandsbeleid;
- SD3 OD3.1. Onderzoek,
- SD3 OD3.2 Innovatie in land- en tuinbouw.

- **de beleidsnota toerisme**

- SD1 OD3 Focussen op kwaliteit;
- SD1 OD5 integrale en beleidsdomeinoverschrijvende benadering;
- SD2 OD1 Vlaanderen, natuurlijk!;
- SD2 OD2 Erfgoedbeleving;
- SD2 OD3 Vlaanderen fietsland;
- SD2 OD4 Culinair erfgoed en toekomst;
- SD2 OD7 Het merk 'Vlaanderen' promoten;
- SD3 OD1 Een duurzaam toeristisch beleid;
- SD3 OD2 Een beleid gericht op toegankelijkheid voor allen).

- **de beleidsnota onroerend erfgoed**

- 4.1.1.2. We moedigen elke gemeente aan om een lokaal onroerenderfgoedbeleid te voeren;
- 4.1.2.2. Landschapszorg als beleidsveldoverschrijvende ambitie;
- 4.3.1.3. Onroerenderfgoedzorg is het resultaat van oplossingsgerichte samenwerking;
- 4.3.1.4. We spelen onroerend erfgoed uit als 'duurzaam' ingrediënt.

- **de beleidsnota mobiliteit en openbare werken**

- OD2.1. Investeren in een verkeersveilig, kwalitatief en aantrekkelijk fietsnetwerk;
- OD2.5. Een sterke impuls aan het mobiliteitsdelen geven;
- SD7 Aandacht voor een evenwichtige en duurzame multifunctionaliteit van ons transportnetwerk;
- OD7.1. De recreatieve en toeristische troeven van Vlaanderen mee versterken;
- OD7.2. Naar een integrale klimaataanpak en een vermindering van de milieudruk en het energieverbruik;
- OD7.3. Vlaanderen beveiligen tegen overstromingen en droogterisico;
- OD8.6. Linken leggen met andere Vlaamse beleidsdomeinen.

Hieronder een niet-exhaustief overzicht van de Europese en Vlaamse doelen waaraan het Landschapspark Vlaamse Ardennen mee uitvoering geeft:

		Milieu - Klimaat						Ruimte		Natuur - Biodiversiteit							Landbouw - Platteland			Toerisme - Recreatie			Erfgoed - Cultuur				
		Green Deal	Fit for 55	Kaderrichtlijn Water - decreet integraal water	Blue Deal	Nitraatrichtlijn - mestdecreet	Bodemstrategie - bodemrichtlijn (in voorb.)	Beleidsplan Ruimte Vlaanderen	Agnas visie	Biodiversiteitsstrategie 2030	Groene infrastructuur strategie	NATURA 2000 doelen op vlak van habitat (uitbreiding en herstel) en op vlak van soortenbeleid (uitvoering SBP's)	Vlaams actieplan ecologische versnippering (VAPEO)	VEN-IVON	Houtkantenplan	Vlaams actieplan wilde bestuivers	Farm-to-fork	Langetermijnvisie voor plattelandgebieden	Gemeenschappelijk landbouwbeleid	EU-strategie voor duurzaam toerisme	Florerende bestemming	Mensen blijvend aan het sporten krijgen	Europese Landschapsconventie	Faro-conventie - Kaderconventie van de Raad van Europa over de Waarde van Cultureel Erfgoed voor de Samenleving	New European Bauhaus	Onroerenderfgoeddecreet	
SD 1	Iedereen soigneur																										
OD1	Stimuleren gemeenschappelijke landschapstaal	x	(x)	(x)	x	(x)	(x)	x	(x)	x	x			x	x	x	x	x	x	x	(x)	x	x		x	x	
OD2	Soigneren van het landschap en haar bezoekers	(x)			(x)		(x)	(x)		(x)	(x)			(x)	x	(x)	(x)	x	x	x	x	x	x				
OD3	Toeristische soigneurs doen landschap floreren		(x)																x	x	(x)	x	(x)	x			
SD2	Herbronnen																										
OD1	We realiseren zuivere beken om het leefgebied van doelsoorten te vergroten	x		x	x	(x)		x		x	x	x		x				x					x	(x)	(x)	(x)	
OD2	We vergroten de sponsfunctie van het landschap om de impact van droogte en overstromingen te verminderen	x	(x)	x	x		(x)	x	(x)	x	x	(x)		x			x	x	x				x				
OD3	We verhogen de basiskwaliteit en de beleving van het herbronde landschap	x			x			x		x	x	x	x	x			(x)	x	(x)	x	(x)	(x)	x	x	x	x	
SD3	Verweven																										
OD1	We versterken de typische verweven landschapskenmerken om landbouw en natuur te beschermen	x	(x)	(x)	(x)	(x)	x	x	(x)	x	x	x		x	x	x		x	x				x	(x)	(x)	(x)	
OD2	We versterken de kansen voor rendabele, grondgebonden landbouw in het verweven landschap	x	x	(x)	(x)	x	x	x	x	x	x	(x)		x	x	x	x	x	x				x				
OD3	We verhogen de basiskwaliteit en de beleving van het verweven landschap	x					(x)	x		x	x	x	x	x	x	x		x	(x)	x	(x)	(x)	x	x	x	x	
SD4	Opleven																										
OD1	We verhogen de economische valorisatie van het landschap als hefboom voor de opleving van de dorpen	x						x									x	x	x	(x)	x			(x)		(x)	
OD2	We maken dorpen klaar voor het klimaat, duurzame mobiliteit en beschermen hun erfgoedidentiteit	x	x	(x)	x		(x)	x		x					x			x	(x)	(x)	x	x	x	x	x	(x)	
OD3	We verhogen de basiskwaliteit en de beleving van de dorpen in het landschap	(x)						(x)		x	x		x		x			(x)	(x)	x	x	x	x	x	x	x	

8.3 OVERLEGMOMENTEN

Datum	Type overleg	Partner	Locatie
1-02-22	bilateraal	SOLVA - IGS Wonen	SOLVA
23-02-22	bilateraal	UNIZO	Gent
28-02-22	bilateraal	VOKA	Gent
2-03-22	bilateraal	Omer Wattez	Oudenaarde
4-03-22	bilateraal	ANB	VAC Gent
9-03-22	bilateraal	Algemeen Boerensyndicaat	Maarkedal
14-03-22	bilateraal	Boerenbond	Gent
16-03-22	bilateraal	Avansa	Zottegem
16-03-22	bilateraal	Natuurpunt	Schorisse
18-03-22	bilateraal	Centrum Ronde van Vlaanderen	Oudenaarde
21-03-22	Centrale begeleidingsdag 1 (startdag)	Vlaanderen en andere lapa-kandidaten	
23-03-22	bilateraal	Agentschap Onroerend Erfgoed	Ename
3-05-22	Themasessie juridische kant landschapsparken (Jupla-dialogoos VRP)	Vlaanderen en andere lapa-kandidaten	
20-05-22	bilateraal	Zwalm	Zwalm
20-05-22	bilateraal	Oudenaarde	Oudenaarde
23-05-22	bilateraal	Herzele	Herzele
23-05-22	Decentrale begeleidingsdag 1	Vlaanderen	VAC Gent
25-05-22	bilateraal	Sint-Lievens-Houtem	Sint-Lievens-Houtem
8-06-22	Stuurgroep 1	Stuurgroep-leden (= gemeenten)	Zottegem
15-06-22	Atelier 1	Gebiedscoalitie (= ambtenaren + middenveldorganisaties)	Ename
29-06-22	bilateraal	Leader Oost-Vlaanderen	PAC
30-08-22	Decentrale begeleidingsdag 2	Vlaanderen	Ronse
27-09-22	Atelier 2	Gebiedscoalitie (= ambtenaren + middenveldorganisaties)	Maarkedal
6-10-22	bilateraal	Provincie Oost-Vlaanderen (intern - alle diensten)	PAC
6-10-22	Stuurgroep 2	Stuurgroep-leden (= gemeenten)	Geraardsbergen
12/15-10-22	Studiereis parken - Engeland	Vlaanderen en andere lapa-kandidaten	Engeland
10-11-22	Centrale begeleidingsdag 2	Vlaanderen en andere lapa-kandidaten	Brussel
23-11-22	bilateraal	Pays des Collines	Ellezelles
5-12-22	bilateraal	Geraardsbergen-CBS	Geraardsbergen
5-12-22	bilateraal	Zottegem-CBS	Zottegem
7-12-22	Atelier 3 = werkgroep 1 opleven	Middenveldorganisaties + ambtenaren	RLVA
8-12-22	bilateraal	Zwalm-CBS	Zwalm
15-12-22	Atelier 3 = werkgroep 1 verweven	Middenveldorganisaties + ambtenaren	hoeve 't alkeveld
15-12-22	Atelier 3 = werkgroep 2 opleven	Middenveldorganisaties + ambtenaren	RLVA
19-12-22	bilateraal	Maarkedal-CBS	Maarkedal

Atelier 1 - 15/06/22

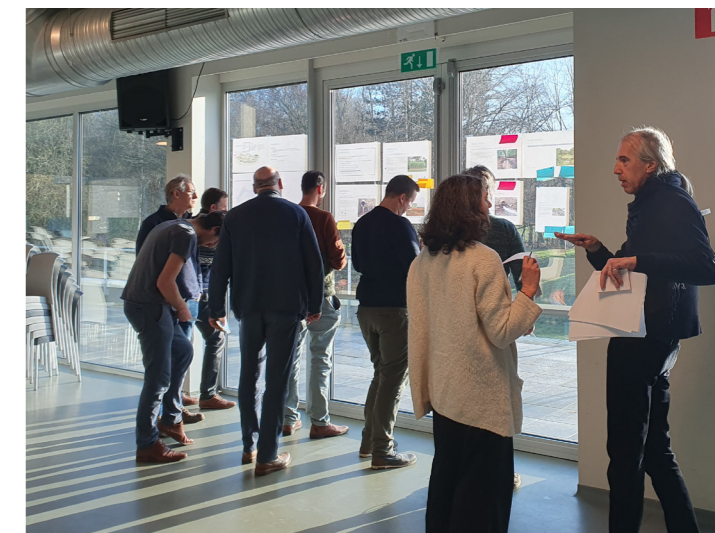
Atelier 2 - 27/09/22

Decentrale begeleidingsdag 2

22-12-22 Atelier 3 = werkgroep 1 herbronnen	Middenveldsorganisaties + ambtenaren	Kaaihoeve
9-01-23 bilateraal	Brakel-CBS	Brakel
11-01-23 bilateraal	Ronse-CBS	Ronse
13-01-23 bilateraal	Team Mobiliteit SOLVA	Sint-Lievens-Houtem
16-01-23 bilateraal	Oudenaarde -CBS	Oudenaarde
16-01-23 bilateraal	Horebeke-CBS	Horebeke
17-01-23 Atelier 4 = werkgroep 2 herbronnen	Middenveldsorganisaties + ambtenaren	Zottegem
17-01-23 Atelier 4 = werkgroep 2 verweven	Middenveldsorganisaties + ambtenaren	Zottegem
17-01-23 Atelier 4 = werkgroep 2 opleven	Middenveldsorganisaties + ambtenaren	Zottegem
18-01-23 bilateraal	Team Economie SOLVA	Sint-Lievens-Houtem
26-01-23 Stuurgroep 3	Stuurgroep-leden (= gemeenten)	Oudenaarde
27-01-23 bilateraal	Team Erfgoed/IOED SOLVA	Sint-Lievens-Houtem
2-02-23 bilateraal	VLM (afstemming LIP)	VAC Gent
2-02-23 bilateraal	Toerisme Vlaamse Ardennen - afstemming acties	TVA Ronse
9-02-23 bilateraal	POV-landbouw	PAC
13-02-23 bilateraal	Toerisme Oost-Vlaanderen	PAC
13-02-23 Info-avond	Boerenbond - toelichting aan de leden	Schorisse
13-02-23 bilateraal	Toerisme Oost-Vlaanderen	PAC
14-02-23 leescommissie Landschapsbiografie		PAC
15-02-23 bilateraal	LIP Maarkebeek	teams-overleg
17-02-23 bilateraal	POV-waterbeleid	PAC
17-02-23 bilateraal	Team Ruimtelijke Ordening SOLVA	Sint-Lievens-Houtem
23-02-23 bilateraal	POV-Klimaat	teams-overleg
27-02-23 Info-avond	Algemeen Boerensyndicaat - toelichting aan de leden	Maarkedal
28-02-23 bilateraal	POV-mobiliteit	PAC
28-02-23 bilateraal	VARIANT (EVA en IOED)	Zottegem
2-03-23 Workshop	Lokale besturen (politiek + ambtelijk)	Maarkedal
3-03-23 bilateraal	Boerennatuur Vlaanderen	teams-overleg
3-03-23 Themavoormiddag ikv begeleidingstraject (landschapsbeheer ism landbouwers)	Vlaanderen en andere lapa-kandidaten	teams-overleg
3-03-23 bilateraal	Bekkensecretariaat + VMM + De Vlaamse Waterweg	De Vlaamse Waterweg
7-03-23 bilateraal	Overleg Kunst En Zwalm / vzw Boem	teams-overleg
8-03-23 bilateraal	POV-erfgoed	PAC
10-03-23 bilateraal	POV-educatie	PAC
10-03-23 bilateraal	Kaaihoeve, Boembekemolen en De Helix	Teams-overleg

Atelier 4 - 17/01/2023

Werksessie Opleven

Atelier 4 - Werkgroep Herbronnen

13-03-23 bilateraal
 16-03-23 bilateraal
 16-03-23 bilateraal
 16-03-23 bilateraal
 17-03-23 bilateraal

17-03-23 bilateraal
 17-03-23 bilateraal
 21-03-23 bilateraal
 22-03-23 bilateraal
 30-03-23 bilateraal

3-04-23 bilateraal

4-04-23 Stuurgroep 4

16-04-23 Info-dag

24-04-23 bilateraal

2-05-23 bilateraal

11-05-23 bilateraal

15-05-23 bilateraal

2-07-23 Feest

ANB
 ILVO
 AVANSA
 Toerisme Vlaanderen Doelgroepen en USP
 POV-waterbeleid

SOLVA team Klimaat
 POV dienst klimaat terugkoppeling insteek SOLVA
 HoGent
 Toerisme Oost-Vlaanderen
 Toerisme Oost-Vlaanderen

Algemeen teamoverleg SOLVA

Stuurgroep-leden (= gemeenten)

Vlaamse Ardennendag met debat over landschapspark

Geraardsbergen - toelichting GR-commissie

Oudenaarde - toelichting CBS

Oudenaarde - toelichting GR-commissie

Zottegem - toelichting GR

Gebiedscoalitie (gemeenten + middenveldorganisaties)

VAC Gent
 teams-overleg
 Zottegem
 teams-overleg
 PAC

Sint-Lievens-
 Houtem
 teams-overleg
 teams-overleg
 teams-overleg
 teams-overleg
 Sint-Lievens-
 Houtem

Zottegem

Brakel

Geraardsbergen

Oudenaarde

Oudenaarde

Zottegem

Geraardsbergen

Stuurgroep

Stuurgroep

BIBLIOGRAFIE

Adriaens D., Adriaens T., De Knijf G., Hendrickx F., Maes D., Van Landuyt W., Vermeersch G. & Louette G. (2013). *Soorten en biotopen in Oost-Vlaanderen: prioriteit en symbolwaarde voor het natuurbeleid*. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2013 (1040772). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

Agentschap voor Natuur en Bos. (2014). *BE2300007 - Bossen van de Vlaamse Ardennen en andere Zuidvlaamse bossen. Managementplan Natura 2000 1.0*.

Hesselteer. (2022). *Strategische sessie Landschapspark Vlaamse Ardennen* [Powerpoint-slides].

ILVO. (2022, 13 september). *Landschapspark Vlaamse Ardennen. Een landbouwperspectief* [Powerpoint-slides].

Provincie Oost-Vlaanderen & VMM. (2021). *Riviercontract: Een riviercontract voor het stroomgebied van de Zwalmbeek*. https://cdn.kangacoders.com/direct/particify/da_files/items/000/003/784/original/20210618_Riviercontract_voor_het_stroomgebied_van_de_Zwalmbeek_Spreads_lage_resolutie_.pdf?1624949610

OMGEVING. (2023). *Landschapsbiografie Vlaamse Ardennen*.

Provincie Oost-Vlaanderen. (2015). *Lokale ontwikkelingsstrategie Vlaamse Ardennen 2015-2020*. <https://plattelandloket.be/beleid/20150317%20los%20vlaamse%20ardennen%20def.pdf>

Provincie Oost-Vlaanderen. (2023). *Strategische Visie 2050: Maak ruimte voor Oost-Vlaanderen 2050 (D/2023/5139/3)*. <https://dms.oost-vlaanderen.be/download/b77c4a0c-aacc-4de5-a516-0bbadcad7459/Strategische%20Visie%202050.pdf>

Tourisme Oost-Vlaanderen. (n.d.) *Verblijfstoerisme Vlaamse Ardennen 2017. Analyse aankomsten & overnachtingen*. <https://docplayer.nl/125658226-Verblijfstoerisme-vlaamse-ardennen-2017.html>

Soigneurs atelier 1. (2022, 15 juni). *Persoonlijke communicatie*.

Soigneurs atelier 2. (2022, 27 september). *Persoonlijke communicatie*.

Soigneurs atelier 3. (2023, 17 januari). *Persoonlijke communicatie*.

Vervoerregioraad Vlaamse Ardennen. (2020, 21 februari). *Oriëntatienota VVR Vlaamse Ardennen Regionaal mobiliteitsplan*. https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1620289996/VVR_Vlaamse_Ardennen_Ori%C3%ABntatienota_RMP_31_01_2020_cpp8gz.pdf

Vlaamse Milieumaatschappij. (2022, 21 juni). *Toelichtingsdocument zoneringsplannen en gebiedsdekkende uitvoeringsplannen*. https://www.vmm.be/water/riolering/aansluiten-of-zelf-zuiveren/toelichting_zoneringsplannen_gebiedsdekkende_uitvoeringsplannen_tw.pdf

Vlaamse regering. (2019). *Regeerakkoord 2019-2024*.

Vlaamse regering. (2021). *Projectoproep Vlaamse Parken*.

Vlaamse Regering. (2022c, december 23). *Ontwerp van decreet houdende de Vlaamse Parken en algemene landschapszorg*. Beslissingen van de Vlaamse Regering. <https://beslissingenvlaamseregering.vlaanderen.be/document-view/63A4779FDBF1CAE8110228E4>

mei 2023

Landschapspark Vlaamse Ardennen MASTERPLAN 2024-2048

OPDRACHTGEVER

- Regionaal landschap Vlaamse Ardennen
- Provincie Oost-Vlaanderen
- Solva

ONDERSTEUNENDE ACTOREN

- landschapsstedenbouw: OMGEVING cv
- procesbegeleiding: UForce
- ecologie: Hesselteer
- landbouw: ILVO
- toerisme&strategie: IDEA consult

